

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ, ОСВІТИ І
СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**CURRENT ISSUES OF SCIENCE, EDUCATION AND
SOCIETY: THEORY AND PRACTICE**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 2
Part 2**

**28 жовтня 2022 р.
October 28, 2022**

**м. Умань, Україна
Uman, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ, ОСВІТИ І
СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**CURRENT ISSUES OF SCIENCE, EDUCATION
AND SOCIETY: THEORY AND PRACTICE**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 2
Part 2**

**28 жовтня 2022 р.
October 28, 2022**

**м. Умань, Україна
Uman, Ukraine**

УДК 33
ББК 65

Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. 83 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика» з:

Аграрна дорадча служба НАСГДСУ

Буковинський державний медичний університет

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Вінницький технічний фаховий коледж

Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва ЗУНУ

ВККіМ імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВСП «ЖКФК ХНУМГ імені О. М. Бекетова»

ГО «Всеукраїнська Рада Жінок Фермерів»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Державна установа «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського НАМН України»

Державний навчальний заклад «Смілянський центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів»

Державний податковий університет

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Дніпровський державний медичний університет

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Донбаська державна машинобудівна академія

Донбаський державний педагогічний університет

Івано-Франківський національний медичний університет

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Інститут економіки промисловості Національної академії наук України

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Київський міжнародний університет

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Київський університет імені Бориса Грінченка

Криворізька гімназія № 37

Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львівський національний університет природокористування

Льотна академія Національного авіаційного університету

Миколаївський національний аграрний університет

Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Національна дитяча спеціалізована лікарня «ОХМАТДИТ»

Національний авіаційний університет

Національний медичний університет імені О. О. Богоиольця
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Національний університет «Запорізька політехніка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
Національний фармацевтичний університет
Одеський державний аграрний університет
Одеський національний медичний університет
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Самбірський фаховий педагогічний коледж імені І. Филипчака
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Сумський національний аграрний університет
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Український державний університет науки і технологій
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України
Харківська державна академія культури
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Харківський національний університет Повітряних Сил
Хмельницький національний університет
Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова
Центральноукраїнський національний технічний університет

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань науки, освіти і суспільства.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: педагогічних наук; філологічних наук; архітектури та мистецтвознавства; економічних наук; юридичних наук; психологічних наук; медичних наук; фармацевтичних наук; біологічних наук; хімічних наук; ветеринарних наук; технічних наук; історичних наук; географічних наук; національної безпеки; політичних наук; фізичного виховання та спорту; державного управління.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 7. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ SECTION 7. POLITICAL SCIENCE	9
<i>Гольцов А. Г.</i> ЕКСПАНСІОНІСТСЬКА ГЕОПОЛІТИКА РОСІЇ ЩОДО БІЛОРУСІ.....	9
<i>Дмитренко С. П.</i> КОНФЛІКТ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ВІЙНИ РОСІЇ З УКРАЇНОЮ...	10
<i>Куцєпалова К. Ю., Іванова О. В.</i> КОНЦЕПЦІЯ ІДЕАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ПЛАТОНА.....	12
<i>Хайдарі А. Р., Іванова О. В.</i> ВЧЕННЯ ПРО ПОЛІТИКУ Н. МАКІАВЕЛЛІ	13
<i>Шимко О. В.</i> ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	14
СЕКЦІЯ 8. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ SECTION 8. ECONOMIC SCIENCES	16
<i>Буковецька Я., Чорна Л. В.</i> ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	16
<i>Альбещенко О. С.</i> ВПЛИВ СВІТОВОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНО-ГОТЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	17
<i>Зоїдзе Д. Р., Губарєв О. О.</i> НОВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ	18
<i>Дирда А. М.</i> ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	20
<i>Кувалдіна О. О.</i> ДИРЕКТИВА РАДИ ЄС 2018/822: МЕХАНІЗМ ДІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ.....	22
<i>Мендела І. Я., Шелист К. П.</i> ОСОБЛИВОСТІ БРЕНДИНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	23

СЕКЦІЯ 9. ЮРИДИЧНІ НАУКИ SECTION 9. LEGAL SCIENCES	25
<i>Гришко І. А.</i> ПРАВОВА ПРИРОДА СУБ'ЄКТИВНИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ	25
<i>Гришко І. А.</i> ПРОБЛЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНІ	26
<i>Козійчук Б. Р.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМФІТЕВЗИСУ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ	27
<i>Курінна О. А.</i> ПРАВО ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ ДЕРЖАВИ З ГРОМАДЯНАМИ.....	28
<i>Кириченко Ю. В.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ.....	30
<i>Хоменко А. М., Шевяков М. О.</i> ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА НАГЛЯДУ ЗА СТАНОМ ДОРОГИ.....	31
<i>Пилипенко Д. О.</i> ДИСПОЗИТИВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА.....	33
<i>Якименко Б. Ю.</i> ПОНЯТТЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	34
СЕКЦІЯ 10. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 10. PSYCHOLOGICAL SCIENCES	36
<i>Клименко І. В., Кириченко Т. В.</i> САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ	36
<i>Онуфрієва Л. А., Чайковська О. М.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я	37
<i>Столяренко О. Б.</i> НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНOSTІ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	39
<i>Федоришин Г. М., Михайлюк І. Б.</i> МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УСВІДОМЛЕНОГО ВИБОРУ ЖІНКАМИ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА.....	40

СЕКЦІЯ 11. МЕДИЧНІ НАУКИ SECTION 11. MEDICAL SCIENCES	42
<i>Kozlovska I. M., Marusyk U. I.</i> THE IMPORTANCE OF DESTROYING MICROBIAL BIOFILMS IN THE TREATMENT OF PURULENT WOUNDS	42
<i>Москалюк О. П., Шварковський І. В.</i> СУЧАСНІ ЕНДОСКОПІЧНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ЖОВЧНИХ НОРИЦЬ	43
<i>Опімах С. Г., Ігнат'єва В. І., Чумак І. В.</i> СТРУКТУРА УСКЛАДНЕНЬ СПРИЧИНЕНОЇ COVID-19 НЕГОСПІТАЛЬНОЇ ПНЕВМОНІЇ ЗА ДАНИМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТОМОГРАФІЇ ОРГАНІВ ГРУДНОЇ КЛІТКИ	44
<i>Москалюк О. П.</i> АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ПЕРЕБІГУ СИНДРОМУ ДІАБЕТИЧНОЇ СТОПИ ПРИ ГОСПІТАЛІЗАЦІЇ	45
<i>Проняєв Д. В., Мельник В. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ	47
<i>Проняєв Д. В., Мельник В. В.</i> ЗАСОБИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК СКЛАДОВОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ	48
<i>Чернишева І. Е.</i> НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	49
<i>Тулянцева Є. О., Величко В. І., Данильчук Г. О.</i> ВИЯВЛЕННЯ ЕПІЗОДІВ НІЧНОЇ ГІПОГЛІКЕМІЇ У ПАЦІЄНТІВ З ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ 2-ГО ТИПУ ЗА ДОПОМОГОЮ БЕЗПЕРЕРВНОГО МОНІТОРИНГУ ГЛЮКОЗИ КРОВІ	50
<i>Трясак Н. С., Башмаков І. Д.</i> МЕХАНІЗМИ ПРОНИКНЕННЯ БАКТЕРІЙ У ТКАНИНИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ	51
СЕКЦІЯ 12. АНЕСТЕЗИОЛОГІЯ SECTION 12. ANESTHESIOLOGY	53
<i>Ячник І. М., Карпенко Н. П., Реготун Р. В., Метленко О. В., Маркін Є. Л., Лисенко Є. А., Демидів В. В.</i> ЕПІЛЕПСІЯ В ХІРУРГІЇ ТА АНЕСТЕЗИОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД	53

СЕКЦІЯ 13. ХІМІЧНІ НАУКИ SECTION 13. CHEMICAL SCIENCES	57
<i>Чепелев О. В., Кулигіна К. Ю.</i> СИНТЕЗ ГАМК ТА ГЛУТАМІН-ЗАМІЩЕНИХ БЕНЗОАЗА-15-КРАУН-5- ЕТЕРІВ	57
СЕКЦІЯ 14. ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ SECTION 14. VETERINARY SCIENCES	59
<i>Горкава І. М., Малюк М. О.</i> ВИВЧЕННЯ ЗМІН ЛЕЙКОЦИТІВ ТА ЇХ СУБПОПУЛЯЦІЙ В КРОВІ КРОЛІВ ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ОСТЕОАРТРОЗУ КОЛІННОГО СУГЛОБУ	59
<i>Коваленко Д. О.</i> ХІРУРГІЧНІ ПАТОЛОГІЇ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ, АКТУАЛЬНІСТЬ ТА МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ХІРУРГІЧНИХ ПАТОЛОГІЙ ШКТ	60
<i>Коваленко Д. О.</i> ПОШИРЕННЯ ХІРУРГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ ТРАВНОГО ТРАКТУ ТВАРИН ТА МЕТОДИ ЇХ ДІАГНОСТИКИ	61
<i>Півень О. Т.</i> МОНІТОРИНГ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПИТНОГО МОЛОКА ТРИВАЛОГО ЗБЕРІГАННЯ	62
СЕКЦІЯ 15. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 15. BIOLOGICAL SCIENCES	63
<i>Вакал А. П., Косека А. В.</i> РОСЛИННІСТЬ ГІДРОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ВОРОЖБЯНСЬКИЙ»	63
СЕКЦІЯ 16. ТЕХНІЧНІ НАУКИ SECTION 16. TECHNICAL SCIENCES	65
<i>Носко О. А., Аюпова Т. А., Біла О. В.</i> СТРУКТУРОУТВОРЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСУ ВЛАСТИВОСТЕЙ Cz-Si ПРИ КОМПЛЕКСНОМУ ВПЛИВІ ЛЕГУВАННЯ Na I W ТА ТЕРМІЧНОЇ ОБРОБКИ	65
<i>Bondarenko A., Svystun M.</i> FEATURES OF THE DEWATERING HIGH-FREQUENCY SCREEN MODELING	67

Гой В. Т.

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ВЕБ-СЕРВІСУ
ДЛЯ АНАЛІЗУ, ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ
ВИТРАТ..... 69

Шуляр І. О., Кустов В. В., Вихованець В. Я.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ ШЛЯХОМ
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ІГРОВОГО ПРОЕКТУВАННЯ 71

Тимків А. Р., Дзундза Б. С.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО
МОНІТОРИНГУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ СОНЯЧНОГО ТЕПЛОВОГО
КОЛЕКТОРА 72

СЕКЦІЯ 17. ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

SECTION 17. GEOGRAPHICAL SCIENCES..... 74

Сосницька Я. С.

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ 74

Єрко І. В.

ЕКОВІДПОВІДАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ ГОТЕЛІВ ЛУЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 76

Стельмах В. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОГО ПОШИРЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД В
УКРАЇНІ..... 77

СЕКЦІЯ 18. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

SECTION 18. PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS 79

Власюк О. О., Борисова Ю. Ю., Федоряка А. В.

РОЗВИТОК РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО
ВІКУ У САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ 79

Філатова З. І., Євтушок М. В.

ПРИЙНЯТТЯ ВОДНОГО СЕРЕДОВИЩА СТУДЕНТАМИ ЗВО
СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ В ХОДІ ЗАНЯТЬ З НАВЧАННЯ
ПЛАВАННЯ..... 81

Цаподой С. В.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ..... 82

УДК 327

Гольцов А. Г.
д-р пол. н., доцент кафедри філософії
та міжнародної комунікації,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ЕКСПАНСІОНІСТСЬКА ГЕОПОЛІТИКА РОСІЇ ЩОДО БІЛОРУСІ

Одним з найважливіших напрямів експансіоністської геополітики Росії на пострадянському просторі залишається білоруський. Становлення особливих союзницьких відносин між Російською Федерацією та Республікою Білорусь відбувалося з численними колізіями. 2 квітня 1996 р. був укладений Договір про створення Спільноти Росії та Білорусі, а 2 квітня 1997 р. – Договір про Союз Білорусі та Росії, які втратили чинність. Згідно з Договором про створення Союзної держави від 8 грудня 1999 р., вона теоретично мала виникнути у складі Росії та Білорусі. Інститути Союзної держави функціонують переважно формально, проте у близькій перспективі потенційно можуть розпочати активну діяльність. З погляду російської сторони, Білорусь повинна бути тісно прив'язаною до неї союзницею і дотримуватися загалом одновекторної зовнішньої політики, тобто зорієнтованої передусім на співпрацю з Росією.

Військово-політичний напрям є одним з ключових у сучасній російській геополітиці щодо Білорусі. У рамках Союзної держави Росія бере на себе зобов'язання щодо захисту воєнної безпеки Республіки Білорусь. Як країни-члени ОДКБ, Росія та Білорусь пов'язані тісним військовим та військово-технічним співробітництвом. Важливу роль відіграють ще й двосторонні відносини у військовій сфері. Створено Регіональне угруповання військ (сил) Росії та Білорусі. Саме з території Білорусі російські війська 24 лютого 2022 р. розпочали наступ на Київ. Розташовані нині в Білорусі війська країни-агресора становлять потенційну небезпеку для України.

Протягом тривалого періоду доволі успішний розвиток Білорусі значною мірою зумовлювався фактичним субсидюванням її економіки з боку Росії, переважно за рахунок пільгової ціни на газ та безмитного постачання нафти. При цьому Республіка Білорусь багаторазово піддавалася геоекономічному тиску Російської Федерації. На білоруському прикладі спостерігається напрацьована Росією на пострадянському просторі тактика застосування економічних воєн [2, р. 72]. Російська Федерація неодноразово шантажувала свого союзника цінами на газ та нафту (наприклад, конфліктні ситуації в 2006 – 2007 та 2016 – 2017 рр.). Крім інтересів потужних російських корпорацій, спонукальними чинниками для економічних воєн проти Білорусі виступали геополітичні інтереси Росії – прагнення змусити свого союзника рухатися «правильним курсом». Водночас, Росія є потужним кредитором Білорусі й використовує проблему боргів та процентів за ними для геополітичного тиску на партнера. Провідні російські компанії зацікавлені у встановленні монопольного контролю над найбільш прибутковими та стратегічно важливими підприємствами і цілими галузями білоруської економіки.

Особливо важливим в російській геополітиці щодо Білорусі постає її максимальне залучення до проєктів євразійської інтеграції. Напрацьований чималий досвід співпраці в рамках СНД, ЄврАзЕС, Єдиного економічного простору, Митного союзу. Нині провідна роль відводиться ЄАЕС, котрий для Росії постає основним інструментом збирання держав колишнього СРСР до своєї сфери впливу [1].

Культурно-інформаційний напрям російської геополітики щодо Білорусі спирається на широке розповсюдження в країні російської мови та культури. Ментальна близькість

населення Білорусі та Росії полегшує культурну експансію останньої. Російська стратегія, безумовно, враховує поширену в Білорусі ностальгію за радянськими часами. Влада Росії використовує досить широкий спектр можливостей для пропаганди серед білоруського населення. У медіа-просторі Білорусі великий вплив мають російські ЗМІ. Потужні інформаційні потоки з Росії поєднуються з активною діяльністю тих ЗМІ в самій Білорусі, які ретельно приховують свою проросійську орієнтацію. У результаті, здійснюється величезне повсякденне навантаження на свідомість населення Білорусі.

Релігійний фактор також відіграє роль вагомого важеля впливу Москви на свідомість білоруського населення. Білоруська православна церква (Білоруський екзархат РПЦ), що охоплює більшість віруючого населення країни, значною мірою виступає провідником ідей «Русского міра». Особливо наголошується на духовній єдності російського та білоруського народів. Отже, реалізація Росією стратегії домінування в культурно-інформаційній сфері Білорусі є загрозливим чинником для національної безпеки останньої.

Для російської влади тісний союз із Республікою Білорусь має надзвичайно важливе значення. На пострадянському просторі Білорусі призначено відігравати роль головного військово-політичного та економічного союзника Росії. Саме Білорусь залишилася на пострадянському просторі єдиною країною, цивілізаційно «спорідненою» з Росією, особливо після агресії останньої проти України

Таким чином, експансіоністська геополітика Росії щодо Білорусі передбачає втілення комплексу заходів (військових, політичних, економічних та культурно-інформаційних), що становлять загрози для білоруської національної безпеки. Перебування на території Білорусі військ Росії відіграє роль додаткового інструмента геополітичного контролю над країною-союзницею.

Список літератури

1. Rumer E., Belei B. Belarus: With Friends Like These. *CEIP*. 2017. URL: <http://carnegieendowment.org/2017/05/31/belarus-with-friends-like-these.-.-pub-70135>.
2. Starr F., Cornell S. Tactics and Instruments in Putin's Grand Strategy. *Putin's Grand Strategy: The Eurasian Union and Its Discontents* / F. Starr, S. Cornell (ed.). Washington, DC: Johns Hopkins University-SAIS, 2014. P. 59 – 81.

УДК 355.01:303.094.4(470+571:477)

Дмитренко С. П.

к. п. н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин та гуманітарних студій,
НПУ імені М. П. Драгоманова

КОНФЛІКТ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ВІЙНИ РОСІЇ З УКРАЇНОЮ

Військові, політичні, міжнародні, соціальні, економічні та інші процеси в Україні та світі загалом, які зазнали швидкої та кардинальної трансформації після 24 лютого 2022 року, поставили багато запитань до суті подій, які проходять перед нами і на які чітких чи однозначних відповідей поки що нема. До них можна віднести питання ідентифікації не тільки народів, які беруть участь у цій крайній формі конфлікту, а й держав його учасниць та Європи як континенту і політичного утворення. У своїй статті «Ідентифікуючи ідентичність» Ф. Глісон охарактеризував цей термін як невловимий, всюдисущий та новий [1, с. 910]. Стаття вийшла у 80-тих роках минулого століття, а тому тепер це поняття новим вже не назвеш, хоча інші його характеристики залишилися.

Поглядів, підходів та концепцій до проблеми ідентичності у сучасній науковій думці існує досить багато, всі вони розглядають цей феномен у рамках свого предмету дослідження, відтак до загального знаменника їх віднести важко, хоча найбільш вживані характеристики варто виділити. Отже, ідентичність – це підґрунтя для соціальної чи політичної дії; колективний феномен схожості між членами групи, що проявляється в

почутті солідарності або колективній дії; ключовий аспект самості, фундаментальна умова соціального буття, те, що потрібно цінити, культивувати, підтримувати та берегти; продукт соціальної або ж політичної дії; недовговічний продукт множини змагальних дискусій [2, с. 7]. Ідентифікація це процес самоусвідомлення та співвіднесення суб'єкта з самим собою, чи то на рівні індивіда чи то на рівні соціуму у цілому, і, на другому етапі, прийняття цієї унікальності на рівні іншої людини та соціуму. Цей процес іде на етнічному, політичному, соціальному, культурному, інших рівнях людського буття, і, як показує практика, не може відбуватись у безконфліктному стані.

Вітчизняні та зарубіжні науковці стверджують, що у класичному варіанті конфлікт ідентифікації виникає тоді, коли постає питання вирішення громадянами тієї чи іншої держави своєї етнічної та громадянської належності. До предмету конфлікту відносять можливість частини населення, з тих чи інших причин, не визнавати себе громадянами держави на теренах якої вони проживають. Його пояснюють протиріччями щодо вільного визначення вільними громадянами своєї етнічної чи громадянської приналежності. Такий конфлікт завжди глибоко суб'єктивний, визначальну роль тут грають різність культур, традицій, міфів, історичного контексту та ін. Для такого конфлікту кардинально різним є сприйняття один одного конфліктуючими сторонами. Адже для однієї зі сторін участь у конфлікті це є, наприклад, боротьбою за свободу, чи й навіть фізичне виживання народу, а для іншої – то сепаратизм, тероризм, непокоря та ін. Політична практика та й гуманітарна наука вказують, що цей тип конфліктів не завжди вирішується класичними переговірними технологіями чи формальним законодавством, навпаки, іноді ці способи врегулювання можуть призвести до відновлення конфлікту. Намагання врегулювати такий конфлікт на основі врахування інтересів сторін, теж може зазнати невдачі, адже інтереси свого народу, чи національний ресентимент, гордість, образа та розуміння справедливості можуть бути вищими, більш значущими для конкретної сторони конфлікту ніж проблеми фінансових, економічних, соціальних, загально гуманітарних чи будь-яких інших інтересів. У цьому конфліктологічному вузлі, внутрішня, ідентифікаційна складова конкретного народу є базою, яка об'єднує національну та державну одиницю і допомагає витримувати високий бар'єр втрат, аби досягти поставленої мети.

Тож у період латентного, а тепер і відкритого протистояння Росії та України яскраво відображені чи не усі класичні ознаки конфлікту ідентифікації. Однак, особливістю саме цього протистояння є фактична та змістовна відсутність, на початку 2014 року ні етнічних, ні політичних, ні культурологічних чи будь-яких інших ідентифікаційних причин для конфлікту. Така ж ситуація є й у 2022 році, ба більше, маємо пряме військове вторгнення, коли російська сторона навіть не намагалась хоч чимось обґрунтувати потребу населення Запорізької і Херсонської областей приєднуватись до Російської Федерації. Їх просто анексували, назвавши референдумом те дійство, яке «умовно відбулося» у цих областях на початку осені цього року.

Тому, на думку автора, ідентифікаційний конфлікт у війні Росії проти України полягає у завершенні внутрішньо національної ідентифікації в Україні та починає період осмислення ідентифікаційної різності між російським та українським народами якраз для російського соціуму. Це вимушене «усвідомлення реальності» потроху має осмислюватись тими політичними силами, які прийдуть на зміну діючому режиму та інтелектуально спроможними верствами, які є в Росії. З іншого боку, європейські політичні функціонери, інтелектуали та соціум, теж мають почати на практиці визнавати, «бачити», ідентифікувати, що українці то європейська нація, а Україна – велика і потужна європейська держава, яка на сьогодні ОДНА гарантує Європі її збереження у тому вигляді, який є на сьогодні. Наш шлях до Європи проходив через Майдани 2004 та 2014 років; війну, яка у відкритій формі іде вже більше 8 років; втрати, яких після Другої Світової війни не зазнавала жодна європейська країна; через терор та геноцид народу; напругу, яку навряд чи витримає ще хтось так довго і так достойно. Тому варто поставити ще одне питання до Європи та світу – чи є ще якийсь народ та держава, яка стільки і так платить за очевидне?

Список літератури

1. Gleason P. Identifying Identity: A. Semantic History. *The Journal of American History*. Vol. 69. № 4. 1983. P. 910 – 931.
2. Brubaker R., Cooper F. Beyond «Identity». *Theory and Society*. Vol. 29. 2000. P. 1 – 47.

УДК 32.019.5

Куцепалова К. Ю.

здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра,
Хмельницький університет управління та права
ім. Леоніда Юзькова,

Іванова О. В.

асистент кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук
та фізичного виховання,
Хмельницький університет управління та права
ім. Леоніда Юзькова

КОНЦЕПЦІЯ ІДЕАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ПЛАТОНА

Ще в античні часи особливе місце серед найрізноманітніших теорій посідало вчення про політику. Адже давньогрецькі мислителі стояли біля витоків теоретичного підходу до проблем держави, права, політики, інших державно-правових явищ. Особливу роль щодо поглядів на принципи та ідеї побудови ідеальної держави займав давньогрецький мислитель Платон.

Платон – відомий давньогрецький мислитель, філософ, науковець, дослідник світу та людини. У своїх працях він більш за все прагнув до ідеалу та намагався сформулювати найголовніші принципи і правила, орієнтовані на створення стабільного суспільно-політичного ладу.

У своєму діалозі «Держава» мислитель міркує про значення справедливості, що є основною ідеєю будь-якої держави, яку можна досягти тільки створивши ідеальну державу на чолі з обдарованими і високоморальними людьми, які дійсно здатні мудро керувати державою.

Ідеальна держава, за Платоном, ґрунтується на поділі праці між окремими групами громадян. Так, є ті, в кого переважає розумний початок, хто має нахил до роздумів та розвинуте почуття справедливості, таких людей він називає правителями (філософами). Тобто фактично Платон вважав, що державою повинна управляти саме ця верства населення, оскільки саме вона володіє найбільш високими моральними якостями та здатна гідно тримати владу у своїх руках. Наступною групою є воїни або ж «охоронці держави» – ті, хто вирізняються особливою хоробрістю, мужністю та яскравим почуттям обов'язку, саме вони повинні захищати державу, оберігати її цілісність та піклуватись про стабільність. І врешті, остання, але не менш важлива для існування ідеальної держави група населення – ремісники і землероби, тобто ті, хто покликані займатися фізичною працею, забезпечувати необхідними благами себе та інші верстви населення. [1, с. 38; 2, с. 30].

Поряд з тим слід зазначити, що ідеєю найвищої справедливості у такому поділі є те, що кожен повинен обмежуватися виконанням своїх обов'язків, відведених йому саме справедливістю [3, с. 215], і не втручатися у функції інших. Тобто працювати згідно власних задатків і дотримуватися відповідного місця в суспільстві для того, щоб держава могла правильно функціонувати. Якщо ж хтось спробує перейти в стан воїнів, або воїни в стан ремісників чи правителів, тоді в державі настає несправедливість, хаос, що неминуче призведе до катастрофи всіх і кожного та загибелі держави.

Виходячи з цього, ідеальною формою державного ладу, на думку Платона, є аристократія, тобто влада у руках освіченої меншості. Мислитель вважав, що саме аристократи – найкращі громадяни держави, зможуть навести порядок усередині країни [1,

с. 30]. А інші форми правління, такі як олігархія, тимократія, тиранія й навіть демократія несуть загрозу її занепаду через властиві власним принципам протиріччя і зловживання.

Отож, основною ідеєю побудови держави Платона, вважається ідея справедливості, коли кожен у державі дотримується відповідного йому місця в суспільстві та виконує виключно свої функції. Саме така модель держави, на думку мислителя, забезпечує повноцінне функціонування держави та її внутрішню стабільність.

Список літератури

1. Козинець О. Г., Остапенко А. І. Платон та Арістотель про державу і право: порівняльна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 89. С. 37 – 41.
2. Левкінський К. М., Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 5-е видання. Львів: «Новий світ-2000». 2007. 476 с.
3. Шмат Р. Платон про справедливу державу. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. 2014. Вип. 706 – 707. С. 214 – 217.

УДК 32.019.5

Хайдарі А. Р.
здобувачка вищої освіти на другому освітньому рівні,
Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова,
Іванова О. В.
асистент кафедри філософії,
соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання,
Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова

ВЧЕННЯ ПРО ПОЛІТИКУ Н. МАКІАВЕЛЛІ

Епоха Відродження характеризується тим, що суттєво активізувався розвиток політичного вчення, відбувається визнання кожного індивіда. Головним ідеалом вважалася держава, що базувалася на справедливості та гармонії. Вагомий внесок у розвиток політичної науки вніс італійський діяч та мислитель – Нікколо Макіавеллі.

Макіавеллі став першим вченим, який почав розглядати політику як автономну сферу людської діяльності. Він вважав, що існують «природні причини» та «корисні правила», що дозволяють заздалегідь передбачити хід подій. Його вчення базувалося на тому, що вищою метою політики й її головною проблемою є пошук того способу дій, який відповідає часу й обставинам, в яких державний діяч приймає рішення. З цього він виводить принципи відносності в управлінні: вибір засобів співвідносить зі ситуацією, оцінку результатів – із засобами, а ціль, засоби і ситуація повинні співвідноситися між собою [3].

Важливе місце у вченні Макіавеллі відводиться державі. Саме він ввів термін «держава» в політичну науку та категорично заперечував думку, що її створив Бог. Вільне користування майном та забезпечення безпеки народу – є головною метою будь-якої держави і сприяють цьому закони та покарання за порушення їх. Сам вчений визначив положення, що суттєво впливають на розвиток держави [2]:

- створення сприятливих умов, для праці обдарованим людям;
- сприяння розвитку сільськогосподарської діяльності та ремісництва;
- запровадження лояльного оподаткування;
- захист приватної власності населення.

Макіавеллі вважав, що існують правильні та неправильні форми державного правління. Правильними, на його думку, є аристократія, монархія, а також демократія. В основі цих форм лежить загальне благо усього народу. В той час до неправильних відносив тиранію та олігархію, оскільки в цьому випадку присутні особисті інтереси правителів. На рівні з античними вченими розглядав і таку форму правління як «змішана». Її суть полягає у тому, що коли в уряд входять і аристократія і представники демократії, то вони у свою чергу, можуть стримувати зазіхання один одного, визначати вид державного режиму та є компромісом між простим народом та дворянами.

Влада може здобувати різними шляхами, згідно з вченням Макіавеллі. Якщо правителя обрав народ, який йому довіряє, то він повинен усіма силами діяти так, що громадяни і далі підтримували його [4].

Також, важливим засобом політики він вважав релігію як сильний засіб впливу на людей. Проте у свою чергу, відокремив політику від релігії, зробивши її незалежною з властивими лише їй закони та принципи, які суттєво відрізняються від законів релігії [1].

Критики поглядів мислителя досить часто допускаються однієї методологічної помилки, ототожнюючи його політичну доктрину макіавеллізму з творчою спадщиною самого Ніколло. Таким чином італійський мислитель зачисляється до прихильників аморалізму в політиці та управлінні, основоположників "диявольської доктрини", несумісної з управлінською етикою. Такий погляд далекий від об'єктивного аналізу. Н. Макіавеллі не сповідував принципи абсолютного моралізму, як і не був атеїстом. Він вірив, що в ідеалі наступає відповідність мети і засобів, бачив своїм обов'язком вчити молоде покоління добру та боротися з людськими вадами. Крім цього, головною запорукою успіху політичного та державного діяча вчений вважав відвагу А це, як відомо, характеристика далека від аморалізму [3].

Отже, можемо зробити висновок, що Ніколло Макіавеллі є фундатором політичної науки, він вважав, що держава повинна існувати з урахування довірчих відносин між владою та народом.

Список літератури

1. Вайер А. М. Політичні вчення Н. Макіавеллі. *Матеріали третьої науково-практичної конференції Чорноморські політологічні читання*. 2014. С. 8 – 11.
2. Кукушкіна І. П. Політичні погляди Ніколло Макіавеллі. С. 313. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/5000/1/20160428-29_TEZY_V3_P313.pdf.
3. Левкінський К. М., Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 5-е видання. Львів: «Новий світ-2000». 2007. 476 с.
4. Світське вчення Н. Макіавеллі про державу і політику. *Studies.in.ua*. URL: <https://studies.in.ua/shpora-ippu/743-svtske-vchennya-n-makavell-pro-derzhavu-poltiku.html>.

УДК 323.232.01

Шимко О. В.

к.і.н, ст. викладач

кафедри філософії та соціально-політичних наук,
Донбаської державної машинобудівної академії

ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Сучасний демократичний політичний світ неможливо уявити без політичної боротьби, яка є його неодмінним атрибутом і реальним механізмом здійснення зміни політичної влади та втілення у життя прав та свобод громадян. Будь-яке суспільство є неоднорідним та має безліч соціальних груп з різними інтересами та політичними поглядами, що неодмінно викликає суперечки, дискусії та полеміку з приводу різних життєво важливих для них питань. Тому протистояння між цими різними, часом полярними, групами є цілком нормальним явищем у будь-якому демократичному, відкритому суспільстві. Однією з цивілізованих, сучасних форм такого протистояння є політична боротьба.

Існує багато підходів до визначення цього складного, багатокомпонентного та важливого явища. Політична боротьба – форма політичних відносин між суб'єктами політики, спрямованих на досягнення міцних позицій у системі владарювання, впливу на владу шляхом реалізації своєї політичної волі. В основі політичної боротьби лежать інтереси різних суб'єктів політики (соціальних спільнот, окремих осіб), прагнення втілити їх у життя. Об'єктом політичної боротьби є влада, процес владарювання, вся політична система суспільства [1, с. 96].

Взагалі до дослідження проблеми політичної боротьби, визначення її основних характеристик, особливостей реалізації, впливу на політичні процеси у державі та наслідки

впровадження, досвід різних країн у її здійсненні, роль держави у обмеженні та спрямуванні протиборчих сил, зверталися багато вчених різних напрямків - політологів, істориків, соціологів та навіть юристів. Серед найбільш відомих можна назвати Дж. Шарпа, М. Стефана, Р. Кроу, Л. Брумберга, К. Міллера та інших.

Так, М. Стефан розглядала роль політичної боротьби в протистоянні тиранії та сприяння демократичному самоврядуванню на Близькому Сході, використовуючи тематичні дослідження, як релігія, молодь, жінки, технології та зовнішні актори, які впливають на результат громадянського опору в регіоні [2]. А вітчизняний вчений М. Семененко визначав політичну боротьбу як сукупність гуманістичних методів, форм і засобів вирішення соціальних протиріч, інтеграції загальнодержавних, корпоративних і особистісних інтересів з урахуванням розумних і справедливих інтересів учасників політичного процесу для досягнення соціального миру і злагоди і гуманістичного еволюційного засобу затвердження в суспільно-політичному житті принципу соціальної справедливості [3].

Отже, політичну боротьбу можна розглядати як цілком законний, дієвий та ефективний спосіб здійснення політичної діяльності та реалізації політичних відносин у державі. При цьому ступінь успішності такої боротьби напряму залежить від кількох факторів: по-перше, зрозуміло, від держави, а конкретніше від ступеня сили чи слабкості державної влади; по-друге – від сили та кількості різних політичних об'єднань та організацій; по-третє – від ступеня гласності, не заангажованості, та демократичності засобів масової інформації.

Дуже важливим є аспект обов'язковості ненасильницьких методів впровадження політичної боротьби у сучасних демократичних режимах, бо саме відсутність засобів прямого примусу та покарання з боку правлячих еліт та влади сприяє демократизації суспільства та робить політичну боротьбу дієвим і реальним механізмом позитивних змін та поступального розвитку.

Ненасильницька політична боротьба дає населенню засоби спротиву, які можна використати для досягнення і захисту своїх прав і свобод проти існуючих або потенційних диктаторів. Досвід ведення такої боротьби може підвищити упевненість у собі населення в протистоянні загрозам режиму і його здатності опиратися репресіям, надасть засоби опору недемократичному правлінню будь-якої диктаторської групи, посприяє затвердженню практики демократичних свобод, таких як свобода слова, преси, незалежних організацій і зборів [4, с. 252].

Політична боротьба - дуже важливий елемент сучасного політичного світу, бо вона мобілізує сили населення і перетворює його на реальну потужну силу, яка здатна протистояти будь-якій несправедливій владі та обмежити будь-якого реального або потенційного диктатора.

Отже, можна зробити висновок, що політична боротьба – невід'ємна складова сучасного демократичного суспільства, яка використовується у разі нестабільної правової та соціально-політичної системи, сторонами якої є, з одного боку, держава та владні органи, а з другої – громадянське суспільство. При цьому політична боротьба має гостроту різної сили – від спокійної парламентської форми, дебатами між різними політичними силами, ідеологічних суперечок до збройних видів протистояння, революцій та громадянської війни. І чим більше розвинені у суспільстві демократичні традиції, тим менша вірогідність використання насильницьких методів здійснення політичної боротьби.

Список літератури

1. Політологія. К.: Центр учбової літератури, 2007. 303 с.
2. Stephan Maria J. Civilian jihad: nonviolent struggle, democratization and governance in the Middle East. N-Y.: Palgrave Macmillan, 2009. 344 p.
3. Семененко М. І. Гуманізація політичної діяльності в концепції ненасильства: Автореф. дис... канд. політ. наук / Ін.-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2002. 16 с.
4. Полухіна А. В. Дискурсивний простір поняття «ненасильницька політична боротьба». *Актуальні проблеми політики*. Вип. 51. К., 2014. С. 248 – 254.

Буковецька Я.

магістрантка факультету туризму,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

Чорна Л. В.

к. п. н., доцент,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Останні десятиліття в історії України характеризуються процесами регіоналізації економічної та соціальної розбудови, що цілковито співвідноситься з демократизацією всіх сфер життя. В умовах, коли регіони отримали широкий спектр повноважень, актуалізуються питання їх соціально-економічного розвитку та визначається вплив різних галузей економіки на цей процес.

Туризм може виступати тим важливим механізмом впливу, що прискорить темпи економічного зростання та забезпечить підвищення рівня соціального забезпечення населення регіону. Адже ця галузь економіки формує та реалізує туристичні продукти для населення, які є результатом комплексної діяльності, оскільки вони включають послуги розміщення, харчування та дозвілля, транспортного, екскурсійного обслуговування. Туризм дає змогу використовувати додаткові можливості економічного сектора для створення робочих місць та інфраструктурних перетворень. Динамічний розвиток туристичного сектору багаторазово впливає на інші сектори економіки, в яких активізується інвестиційна діяльність і прискорюється обіг ресурсів.

Деякі регіони України вирізняються значним туристичним потенціалом, який при використанні у повній мірі, може позитивно вплинути на динаміку їх макроекономічних показників. До таких регіонів відноситься Закарпатська область, де розвиток туризму розглядається як пріоритетний напрям, з ним пов'язують збільшення надходжень до бюджету, створення додаткових робочих місць [1].

За інформацією управління туризму та курортів департаменту економічного розвитку і торгівлі ОДА, мережа закладів оздоровлення, відпочинку та туризму області нараховує 511 об'єктів, з них: оздоровчих – 23, закладів відпочинку – 126, туристичних – 362. Важливе місце займають власні колективні засоби розміщення, які поділяються на готелі та прирівняні до них заклади, а також спеціальні засоби розміщення [1].

Упродовж останнього десятиліття кількісні показники закладів розміщення зазнали значних коливань. Це зумовлено низкою факторів, серед яких розбудова нових готельних комплексів, з одної сторони, та закриття старих підприємств, з іншої. 2013 рік став переломним, оскільки кількість готелів і подібних приміщень зросла на 51 %, а їх місткість – на 58,4 %. Але починаючи з 2014 року, простежуються негативні тенденції та, як результат, кількість закладів зменшується. За період 2013 – 2016 р. відбувається укрупнення засобів розміщення та зниження показників ефективності діяльності окремих з них, що пов'язано з економічною, політичною та фінансовою нестабільністю в країні.

У 2019 році на Закарпатті працювало 54 підприємства готельного господарства (юридичні особи), з них: 42 готелі та подібні засоби розміщення, 10 місць відпочинку та інших місць тимчасового розміщення (будинки, пансіонати та бази відпочинку, гуртожитки, бази розміщення туристів, гірські притулки) та 2 інші приміщення. Концентрація закладів розміщення різниться у залежності від місця їх розташування: найбільше їх число простежується в м. Ужгород (29,6 %), Свалявському районі (11,1 %), Міжгірському районі (9,3 %), м. Мукачєво та Ужгородському районі (7,4 %), Мукачівському, Рахівському та Тячівському районах (5,6 %).

Аналіз обсягів туристичних потоків показав, що їх динаміка, загалом, неоднорідна. Це зумовлено політичними та економічними подіями та епідеміологічною ситуацією в країні. Кількість гостей, які відвідали область та відпочивали на базах відпочинку, була найбільшою у 2019 році.

За останні десятиліття в Закарпатській області було обслужено лише 244 127 туристів, а у 2019 році – 28 044 туристи. Це найвищий показник з 2011 року. З цього періоду обсяги туристичних потоків Закарпатської області з року в рік зменшуються, що пов'язано з наявністю рекреаційних можливостей на кордоні, з одної сторони, та з невідповідністю якості надання послуг окремими закладами їх ціні, з іншої сторони.

За кількістю туристів, які виїжджають за кордон, 2019 рік став одним із найкращих. У цей період найбільше туристів виїхало за межі країни. Однією з причин збільшення кількості виїзних туристів є пошук вищого рівня сервісу при нижчій ціні.

Що стосується внутрішнього туризму, то починаючи з 2009 року обсяги туристів на внутрішньому ринку зменшуються. Максимальне значення кількості внутрішніх туристів спостерігалось у 2011 році – 39 254 осіб. На основі порівняння даних за останні роки можна стверджувати, що у 2019 році відмічався найвищий рівень кількості внутрішніх туристів.

Серед регіонів України у 2019 році Закарпаття було на 17-му місці за кількістю проданих туристичних путівок та на 12-му – за доходами від надання туристичних послуг [1]. Більшість поїздок в область здійснюється з метою екологічного туризму, частка туризму, спрямованого на кавовий, винний та сирний туризм, становить 10 %, частка історичного та демонологічного туризму – по 5 %.

У зв'язку зі зниженням динаміки розвитку в'їзного та внутрішнього туризму в Закарпатській області за останні десять років важливим є напрацювання низки заходів щодо модернізації закладів розміщення, впровадження сервісних інновацій і підвищення рівня привабливості регіону для туристів.

Список літератури

1. Головне управління статистики у Закарпатській області. URL: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/turism/tur_potoki.pdf (дата звернення 01.10.2022).

УДК 3381

Альбещенко О. С.

к. е. н,

докторант кафедри економічної кібернетики
і математичного моделювання,

Миколаївський національний аграрний університет

ВПЛИВ СВІТОВОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНО-ГОТЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція та інші глобалізаційні процеси, що відбуваються, суттєво впливають на збалансований розвиток потенціалу туристичної галузі країни, тому стан розвитку українського туристично-готельної галузі характеризується достатньо складною, динамічною багатофакторністю.

Однією із особливостей інтеграційних та глобалізаційних процесів у збалансованому розвитку потенціалу туристично-готельної галузі є застосування новітніх інформаційних технологій, які сприяють підвищенню ефективності та удосконаленню роботи міжнародних туристично-готельних підприємств, поліпшенню обслуговування клієнтів, прискоренню усіх оперативних процедур, створенню нових маркетингових методик і розподільних каналів [1].

Збалансований розвиток потенціалу туристичної галузі істотно впливає на основні сфери життєдіяльності світового співтовариства, будучи феноменом соціально-економічного, соціально-культурного та політичного життя [2].

На національному рівні розробляються та впроваджуються заходи органами державної влади щодо розвитку туристично-готельної галузі. Міністерство економічного розвитку і торгівлі разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади щороку розробляють та затверджують плани заходів щодо реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, що дасть можливість:

– підвищити конкурентоспроможність національного та регіональних туристичних продуктів;

– підвищити якість життя населення шляхом забезпечення економічного зростання, екологічної безпеки, консолідації суспільства, надання доступу до послуг у сфері туризму та курортів;

– створити нові робочі місця, розширити можливості населення щодо працевлаштування та самозайнятості;

– створити сучасну туристично-готельну, інформаційну інфраструктуру, а також забезпечити поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі [3].

Список літератури

1. Розвиток туристичної галузі України та Запорізького регіону на основі кластерного підходу. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. Dnipro, 2019. Iss. 28 (4). P. 640 – 648.

2. Сучасні тенденції розвитку потенціалу туристичної галузі України та Запорізького регіону. *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. С. 261 – 268. URL: <http://economyandsociety.in.ua/> (дата звернення: 25.07.2019).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017) Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku (No. 168-r) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

УДК 330.131.7

Зоїдзе Д. Р.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління та економіки фармації ПКСФ, Національний фармацевтичний університет,

Губарєв О. О.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту культури та соціальних технологій, Харківська державна академія культури

НОВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У січні 2013 р. Інститут внутрішніх аудиторів (the Institute of Internal Auditors – The ІА) опублікував модель «Три лінії захисту» («the Three Lines of Defense» – «3LoD») для управління ризиками в організаціях. Між тим, еволюція підходів до побудови ефективної системи ризик-менеджменту в організаціях не припиняється й до тепер, що зумовлено нездатністю існуючої моделі протистояти новим викликам зовнішнього середовища.

Так, у липні 2020 р. Інститут внутрішніх аудиторів ознайомив громадськість з моделлю управління ризиками та внутрішнього контролю оновленою як за змістом, так і за назвою [1]. Позбувшись слова «захист» у назві, нова «трилінійна модель» (Three Lines Model – «3L») The ІА спрямована на те, щоб показати діяльність з управління ризиками не як просте обмеження, а скоріше, як функцію, що має стати ключовим елементом управління будь-якою організацією [1 – 3].

Нова модель (рис. 1) розмежовує ролі і обов'язки керівного органу, а також виконавчого керівництва і внутрішнього аудиту. Ці ролі не обмежуються управлінням ризиками. Натомість вони зосереджуються на загальному управлінні організацією.

Тепер існує шість фундаментальних принципів, на яких заснована нова модель [1, 3]:

Принцип 1. Управління організацією вимагає відповідних структур і процесів, які забезпечують підзвітність, дії і гарантії.

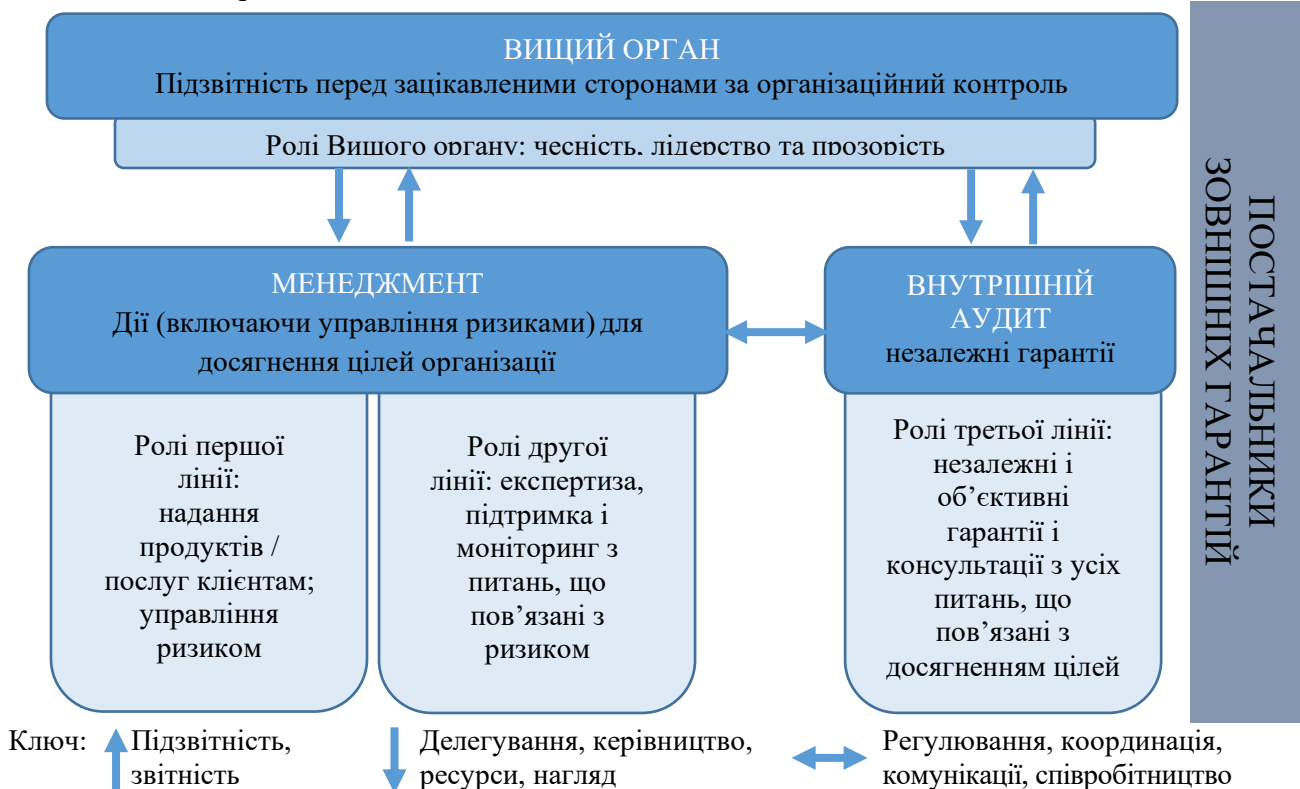
Принцип 2. Ролі керівного органу забезпечують наявність відповідних структур і процесів для ефективного управління.

Принцип 3. Відповідальність керівництва за досягнення цілей організації включає ролі як першого, так і другого рівня.

Принцип 4. Виконуючи роль третього рівня, внутрішній аудит забезпечує незалежну й об'єктивну гарантію і дає рекомендації щодо адекватності та ефективності корпоративного управління та управління ризиками.

Принцип 5. Незалежність внутрішнього аудиту від обов'язків керівництва має вирішальне значення для його об'єктивності, значущості і довіри до нього.

Принцип 6. Всі ролі, що працюють спільно, роблять свій внесок у створення і захист цінностей, якщо вони узгоджені один з одним, а також з пріоритетними інтересами зацікавлених сторін.

Рис. 1. Модель «Три лінії» (Three Lines Model – «3L»)

Джерело: [1]

У табл. 1 наведена порівняльна характеристика моделей «3LoD» та «3L».

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей «3LoD» та «3L»

№ з/п	Характеристика	Модель «3LoD» (опублікована у 2013 р.)	Модель «3L» (опублікована у 2020 р.)
1	Взаємовідносини з COSO (Комітет спонсорських організацій Комісії Тредуей)	Структура COSO пов'язана з моделлю 3LoD	COSO не згадується
2	Ставлення до ризиків	Наголос на захисті та обережному підході до ризику за допомогою обмежувальних політик	Виключення слова «захист» з назви та з сутності моделі, усунення надмірно обережного погляду на ризики
3	Розподіл повноважень всередині організації	Передбачає наявність чітких розмежувальних ліній між виконавцями	Ролі першої і другої лінії можуть бути змішані або розділені, а окремі особи, команди і функції можуть мати поєднання ролей або бути більш спеціалізованими
4	Організація управління ризиками	Управління ризиками та контроль здійснюються вертикально і лінійно	Діяльність не здійснюється в лінійній послідовності, а ролі кожної «лінії» діють одночасно

Джерело: складено за [1 – 3]

Новий підхід до управління ризиками в організаціях більш чітко визначає ролі ключових учасників.

Ролі першої лінії – це ті, хто надають продукти або послуги і функції підтримки, такі як HR, адміністрування та IT, а також несуть відповідальність за управління ризиками.

Ролі другої лінії зосереджені на специфіці управління ризиками, а саме: дотримання правових і нормативних вимог, контроль, забезпечення якості та IT-безпека.

Третя лінія внутрішнього аудиту має вирішальне значення для директорів, оскільки ця функція не залежить від керівництва і забезпечує об'єктивні гарантії та рекомендації комітету ради директорів щодо ризиків і аудиту.

Таким чином, новий підхід, що заснований на принципах, забезпечує більшу гнучкість в застосуванні моделі. Акцент робиться на співпраці і комунікації між «лініями» з метою досягнення бізнес-цілей.

Список літератури

1. Marks J. T. Three Lines Model or Enterprise Resiliency Model? // Board and Fraud. URL: <https://boardandfraud.com/2020/08/21/three-lines-model-excludes-compliance-and-the-general-counsel/> (дата звернення: 19.10.2022).

2. Marks N. The Three Lines of Defense Model is no more // Norman Marks on Governance, Risk Management, and Audit. July 20, 2020. URL: <https://normanmarks.wordpress.com/2020/07/20/the-three-lines-of-defense-model-is-no-more/> (дата звернення: 19.10.2022).

3. Tysiac K. Three Lines Model for Risk Management gets major update. *Journal of Accountancy*. July 20, 2020. URL: <https://www.journalofaccountancy.com/news/2020/jul/3-lines-of-defense-model-for-risk-management-gets-major-update.html> (дата звернення: 19.10.2022).

Дирда А. М.

здобувачка вищої освіти, групи ФБД-19-2,
Державний податковий університет

Науковий керівник:

Вергелюк Ю. Ю.

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність даної теми насамперед визначається тим, що доцільність застосування тих чи інших заходів економічної безпеки на практиці залежить від сценаріїв розгортання подій. Загальні потреби розробки теоретичних питань у цій сфері вимагають поширення та інтенсифікації відповідних наукових досліджень.

Загальновідомо, що економічна безпека – стан захищеності національної економіки від зовнішніх та внутрішніх загроз, за якого забезпечуються економічний суверенітет країни, єдність її економічного простору, умови реалізації стратегічних національних пріоритетів [1].

На даний час українська економіка перейшла у воєнний режим. Це стосується насамперед тих секторів, які забезпечують базові потреби громадян – опалення, енергопостачання, базові медичні послуги, а також виробництво та продаж товарів повсякденного попиту на тих територіях, де не ведуться бойові дії [2].

Частково працюють орієнтовані на експорт виробництва. Для прикладу, у Кривому Розі продовжується видобуток та відвантаження залізняку. Тобто економічна політика спрямована на те, щоб максимально використовувати ті можливості, які доступні у кризових умовах, і які дозволяють підприємствам продовжувати функціонувати.

Аналізуючи наукові роботи, присвячені взаємозв'язкам між економікою і війною, виокремлюють 3 основні напрямки досліджень:

- 1) економічних наслідків війни;
- 2) економічних причин війни;
- 3) можливостей застосування економічних методів для аналізу і моделювання конфліктів та конфліктної поведінки [3].

Перший напрямок досліджень фокусується на вивченні економічних наслідків конфліктів, розробці державної політики ефективного функціонування економіки під час війни і реабілітації економіки після війни.

Другий, найрозробленіший напрямок досліджень, містить обґрунтування та аналіз причин війни, особливо, соціальних і економічних. Цей напрямок охоплює меркантилістські теорії, групу ліберальних теорій.

Третій напрямок досліджень був започаткований Адамом Смітом і базується на використанні методів економічного аналізу для моделювання поведінки сторін у конфліктах [3].

Нова хвиля наукового інтересу до економічних аспектів безпеки спостерігається після початку повномасштабної війни України і росії, де росія виступає агресором. У цей час відбувається трансформування й окремої наукової дисципліни – політекономії безпеки зі своїм власним термінологічним апаратом, теорією та методологією враховуючи всі сучасні чинники та новітні зміни. Дана сфера поглиблено вивчає економічно ефективні стратегії ведення війни, організації ефективного функціонування військово-промислового комплексу, управління господарством під час війни.

Одним з потужних інструментів економічної безпеки є економічні санкції щодо держави агресора, які застосовуються країною яку намагаються окупувати, та державами-союзниками цієї країни. Торговельні санкції повільніші, але разом з фінансовими надійно придушують економічну активність.

Обмеження пересування, наприклад, авіаційного, у короткостроковій перспективі малоефективні. Однак у довгостроковій перспективі наслідки цих санкцій будуть руйнівними для нації окупантів, адже вони позначаються на культурних та інтелектуальних можливостях цілих поколінь.

Влада України намагається усесторонньо підтримувати економічну безпеку, зокрема було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на підтримку економіки держави під час війни, серед яких:

- зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану;
- спрощення умов ведення бізнесу для ФОПів;
- кредитування та компенсації для бізнесу;
- підтримка агробізнесу та сфери харчової промисловості;
- лібералізація трудових відносин;
- сприяння релокації бізнесу.

Збереження боргової безпеки в умовах війни суттєво ускладнюється. Використання гнучкої системи залучення фінансування з ринкових джерел вимагає перебудови бюджетної політики [4].

Доречним буде проведення радикальних податкових реформ (на кшталт введення податку на виведений капітал) чи ліберальних реформ у сфері трудового законодавства, оскільки це відволікатиме людські ресурси на вивчення та пристосування до нових умов, на які просто немає часу при воєнному стані. Такі форми співробітництва будуть корисними після завершення бойових дій в рамках відновлення конкретних інфраструктурних об'єктів, коли будуть функціонувати фінансові ринки.

Також, під час воєнних дій доцільно обмежитись простими формами державного замовлення на ті чи інші товари та послуги без складних довгострокових контрактів. В умовах війни держава має створити для цього всі необхідні умови для перемоги над ворогом.

Враховуючи результати дослідження також доцільно запровадити у сфері економічної безпеки держави під час воєнного стану єдине вікно отримання бюджетної допомоги цільовим групам підприємств (наприклад переміщеним, новоствореним чи тих, що мають критичне значення), яка буде фінансуватися за рахунок розміщення державних цільових військових облігацій чи спеціального фонду міжнародної допомоги на відновлення країни.

Отже, охарактеризувавши доміанти економічної безпеки України в умовах воєнного стану, можемо стверджувати, що економічна політика держави спрямована на те, щоб максимально використовувати ті можливості, які доступні у кризових умовах, і які дозволяють продовжувати функціонувати усім сферам економіки. Ключовими стримуючими чинниками, що негативно впливають на стан економічної безпеки на даному етапі розвитку є загострення політичної ситуації, наростаючий негативний вплив пандемії COVID-19 та введення військового стану. Для підвищення рівня економічної безпеки

необхідно запровадити низку заходів спрямованих на підтримку і стабілізацію рівня економічної безпеки та фінансової системи загалом, зокрема спрощення ведення бізнесу, зменшення податкового навантаження, кредитування бізнесу. Комплекс державних заходів та успішна політика в умовах воєнного стану та в післявоєнний період є рушієм до забезпечення ефективно функціонуючої економічної безпеки держави.

Список літератури

1. Диба М. І. Трансформація економіки: світовий досвід та можливості застосування в Україні. *Фінанси України*. 2018. 245 с. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4531 (дата звернення: 25.10.2022).
2. Лігоненко Л. О. Хріпко А. В., Доманський А. О. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 22. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15464416163127.pdf> (дата звернення: 25.10.2022).
3. Савченко В. Ф. Інфраструктура національної економіки як необхідна умова економічного. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2016. Вип. 1 (2). С. 180 – 187. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuces_2016_1\(2\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuces_2016_1(2)_34) (дата звернення: 26.10.2022).
4. Вергелюк Ю. Ю. Використання ринкових джерел фінансування дефіциту державного бюджету в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, березень. 2022. № 24 (52). С. 84 – 89. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8643/1/NZ_ek_Vup_24%2852%29.pdf (дата звернення: 26.10.2022).

УДК 330.1

Кувалдіна О. О.
аспірантка,

Інститут економіки промисловості
Національної академії наук України

ДИРЕКТИВА РАДИ ЄС 2018/822: МЕХАНІЗМ ДІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ

Ухилення від сплати податку на прибуток підприємств в епоху цифровізації є однією з найактуальніших проблем у сфері оподаткування в світі та Україні, у зв'язку з чим податкові експерти світу та Європейського Союзу зокрема працюють над розробкою нормативних документів, які б сприяли оптимізації звітності та посилення обміну податковою інформацією між країнами. Одним із важливих кроків у цьому напрямі є Директива Ради ЄС 2018/822 (далі – DAC6), яка набрала чинності 25 червня 2018 року. Дія Директиви націлена насамперед на прямі податки. Проте кожна країна, імплементуючи положення DAC6 в національне законодавство, може внести зміни. Наприклад, Польща, крім прямих податків, зобов'язує розкривати інформацію і про непрямі (ПДВ та інші).

Основною метою DAC6 є оперативне інформування податкових органів про транскордонні угоди, в яких наявні ознаки механізмів агресивного податкового планування, а також налагодження процесу автоматичного обміну інформацією між фіскальними органами країн – членів ЄС. Податкові органи, своєчасно отримавши актуальну інформацію про дії підприємств, зможуть вжити необхідних заходів з метою протидії ухилення від сплати податків (провести податкові перевірки, належну оцінку ризиків, внести законодавчі зміни тощо) [2].

Відповідно до положень DAC6 трактування поняття транскордонної угоди (*англ.* cross-border arrangement) полягає в домовленості, що стосується або кількох держав-членів ЄС, або держав-членів ЄС, і третіх країн, і при цьому виконується принаймні одна з таких умов:

- не всі учасники операції є резидентами однієї юрисдикції;
- один або більше учасників угоди одночасно є резидентом для цілей оподаткування в більш ніж одній юрисдикції;
- один або більше учасників угоди здійснює бізнес в іншій юрисдикції через постійне представництво, розташоване в цій юрисдикції, і домовленість є частиною або цілим бізнесом цього постійного представництва;
- один або більше учасників угоди здійснює діяльність в іншій юрисдикції, не проживаючи в податкових цілях або створюючи постійне представництво, розташоване в цій юрисдикції;
- така домовленість може вплинути на автоматичний обмін інформацією або визначення бенефіціарного власника [1].

Директива має широку сферу дії, так як обов'язок звітування покладається як на посередників транскордонних угод (аудиторів, консультантів, юристів, банків, страхових компаній тощо), так і на самих платників податків, включаючи всі сторони, які були задіяні в розробці схеми переміщення прибутків. Водночас кожна держава-член ЄС може внутрішньо вжити заходів, щоб забезпечити посередникам право відмовитися від подання інформації про транскордонну угоду, що підлягає звітуванню, якщо таке зобов'язання щодо звітування порушує право на професійну таємницю відповідно до національного законодавства цієї держави-члена [2].

Операції, які підлягають звітуванню, повинні відповідати спеціальним характеристикам (*англ.* hallmarks), до яких належать загальні та спеціальні ознаки, пов'язані з тестом основної вигоди (*англ.* main benefit test), а також перелік ознак, що стосуються транскордонних платежів, автоматичного обміну інформацією і бенефіціарних власників, трансфертного ціноутворення. Тест основної вигоди проводиться для визначення кінцевої мети угоди, та вважається виконаним, якщо вдається встановити, що основною вигодою або однією з основних вигод з урахуванням всіх фактів та обставин є отримання податкової пільги.

Також водночас з перевагами від запровадження, проблемами DAC6 є: надмірна кількість аспектів та механізмів угод, про які необхідно інформувати, та широке формулювання певних термінів, що залишає державам-членам велику автономію у процесі впровадження [3, с. 31].

Отже, прийняття Директиви Ради ЄС 2018/822 спрямовано на глобальне вирішення питань міжнародного обміну податковою інформацією, виявлення потенційно спрямованих на ухилення від оподаткування схем та, як результат, посилення контролю за оподаткуванням прямими податками. Правила DAC6 на даний час не імплементовані в Україні. Не зважаючи на це, транскордонні операції українських підприємств в рамках міжнародних груп компаній, які потенційно спрямовані на зниження бази оподаткування з податку на прибуток підприємств або інші схеми, також можуть стати об'єктом звітування та розкриття. Також досвід впровадження та ефективність дії DAC6 в Європейському Союзі може стати поштовхом для реформування національного законодавства щодо прямих податків, зокрема податку на прибуток підприємств.

Список літератури

1. Директива Європейської ради від 25 травня 2018 року № 2018/822 DAC6. Європейська Рада. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0822> (дата звернення: 18.05.2022).
2. Pantazatou K. Effective Implementation of the ATAD: Information Collection, Exchange and Monitoring Through DAC 6. 2019. P. 27
3. Haslechner W., Pantazatou K. Assessment of recent anti-tax avoidance and evasion measures (ATAD & DAC 6). Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies. European Parliament. Luxembourg. 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/703353/IPOL_STU\(2022\)703353_EN.pdf#page=31&zoom=100,92,370](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/703353/IPOL_STU(2022)703353_EN.pdf#page=31&zoom=100,92,370) (дата звернення: 22.10.2022).

УДК 659.127.6-021.64:005.336.6"20"(043.2)

Мендела І. Я.

к.е.н., доцент,

доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи,

Шелист К. П.

студентка 2 курсу ОР магістр

факультету туризму,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ БРЕНДИНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Беззаперечний вплив брендингу, в сучасних умовах, відчувається на кожному ринку. Для організацій-переможців, бренд – це перше, з чого необхідно розпочинати свою діяльність. Лідери брендів, такі як Disney, Nike і REI, розуміли це протягом десятиліть.

Компанії, які створюють сильні бренди, знають, що їхній бренд повинен жити скрізь, від підписів в Instagram, до кольорової палітри на їх рекламних білбордах. Вони знають, що

їхні назви виходять далеко за межі етикетки і можуть спонукати споживачів вибрати їхні продукти чи послуги з широкого асортименту.

Брендинг є свого роду філософією управління підприємством, яка дає змогу впливати на свідомість споживачів з метою створення прихильності до товарної марки [2, с. 566]. Це стратегія, розроблена організаціями для того, щоб допомогти людям швидко ідентифікувати і відчувати свій бренд, а також дати їм привід вибрати свої продукти в порівнянні з продуктами конкурентів, роз'яснивши, чим є цей конкретний бренд, а чим ні.

Основою брендингової діяльності є визначення унікальних якостей товару чи послуги, адже без цього виділити його на фоні сотень подібних товарів фактично неможливо [1].

Бренд є одним із найважливіших активів підприємства. Це надає компанії ідентичність, робить бізнес незабутнім, заохочує споживачів купувати, підтримує маркетинг та рекламу підприємства, і викликає у співробітників фірми гордість.

Роль брендингу з часом змінилася. Раніше він використовувався для того, щоб відрізнити продукт від інших на ринку. Але сьогодні брендинг не тільки відрізняє продукт чи послугу від інших, але і додає до продукту спектр особистісних рис і автоматично позиціонує його на ринку у відповідності з тим, яке місце займає бренд у свідомості цільової аудиторії.

Вочевидь, еволюція брендингу пов'язана з дуже мінливими потребами всіх учасників ринку, як споживачів кінцевих продуктів, представлених на ринку торговельними марками, брендами, так і виробників та постачальників, що надають свої товари та послуги в їх неосяжному різноманітті [3, с. 21].

Отож, розглянемо більш детально, чим брендинг важливий для підприємств в наш час.

1. Більше людей будуть знати про існування тої чи іншої компанії. Висока впізнаваність бренду призводить до того, що бренди вважають «трендовими», «модними» або «популярними». Впізнаваність бренду важлива, тому що споживачі не часто розглядають покупку бренду, про котрий їм невідомо.

2. Брендинг може допомогти зміцнити довіру. Величина довіри, яку може викликати бренд, давно пов'язана з тим, наскільки він успішний на ринку.

3. Сьогодні покупці мають набагато більше очікувань щодо брендів, які вони обирають, і їх загальний рівень довіри залежить від ряду різних факторів, крім того, чи продукт їм підходить.

4. Брендинг створює базу постійних клієнтів. Постійні клієнти, як правило, витрачають більше грошей, ніж нові, оскільки вони довіряють даному бізнесу. А також необхідно розуміти, що утримувати постійних клієнтів набагато дешевше, ніж залучати нових.

5. Компанія може покращити свою рекламу. Якщо рекламувати продукт без міцного брендингу, можна втратити багато чудових можливостей для створення ефективної кампанії. Включення брендингу у рекламу допоможе підвищити впізнаваність бренду.

Це чудово для працівників підприємства. Звичайно, всі власники хочуть, щоб співробітники хотіли працювати у їхній компанії і відчували себе частиною команди. В компанії з чудовим брендом працівнику буде легше відчувати себе причетним до чогось більше, ніж просто буденна праця.

Брендинг – це не лише логотип організації чи колірна палітра, це те нематеріальне відчуття, яке виникає у клієнтів, коли вони взаємодіють з брендом фірми.

Брендування допоможе компанії якісно відрізнитися від усіх інших на ринку. Цьому сприяють відчутні компоненти – чудовий логотип, розумне гасло, справжній маніфест та чіткий голос бренду, але справді сильні бренди процвітають, коли вони зосереджуються на загальній картині свого бренду.

Список літератури

1. Гриценюк В. В., Руснак А. В., Надточій І. І. Сутність брендингу та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/158.pdf (дата звернення 23.10.2022).

2. Пашенко О. П. Брендинг туристичного підприємства: стратегічний аспект. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 566 – 573.

3. Шедякова Т. Є., Шаповал В. І. Міжнародний брендинг – еволюційний елемент світової економіки. *Науковий вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Сер.: Економічні науки. 2019. Випуск № 34. С. 18 – 22.

Гришко І. А.

студентка 4 курсу групи ПБ-19-1

ННІ права Державного податкового університету

Науковий керівник:

Новицька Н. Б.

д.ю.н., старший науковий співробітник,

професор кафедри приватного права

ННІ права Державного податкового університету

ПРАВОВА ПРИРОДА СУБ'ЄКТИВНИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Одним з актуальних питань в корпоративному праві залишається проблематика природи корпоративних прав. Отже, розкриваючи питання правової природи суб'єктивних корпоративних прав, слід зауважити що корпоративні права за своєю природою є суб'єктивними правами, що виникають у рамках конкретних відносин на основі об'єктивного права. Тому відповідно до ст. 167 Господарського кодексу України корпоративне право – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [1].

Низка вчених науковців в своїх дослідженнях піднімали питання правової природи корпоративного права та його змісту, серед них: О. Р. Кібенко, В. М. Кравчук, Ю. М. Жорнокуй, І. В. Спасибо-Фатєєва, С. С. Кравченко, В. В. Луць та інші.

Так, І. В. Спасибо-Фатєєва визначає суб'єктивне корпоративне право як право конкретної особи, яка має правовий зв'язок з корпорацією, будучи її учасником, одержувати певні блага [2, с. 188]. В свою чергу Н. А. Сліпенчук визначає суб'єктивне корпоративне право як універсальну єдність майнових та немайнових (організаційних) прав учасників корпорацій, які сукупно (нероздільно) обертаються в цивільному обороті [3, с. 14].

Отже корпоративне право в суб'єктивному розумінні слід розуміти як право особи, яка вчиняє необхідні засновницькі дії та здійснює внесок до статутного (складеного) капіталу, набуває статусу учасника корпорації (підприємницького товариства або іншої юридичної особи, що має на меті отримання прибутку для подальшого його розподілу між учасниками). Усі інші суб'єктивні права учасника, що випливають із його членства в тій чи іншій корпорації, є похідними і розкриваються через поняття змісту «корпоративні права».

Під внутрішньою структурою суб'єктивного корпоративного права розуміють класичну тріаду правомочностей: а) права на позитивні дії (правомочність на власну поведінку); б) права вимоги (правомочність на чужу поведінку); в) правомочності на захист (претензія як можливість звернутися до сили державного примусу) [4, с. 79].

Суб'єктами корпоративних відносин є фізичні та юридичні особи тією мірою, якою вони (можуть бути) мають право бути засновниками (учасниками) організацій. Тому у випадку порушення їх корпоративних прав вони мають право на захист. Так, О. В. Бігняк зазначає, що право на захист є самостійним суб'єктивним правом, що має матеріально-правову природу та є передумовою виникнення процесуальних відносин. Суб'єктивне право на захист складається з можливості здійснення правомочною особою власних позитивних дій; також присутнє використання державно-примусових заходів стосовно осіб, які порушили юридичний обов'язок та можливість вимоги відповідної поведінки від зобов'язаної особи. Крім цього, проаналізувавши ст. 15 Цивільного кодексу України слід зазначити, що корпоративні права, як й інші права учасників цивільного обороту, є суб'єктивними правами, та право на захист є невід'ємною гарантією здійснення корпоративних прав та інтересів. Захист є складовою прав його носія, що вживаються для відновлення або припинення порушуваних прав, який опосередковується певними формами [5, с. 43].

Отже, підводячи підсумки можна зазначити, що корпоративне право у суб'єктивному розумінні слід розуміти як право особи бути учасником корпорації.

Список літератури

1. Господарський кодекс України: закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 19.10.2022).
2. Корпоративне управління: монографія / І. Спасибо-Фатеева, О. Кібенко, В. Борисова. За ред. І. СпасибоФатеевої. Х.: Право, 2007. 500 с.
3. Сліпенчук Н. А. Цивільно-правові способи захисту корпоративних прав : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. К.: НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака, 2014. 20 с.
4. Марущак Я. С. Корпоративні права та обов'язки за законодавством України та Європейського Союзу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса: Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2018. С. 79.
5. Бігняк О. В. Захист корпоративних прав: співвідношення категорій «форми захисту», «способи захисту» та «засоби захисту» (сучасні погляди та концепції). *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 43 – 48.

Гришко І. А.

студентка 4 курсу групи ПБ-19-1

ННІ права Державного податкового університету

Науковий керівник:

Новицька Н. Б.

д.ю.н., старший науковий співробітник,

професор кафедри приватного права

ННІ права Державного податкового університету

ПРОБЛЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Вдосконалення корпоративного управління виступає запорукою захисту корпоративних прав учасників корпоративних відносин. Тому варто визначити ті проблеми корпоративного управління, що вже існують в Україні, а також напрямки їх вдосконалення.

В Україні питання особливостей корпоративного управління в своїх працях досліджували: Бабіченко В. В., Антошко Т. Р., Коробка С. В., Полінкевич О. М, І. Бочарова, Кубліков В. К, Ягмурджи А. В. та інші.

Найбільш поширений механізм створення корпоративних структур полягає саме в реєстрації акціонерних товариств, в більшості випадків така форма власності є досить ефективною та характерна для більшості суб'єктів господарювання. А це в свою чергу вимагає постійного вдосконалення їх організації та управління.

Сучасне корпоративне управління – це складна економіко-правова система, що об'єднує норми законодавства, внутрішні нормативні документи та багаторівневу структуру управління, практику господарювання в державному та недержавному секторі [1, с. 116].

На даний момент в Україні існують деякі проблеми які притаманні корпоративному управлінні. І тому одна з проблем на яку варто звернути увагу – це прогалини у законодавстві. Це проявляється саме в існуванні суперечливих законодавчих норм (різночитання, дублювання норм), порушенні прав акціонерів на участь в управлінні, на частку в прибутку та активах, недостатньому рівні поінформованості акціонерів про діяльність товариства та інші проблеми.

Крім цього існує проблема щодо реалізації права акціонерів, зокрема дрібних, на отримання дивідендів, показує, що в Україні практично не купують акцій з метою отримання дивідендів, бо дивіденди корпорації не виплачують. Це свідчить, що акції купуються, щоб одержати прибуток на різниці їх курсів. Тому виходить, що механізм реалізації права акціонерів на отримання дивідендів в Законі відсутній. Ще однією прогалиною виступає питання щодо розмежування положень та норм дивідендної політики, оскільки можуть бути знехтувані інтереси дрібних акціонерів з боку власників крупних пакетів акцій або простої більшості.

Відповідно щоб врегулювати дане питання варто законодавчому рівні чітко закріпити регламентацію порядку виплати дивідендів. За такої умови дрібні акціонери почуватимуть себе більш захищеними і матимуть певні гарантії щодо отримання частини прибутку компанії. Проте слід також продумати наслідки таких рішень, що можуть в подальшому настати, оскільки будь що має свої позитивні та негативні сторони.

Проаналізувавши низку досліджень різних країн можна визначити деякі методи стимулювання інвестицій шляхом зміни податкової політики:

- часткове або повне звільнення від податку на дивіденди іноземних інвесторів, якщо ці кошти не витікають за кордон, а реінвестуються в нові цінні папери в Україні;
- значне зменшення ставки податку для осіб, які володіють певною часткою акцій тривалий час;
- звільнення від сплати податку з дивідендів, які скеровуються на виконання інноваційних проєктів;
- введення прогресивного податку на дивіденди (з можливим неоподаткуванням дрібних інвесторів);
- застосування низької податкової ставки для інвесторів, які спрямовують свої кошти у наукоємні та інші важливі галузі [2, с. 244].

Зрозуміло, що на сучасному етапі розвитку корпоративного управління в Україні лише серйозні зміни податкового законодавства та чітка регламентація порядку нарахування і виплати дивідендів призведуть до притоку інвестицій в економіку як з боку населення, так і з боку іноземних інвесторів [2, с. 244].

Тому, для подальшого вдосконалення корпоративного управління в Україні потрібно взяти до уваги світовий досвід управління. Також варто зміцнити законодавчу базу щодо питань пов'язаних з корпоративним управлінням, підвищити рівень корпоративної культури в акціонерних товариствах щодо прав акціонерів, та управління ними тощо.

Список літератури

1. Буряк П. Ю., Татарин Н. Б. Корпоративне управління: особливості розвитку в Україні. *Фінанси підприємств*. № 6. 2006. С. 114 – 120.
2. Войцеховська Ю. В., Войцеховська В. В. Проблеми корпоративного управління в Україні та шляхи їх вирішення. *Проблеми економіки та управління*. Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. С. 244 – 247.

УДК 347.2

Козійчук Б. Р.

студент II курсу юридичного факультету,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник:

Гнатів О. М.

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМФІТЕВЗИСУ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Емфітевзис як правова інституція виник ще дві тисячі років тому та разом із суперфіцієм, сервітутами та заставним правом складав групу речового права з обмеженим змістом повноважень за римським приватним правом. Інтерес дослідників до цієї інституції почав рости з XVIII ст., а вже з XX ст. у силу геополітичних обставин право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб стало не актуальним. З переходом держав до ринкового типу економіки емфітевзис знову набув широкого використання.

В українському законодавстві поняття емфітевзису з'явилося з прийняттям Цивільного кодексу України у 2003 р. Нормативне регулювання договору про емфітевзис здійснюється на підставі глави 33 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) [1] та глави 16¹ Земельного кодексу України (далі – ЗК) [2]. Варто зазначити, що в кодексах не закріплено визначення цього поняття, натомість ч. 2 ст. 407 ЦК трактує емфітевзис як відчужуване право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб, яка може передаватися у порядку спадкування.

Відповідно до цього суб'єктами цивільних відносин емфітевзису є власник земельної ділянки та особа, яка має бажання користуватися нею для сільськогосподарських потреб. Стороною відносин емфітевзису не може бути особа, якій земельна ділянка надана на умовах постійного користування чи на умовах оренди на підставі п. 3 ст. 102¹ ЗК. Власне, об'єктом емфітевзичного права є користування земельною ділянкою сільськогосподарського призначення, що знаходиться

у приватній, комунальній або державній власності [3, ст. 382]. До земель сільськогосподарського призначення належать сільськогосподарські угіддя – рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги, а також несільськогосподарські угіддя (ст. 22 ЗК).

Підставою виникнення емфітевзису є договір на право користування чужою земельною ділянкою, який укладається між сторонами (п. 1 ст. 407 ЦК). Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб встановлюється договором і не може перевищувати 50 років. Проте за первісним розумінням емфітевзис міг укладатися на невизначений строк, на вічне користування, якщо була дотримана вчасна оплата за користування тощо. Наприклад, У США емфітевзис являє собою зобов'язальну оренду землі або будівель на тривалий строк (до 99 років) або довічно, а ст. 1494 Цивільного кодексу Мальти (глава 16 Зводу законів Мальти), емфітевзис визначається таким чином, що емфітевзис є договором, за яким одна з договірних сторін надає іншій на визначений чи невизначений час у володіння та користування будівлю або земельну ділянку за визначену річну орендну плату в грошовій або в іншій формі в якості підтвердження набуття землі від власника в користування [4, ст. 66].

Згідно ст. 409 ЦК на підставі укладення договору емфітевзису власник земельної ділянки має право вимагати від землекористувача використовувати її за призначенням, встановленим у договорі; право одержувати плату за користування нею. Землевласник зобов'язаний не перешкоджати землекористувачеві у здійсненні його прав. Натомість землекористувач може володіти та користуватися земельною ділянкою в повному обсязі відповідно до умов договору; передавати земельну ділянку в оренду; а також він зобов'язаний своєчасно платити за користування ділянкою та всіляко покращувати її продуктивність, ефективність тощо (ст. 410 ЦК).

У разі відчуження права користування землекористувачем земельної ділянки шляхом продажу права на її користування для сільськогосподарських потреб іншій особі власник земельної ділянки має право на одержання відсотків від ціни продажу, зазначених договором. Право емфітевзису може бути припинене за рішенням суду або в інших випадках, встановлених законом.

Отже, правове регулювання емфітевзису за українським законодавством хоч і містить основні засади, визначені римським приватним правом, та все ж потребує удосконалення шляхом внесення змін до глави 33 ЦК. Висловлюємо перспективу доповнення цієї глави нормами, що містяться у пандектних системах держав Європи та Америки з урахуванням суспільних чинників локального характеру.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40 – 44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення – 24.10.2022).
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002, № 3 – 4, ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення – 24.10.2022).
3. Сенченко М. Ю. Емфітевзис як обмежене речове право. Матеріали III Всеукраїнської конференції студентів, аспірантів і молодих учених: Зб. тез наук. праць. Маріуполь: МДУ, 2011. С. 382 – 384.
4. Гончаренко В. О. Емфітевзис за законодавством України та західноєвропейських країн. Часопис цивілістики : наук.-практ. журн. НУ «ОЮА». Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 38. С. 63 – 68.

УДК 340

Курінна О. А.

студентка II курсу юридичного факультету

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРАВО ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ ДЕРЖАВИ З ГРОМАДЯНАМИ

Згідно з принципами демократизму, метою держави має бути створення системи правової комунікації та правового спілкування, яке спрямоване на волю суб'єктів, які приймають в ній участь, а також формування правових зв'язків, які забезпечують захист та реалізацію їх правових інтересів.

Будь-яка правова комунікація бере підґрунтя в ідеї формування загальної правової волі, згідно з якою воля однієї особи є співмірною з волею іншої [3, с. 37]. Таким чином такий спосіб комунікації окрім того, що передбачає об'єднання спільних цілей, базується на свободі суб'єктів та встановленні їх взаємозацікавленості.

В епоху інформаційного суспільства правова комунікація найбільше піддається впливу інтеграції та інформатизації. Проте варто зазначити, що процес модернізації суспільства потребує належне правове забезпечення та має ґрунтуватись на нових інформаційно-комунікативних технологіях, основою яких і є правова комунікація. Сучасне суспільство не може існувати без точної та багатосторонньої інформації про правову дійсність. Потреба в отриманні правової інформації сприяла утворенню спеціальних інститутів, які надають суспільству правову інформацію. Вони, використовуючи інформацію з метою впливу на суспільство, формують його правову свідомість [4, с. 212].

Проявами інформування може виступати надання правової інформації за допомогою засобів масової інформації, через спеціальні сайти, шляхом впливу юридичної практики, юридичної консультації та правового виховання. Одним з найвагоміших сьогодні є правове інформування засобами масової інформації, адже його перевагами є максимальна кількість охопленого населення, оперативність подання інформації, її доступність та щоденність впливу.

Правова комунікація у сучасних реаліях впливає на розвиток українського суспільства в умовах євроінтеграції. Сьогодні вона стала невід'ємним складником системи національної безпеки та протистоїть саме за допомогою засобів правової комунікації дестабілізації ситуації в країні та недовірі громадськості до влади. У цьому випадку правова взаємодія є засобом забезпечення певного діалогу між державою та громадянами. Сьогодні інформаційне законодавство прагне до відповідності норм права Європейського Союзу, а модель діалогової взаємодії органів влади та громадськості бере за основу чіткий організаційно-правовий механізм, який і зумовлює необхідність запровадження нових форм правової комунікації відповідно до демократичних європейських стандартів.

Сьогодні є очевидним те, що розвиток суспільства та права у ньому неможливий, якщо враховувати лише інтереси держави, а не основні права людини і громадянина, що робить їх рівносуб'єктивними з державою [1, с. 135]. Раціональним буде підхід, який передбачатиме узгодження суб'єктивної волі законодавчої влади з об'єктивною потребою у стабілізації та зрівноваженні розвитку суспільного буття.

Сферу правової комунікації в Україні, між владою та суспільством, регулює інформаційне законодавство, яке було прийняте з урахуванням усіх основних демократичних стандартів. Проте сьогодні воно не може у повній мірі задовольнити потреби суспільства і влада досі лише інформує та висвітлює свою діяльність, а не приймає рішення в процесі діалогу та прямої взаємодії з громадськістю.

В межах засобів правової комунікації органів судової влади з правоохоронними та правозахисними органами, найвагомішим є обмін інформації через офіційні сайти. Також для обговорення актуальних проблем в демократичному суспільстві застосовують такі методи правової комунікації як дискурси та дебати [5, с. 39]. Проте варто зазначити, що такі прийоми правової взаємодії є найбільш доречними під час процесу комунікації між судовими, правоохоронними, правозахисними органами та лише в межах наукової комунікації між представниками цих органів.

Отже, що весь процес побудови комунікативної взаємодії стає можливою лише за умови відсутності комунікативних бар'єрів, які так чи інакше традиційно існують у системі правової комунікації між різними інститутами [2, с. 478]. Тому аби налагодити систему професійної взаємодії, зокрема між правозахисними, правоохоронними та судовими органами влади, потрібно насамперед усунути перешкоди правової комунікації.

Список літератури

1. Алексеев В. М., Липовська Н. А. Взаємовідносини держави та суспільства : навч. посіб. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 172 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Vzayemovidnosyny_derzhavy_ta_suspilstva.pdf (дата звернення: 21.01.2022).

2. Бортняк А. Ф. Комунікативний підхід до розуміння правовідносин як середовища функціонування правових знаків. *Науковий вісник Львівського державного університету*

внутрішніх справ. 2013. № 4. С. 469 – 479 URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/04_2013/13baffpz.pdf (дата звернення: 21.01.2022).

3. Макеєва О. М. Поняття і сутність правової комунікації в сучасному інформаційному просторі. *Юридичний вісник*. 2017. № 3 (44). С. 35 – 41. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2017/statji_n_3_44_2017/7.pdf (дата звернення: 21.01.2022).

4. Мінченко О. Лінгвістичний аспект у правовому пізнанні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 209 – 213. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/41.pdf> (дата звернення: 30.01.2022).

5. Мішегліна В. М. Юридичні символи в інтегративному праворозумінні: теоретичні аспекти. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики*. 2018. № 2. С. 36 – 41. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_1/8.pdf (дата звернення: 21.01.2022).

УДК 329 (477)

Кириченко Ю. В.

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри «Політологія та право»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ

Право на освіту є міжнародно визнаним правом людини, що знайшло своє відображення в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, Конвенції про захист прав людини та основних свобод, а також майже у всіх конституціях європейських держав, окрім Австрії та Норвегії.

Порівняльно-правовий аналіз положень ст. 53 Конституції України та відповідних положень конституцій європейських держав засвідчив, що досліджувані норми мають як ряд загальних рис, так і певні розбіжності у формах вираження його змісту. У переважній більшості європейських держав право на освіту закріплено в одній статті конституції. У той же час у конституціях Литви, Ліхтенштейну, Словаччини, Словенії, Чехії, Чорногорії – у двох статтях, у Сербії та Хорватії – у трьох, у Швейцарії – у чотирьох, а в Португалії аж у шести статтях, що свідчить про те, що у них по-різному встановлені межі конституційного регулювання цього права. Наприклад, у Конституції Словенії ст. 57 має назву «Освіта і навчання», а ст. 58 – «Автономія університету та інших вузів» [1].

Спільним для Конституції України та конституцій європейських держав є закріплення положення щодо обов'язкового здобуття певного рівня освіти, яке виступає в якості конституційного обов'язку. Тобто, обов'язковість освіти це той об'єм освіти, який держава вважає достатнім для розвитку людини, щоб гарантувати необхідний рівень її знань, а також економічний та соціальний розвиток самої держави.

Комплексний аналіз змісту положень норм конституцій європейських держав свідчить про те, що законодавці Андорри, Греції, Іспанії та Португалії на конституційному рівні декларують не лише загальні антидискримінаційні норми та стандарти освіти, а й мету та завдання навчального процесу. Так, у п. 1 ст. 20 Конституції Андорри закріплено положення, відповідно до якого будь-яка особа має право на освіту, метою якої є найбільш повне розкриття людської особистості при повазі свободи і основних прав [2]. До речі, під час підготовки Конституції України вже пропонувалось закріпити в конституції положення про мету та завдання навчального процесу, але ця пропозиція не знайшла підтримки зі сторони законодавця. При цьому як зазначила О. В. Пушкіна, відсутність фіксації цілей освітнього процесу у статті конституції, присвяченій праву на освіту, жодним чином не означає, що цей процес може мати інші цілі, відмінні від таких орієнтирів, як підвищення рівня поваги до прав і свобод людини, всебічний розвиток особистості тощо [3, с. 19 – 20].

На відміну від конституцій європейських держав, які у своїх текстах лише згадують про деякі рівні освіти, Україна на конституційному рівні закріпила положення, в якому наданий перелік всіх рівнів освіти. На нашу думку, питання щодо рівнів освіти та форм навчання повинно вирішуватися на рівні галузевого законодавства.

Досліджуючи положення щодо надання державних стипендій та пільг учням і студентам можна зробити висновок, що воно ширше за змістом ніж це передбачено підпунктом е) п. 2 ст.

13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, а також у відповідних нормах конституцій Болгарії, Греції, Італії, Ліхтенштейну, Словаччини, Туреччини, Угорщини та Чехії. Тобто Україна гарантує, незалежно від наявності у неї коштів, виплату академічних, соціальних та інших видів стипендій та надання пільг учням і студентам. Слід також відзначити, що в країнах Західної Європи стипендії є найбільш розповсюдженою формою фінансової підтримки студентів. Їх надання залежить насамперед від матеріального стану студентів, але можуть враховуватися і успіхи студентів під час навчання.

Також слід звернути увагу на те, що в ч. 5 ст. 53 Конституції України закріплено положення, яке відсутнє в конституціях європейських держав континентальної Європи, за виключенням Конституції Румунії, в ст. 32 якої, поряд з правом на освіту, зазначено, що «право осіб, які належать до національних меншин, вивчати рідну мову і право отримувати освіту на цій мові гарантується; способи здійснення цих прав установлюється законом» [4]. У той же час, деякі законодавці європейських держав пішли шляхом виокремлення та закріплення прав національних меншин на навчання рідною мовою в окремій статті основного закону.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що право на освіту є міжнародно визнаним правом людини, що знайшло своє відображення в ряді міжнародних документів з прав людини, зокрема в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, Конвенції про захист прав людини та основних свобод, а також майже у всіх конституціях європейських держав. Саме освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення конкурентоспроможності держави, складовою практично всіх сфер життєдіяльності.

Список літератури

1. Конституція Республіки Словенія від 25 червня 1991 р. URL: <http://www.constitution.ru/archives/191>.
2. Конституція Князівства Андорра від 14 березня 1993 р. URL: <http://www.constitutions.ru/archives>.
3. Пушкіна О. В. Право на освіту в системі культурних прав людини і громадянина в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. №12 (74). 2007. С. 16-26.
4. Конституція Румунії від 21 листопада 1991 р. URL: <http://www.constitutions.ru/archives/184>.

Хоменко А. М.

курсант

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

Шевяков М. О.

старший викладач кафедри адміністративного права,

процесу та адміністративної діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА НАГЛЯДУ ЗА СТАНОМ ДОРОГИ

У всьому світі і в нашій країні зокрема спостерігається швидке зростання автомобілізації. У міру того, як автомобіль проникає в сфери господарської діяльності та побуту населення країни, зростає загроза людських і матеріальних втрат, пов'язаних з аварійністю. Одночасно з цим ускладнюється підвищення рівня безпеки дорожнього руху.

Проблема безпеки дорожнього руху є невід'ємною складовою більш загальної проблеми організації дорожнього руху. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) завдають значної шкоди державі, викликають серйозні труднощі у роботі автомобільного транспорту, становлять загрозу життю та здоров'ю людей. Статистичні дані про ДТП свідчать, що «дорожній фактор» як причина аварійності має порівняно невелику питому вагу. Приблизно одна десята ДТП, згідно з цими даними, відбувається через несприятливі дорожні умови. Насправді, що підтверджується соціальними дослідженнями, ця частка становить понад одну третину. Швидке зростання автомобільного парку та збільшення насиченості міст автомобільним транспортом призвели до зміни всього характеру вуличного руху. У години «пік» інтенсивність руху окремих магістралей міст сягає граничного значення, і пропускна спроможність окремих елементів вулично-дорожньої мережі максимально знижується [1]. З метою підвищення

пропускної спроможності в останні роки проводиться реконструкція вулично-дорожньої мережі, розроблено та впроваджено у виробництво нові технічні засоби з вивчення руху транспорту та пішоходів, створено сучасні автоматизовані системи управління рухом [1].

Організація руху транспорту в містах являє собою сукупність заходів, що мають на меті активно впливати на формування та спрямування транспортних та пішохідних потоків для забезпечення швидкості та безпеки руху, найбільших зручностей та економічності перевезення людей та вантажів [2, 3]. Організація та безпека руху складаються з планувальних, реконструктивних, організаційних та регулювальних заходів. Їх розробляють з урахуванням розв'язання питань вдосконалення організації та вивчення фактичних процесів вуличного руху. Головним завданням в організації руху є дослідження природи та характерних явищ руху. Ці експериментальні та аналітичні сторони роботи вимагають виробництва вимірів та збору необхідних даних. Розробляються проекти розчленування транспортних потоків та відокремлення їх від пішохідного руху. Для теперішніх міст із забудовою розв'язання цього питання здійснюється двома способами: реконструкцією міських вулиць та пристосування їх до руху транспорту; пристосуванням руху до теперішнього планування вуличної мережі.

Основними цілями організації дорожнього руху є [2]:

- дослідження характеристик дорожнього руху, для отримання фактичних даних про інтенсивності руху транспортних і пішохідних потоків;
- виявлення місць підвищеної небезпеки для руху транспортних засобів і пішоходів і розробка заходів щодо їх ліквідації;
- виявлення «вузьких» місць дорожньої мережі (місць виникнення затримок руху) і розробка заходів щодо підвищення пропускної здатності доріг;
- на основі аналізу отриманих даних розробка раціональних схем руху та їх коригування відповідно до зміни умов у транспортному (пішохідному) сполученнях;
- нагляд і контроль за дотриманням правил дорожнього руху – виявлення порушень правил і ініціювання покарань;
- оперативне регулювання дорожнього руху (в основному за допомогою світлофорного регулювання);
- впровадження в експлуатацію нових технічних засобів управління рухом.

Контроль та нагляд є найважливішими функціями громадського управління. За допомогою цих функцій реалізується зворотний зв'язок, що дозволяє суб'єкту управління отримати інформацію про результати впливу і при необхідності скоригувати цю дію. Звісно ж, що контроль і нагляд у дорожньому русі мають займати важливе місце у спільній проблематиці забезпечення безпеки учасників дорожнього руху, торкаючись як учасників дорожнього руху, так й інших суб'єктів, причетних до процесу транспортного переміщення.

У сфері дорожнього руху контрольно-наглядова діяльність має бути спрямована, перш за все на виявлення причин та попередження суспільно небезпечних діянь учасників дорожнього руху та інших суб'єктів, які забезпечують безпечне транспортне переміщення, і навіть усунення шкідливих наслідків цих суспільно небезпечних діянь. Пріоритетними кроками в цьому напрямі, на нашу думку, мають стати запровадження законодавчих змін щодо: удосконалення системи публічного адміністрування у сфері дорожнього руху та його безпеки шляхом введення інституціональних засад, спрямованих на забезпечення взаємодії органів влади, підприємств, установ та організації у створенні безперешкодних, комфортних та безпечних умов для учасників дорожнього руху; приведення законодавства у сфері ЗБДР у відповідність до Конституції України, імplementованих Україною міжнародних норм і правил у цій сфері та взятих на себе зобов'язань; усунення протиріччя чинного законодавства у цій сфері; закріплення на законодавчому рівні положень ПДР тощо. Крім того, такі запровадження таких змін має:

1) посилити вплив на безпечну поведінку учасників дорожнього руху шляхом удосконалення та автоматизації контролю за дотриманням ними законодавства у сфері ЗБДР із застосуванням технічних засобів контролю і фіксації правопорушень, у т. ч. й тих, що працюють в автоматичному режимі;

2) передбачити можливість застосування сучасних засобів профілактики і попередження правопорушень;

3) забезпечити: сучасний рівень допуску водіїв до керування ТЗ; підвищення вимог до підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації водіїв ТЗ, приймання іспитів на отримання права керування; належний медичний контроль за фізичним та психічним станом водіїв ТЗ тощо [5].

Список літератури

1. Форнальчик Є. Ю., Могила І. А., Трушевський В. Е., Гілевич В. В. Управління дорожнім рухом на регульованих перехрестях у містах : монографія за заг. ред Є. Ю. Форнальчика. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 236 с.
2. Організація та регулювання дорожнього руху : підручник / За заг. ред. В. П. Поліщука, О. О. Бакуліч, О. П. Дзюба, В. І. Єресов та ін. Київ : Знання України, 2012. 467 с.
3. Бабій М. В., Кучвара І. М. Ключові проблеми безпеки дорожнього руху в Україні. *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти*: матеріалами XII Міжнародної науково-практичної конференції. Кривий Ріг, 2017. С. 14-16.
4. Бабій А., Бабій М. Дослідження міцності елементів конструкції функціонально-транспортуючих мобільних засобів. *Інженерія природокористування*. 2019. № 3 (13). С. 87 – 91.
5. Шевяков М. О., Омельченко В. В. Основи організації дорожнього руху та нагляд за станом доріг. *Потенційні шляхи розвитку науки (частина II)*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 21 – 22 грудня 2021 року. Київ: МЦНІД, 2021. URL: [http://www.mcnd.ltd.ua/material/2021/%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%20\(2\).pdf](http://www.mcnd.ltd.ua/material/2021/%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%20(2).pdf).

УДК 343.8

Пилипенко Д. О.

кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету № 2

Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ДИСПОЗИТИВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Суб'єктний фактор зацікавленої особи, є ключовим в реалізації міжгалузевого принципу диспозитивності. Екстраполюючи сутність цієї засади на галузь кримінально-виконавчого права, враховуючи окреслений фактор, слід зазначити, що цей принцип, перш за все, є одним з основних, які формують спектр кримінально-виконавчих правовідносин, що врегульовані декількома галузями права. Мова йде про процедурність звільнення від покарання та його відбування, які врегульовані розділом V КВК та розділом VIII КПК. Актуальність принципу диспозитивності для сфери кримінально-виконавчого права цілком простежується на правових умовах застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання чи заміни невідбутої частини покарання більш м'яким.

Так відповідно до ст. 107 КВК засуджені, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, мають право звертатися до адміністрації з проханням внести подання щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання чи щодо заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням. Скориставшись цим правом засуджені фактично ініціюють правовий механізм, який у подальшому окрім норм кримінально-виконавчого права регулюється нормами кримінального процесуального законодавства. Таким чином на диспозитивних началах ініціюється міжгалузевий правовий механізм, в межах якого вирішуються питання щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або щодо заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. При цьому після диспозитивної ініціації засудженим свої волі шляхом користування відповідним правом у вигляді звернення до адміністрації щодо формування та подальшого внесення до суду відповідного подання, подальший його розгляд здійснюється виключно у порядку передбаченому розділом VIII КПК.

Відповідно до ч. 3 ст. 539 КПК суд розглядає це подання (клопотання) згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318 – 380 КПК, тобто відповідно до загальних положень судового розгляду в кримінальному провадженні. Крім цього, згідно з ч. 5 ст. 539 КПК судом в таке засідання викликаються засуджений, його захисник, законний представник, прокурор та представники відповідного органу або установи виконання покарань. Враховуючи зміст вказаних процесуальних норм правовий статус засудженого за таких умов корелюється із правовим статусом обвинуваченого в кримінальному

провадженні, звісно ж враховуючи специфіку предмету судового розгляду. При цьому не слід забувати, що участь обвинуваченого в кримінальному провадженні у контексті надання відповідних свідчень, завжди здійснюється у диспозитивному контексті, адже надання показань протягом кримінального провадження є виключно правом, а не обов'язком обвинуваченого. Це ж правило в рівній мірі стосуватиметься й засудженого за умов розгляду судом подання (клопотання) про умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або щодо заміни невідбутої частини покарання більш м'яким.

Знов таки участь засудженого в такому засіданні цілком залежить від його диспозитивної волі. Цілком усвідомлюючи це, законодавець в межах зазначеної процесуальної норми визначив, що неприбуття в судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про місце та час розгляду клопотання (подання), не перешкоджає проведенню судового розгляду, крім випадків, коли їх участь визнана судом обов'язковою або особа повідомила про поважні причини неприбуття (абз. 2 ч. 5 ст. 539 КПК). У цьому випадку в змісті вказаної процесуальної норми закріплено певний «запобіжний процесуальний механізм» за умов якщо засуджений відмовиться з'явитись до суду зловживаючи його диспозитивним правом на це. В умовах практичної діяльності такий факт, з великою долею вірогідності, трапляється вкрай рідко, проте наявність вищевказаного запобіжного процесуального механізму лише зайвий раз опосередковано свідчить про те, що держава в особі судових органів вимушена рахуватись із диспозитивною волею розпорядження засудженими їх правом щодо запуску й реалізації правових механізмів умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, та утворювати компенсаційний (запобіжний) процесуальний механізм з метою забезпечення сталого функціонування судової системи за умов гіпотетичної, «диспозитивно-правової протидії» з боку засуджених.

Таким чином нормативне відображення міжгалузевих правових механізмів умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким свідчить про диспозитивну основу реалізації однойменного права для засуджених як в межах кримінального процесуального так й в межах кримінально-виконавчого права. Тому принцип диспозитивності є цілком актуальним й для вітчизняної кримінально-виконавчої сфери. У цьому контексті слід погодитись з Брус І.І., що у загальному порядку саме з ініціативою або волевиявленням осіб, які беруть участь у справі, пов'язується дія принципу диспозитивності процесу [1, с. 216].

Список літератури

1. Брус І. І. Реалізація принципу диспозитивності в адміністративному судочинстві в контексті рішень Європейського суду з прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 5. С. 215 – 218.

УДК 342.7

Якименко Б. Ю.

аспірант,

Київський міжнародний університет

ПОНЯТТЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

З стрімким розвитком технологій у світі значно збільшилась кількість порушень прав людини, що стосуються приватного життя. Розвиток відносин у сфері обробки персональних даних обумовлює потребу посилення контролю за обробкою персональних даних та забезпечення їх належного захисту.

Для того, щоб забезпечити ефективний правовий механізм захисту персональних даних, потрібно на законодавчому рівні повно та всебічно визначити поняття «персональні дані». Зокрема, необхідно точно визначити зміст цього поняття та відмежувати його від суміжних понять.

Українське законодавство визначає персональні дані як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Таке визначення зокрема наведене у десятому абзаці ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» [1] та ч. 1 ст. 11 Закону України «Про інформацію» [2].

Попри те, що згадані вище закони загалом однаково визначають поняття «персональні дані», між ними є суттєва відмінність в частині термінології. Ця відмінність полягає в тому, що Закон України «Про інформацію» ототожнює поняття «інформація про фізичну особу» з поняттям «персональні дані», тоді як Закон України «Про захист персональних даних» взагалі не виокремлює таке поняття як «інформація про фізичну особу». Такий висновок можна зробити як за назви ст. 11 Закону України «Про інформацію» - «інформація про фізичну особу», так і безпосередньо з тексту ч. 1 ст. 11 Закону України «Про інформацію», де міститься формулювання: «Інформація про фізичну особу (персональні дані)».

Таке ототожнення понять «інформація про фізичну особу» та «персональні дані» не виправдано звужує зміст поняття «інформація про фізичну особу» та порушує правила формальної логіки. Виникає ситуація, коли дефінієндум (термін, якому дається визначення) за обсягом не дорівнює дефінієнсу терміна (визначенню), а є ширшим за нього [3]. Інформацією про фізичну особу є не тільки персональні дані, тобто відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а взагалі будь-які відомості про фізичну особу. Такий висновок можна зробити ґрунтуючись на тому, що інформація у ст. 1 Закону України «Про інформацію» визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2].

У другій частині статті 32 Конституції України вживається термін «конфіденційна інформація про особу» [4]. При цьому термін «персональні дані» в Конституції України не вживається. Разом з тим, Конституційний суд України, даючи у своєму рішенні № 2-рп/2012 від 20 січня 2012 р. офіційне тлумачення першої та другої частин статті 32 Конституції України, фактично визначає як тотожні поняття персональних даних та інформації про особисте та сімейне життя особи, а також визначає таку інформацію як конфіденційну [5]. В той же час, у частині 2 ст. 5 Закону України «Про захист персональних даних» зазначається, що персональні дані можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу законом або відповідною особою, тобто за логікою відповідного закону персональні дані не обов'язково є конфіденційними. При цьому у частині 2 ст. 5 Закону України «Про захист персональних даних» прямо вказується категорія персональних даних, яка не вважається конфіденційною інформацією – персональні дані, що стосуються здійснення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень, а в частині 2 статті 11 Закону України «Про інформацію» вказуються категорії даних про фізичну особу, які належать до конфіденційної інформації – це дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження [1; 2]. Отже, на відміну від тлумачення, здійсненого Конституційним судом України, в розумінні законодавства, а саме Закону України «Про захист персональних даних» та Закону України «Про інформацію», персональні дані не обов'язково є конфіденційними.

Таким чином, відсутність єдиного підходу до трактування поняття персональних даних на законодавчому рівні створює невизначеність та обумовлює необхідність вироблення єдиного усталеного підходу до визначення цього поняття. Для цього необхідно чітко визначити зміст поняття «персональні дані» та відмежувати його від суміжних понять, що вживаються у законодавстві.

Список літератури

1. Про захист персональних даних: Закон України від 01 чер. 2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
2. Про інформацію: Закон України від 02 жов. 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
3. Камінська Н. В. Захист персональних даних: проблеми внутрішньодержавного, наднаціонального і міжнародно-правового регулювання. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2015_3_15.
4. Конституція України: Закон України від 28 чер. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Рішення Конституційного Суду України від 20 січ. 2012 р. № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text>.

Клименко І. В.

к.ф.-м.н., доцент, магістрантка
Університету Григорія Сковороди в Переяславі,
спеціальність 053 Психологія

Кириченко Т. В.

к.псих.н., доцент кафедри психології
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Успішність та ефективність діяльності державних службовців значно покращується, якщо в процесі професійного становлення забезпечити можливості підвищення рівня особистісної саморегуляції, розвиток якої зумовлює здатність особистості бути включеною у професійну діяльність, її лідерські якості та емоційний інтелект, а саме: самосвідомість, самоконтроль, соціальна чуйність, адаптивність, адекватність оцінки управлінської ситуації, емпатійність, управління міжособистісними відносинами, самоаналіз, асертивність, незалежність, самоповага, стресостійкість, цілеспрямованість.

На нашу думку, саморегуляція особистості пронизує весь означений вище поступ: від обраних життєвих цілей та програми як цілісної моделі життєвого шляху до їхнього здійснення.

О. К. Осницький зауважує, що саморегуляція входить в структуру самосвідомості і проявляється як система психічного самовпливу з метою свідомого керування особистістю своїми психічними станами відповідно до вимог ситуації та доцільності [3].

Не менш значущою для нашого дослідження розглядаємо запропоновану Н.І. Пов'якель модель саморегуляції професійного мислення. Вчена виділяє п'ять підструктур феномена: ціннісна та мотиваційно-цільова, емоційно-вольова, особистісна, когнітивна (інтелектуальна), операційно-технологічна. Кожна з них вирізняється низкою психологічних властивостей, домінуючою сферою саморегуляції, особливостями базових професійних умінь, ключових психологічних механізмів. Ми вважаємо цінним те, що послуговуючись розробленою структурою, зможемо ефективніше інтерпретувати психологічний зміст саморегуляції особистості та виокремити функціональні засоби підвищення її рівня. Поділяючи такі погляди на специфіку саморегуляції у конфліктній поведінці, можемо стверджувати, що саме завдяки стримуванню окремих реакцій кожен отримує шанс свідомо, а не під впливом емоцій прийняти рішення, обрати тактику взаємодії, визначити причину непорозуміння, конфлікту. Вибір особистістю поведінки в умовах сильного емоційного збудження вимагає значних енергетичних затрат і максимальної активізації саморегуляції [4].

Включення у діяльність вимагає від суб'єкта розрахунку сил на весь період діяльності, особливо на непередбачувані труднощі, несподіванки і т.д. У цілому здатність суб'єкта співвідносити свої можливості та індивідуальні особливості з характером вирішуваних задач є однією із найважливіших характеристик саморегуляції. За допомогою саморегуляції особистість підтримує стабільний рівень активності незалежно від мінливості психічних станів на тому чи іншому етапі.

Саморегуляція виступає комплексом умінь і навичок усвідомлювати особистісні цілі, спрямовувати, співвідносити їх з реальними особистісними можливостями, оцінювати усвідомлені результати цих співвідношень та визначати шляхи до їх досягнення.

У процесі діяльності людина, як стверджує К. О. Абульханова-Славська, вирішує суспільно необхідні задачі, спрямовує свою активність на пошук оптимальних шляхів вирішення цих задач. Особистість, як суб'єкт діяльності, може пристосовувати свої індивідуальні особливості, здібності до конкретних задач діяльності. Саморегуляція, на думку вченої, – це той механізм, за допомогою якого забезпечується централізуюча, спрямовуюча і активізуюча позиція суб'єкта. Вона здійснює оптимізацію психічних

можливостей, компенсацію недоліків, регуляцію індивідуальних станів у зв'язку із задачами та подіями діяльності, а також забезпечує цільову і смислову відповідність дій суб'єкта цим подіям, своєчасність, пропорційність дій [1].

Вважаємо, що таке тлумачення саморегуляції особистості свідчить про те, що цей процес стає чинником і засобом оптимального й ефективного конструювання життєдіяльності в цілому, а саморегуляцію доцільно розглядати як цілісний процес, в якому взаємозв'язок самостійних рішень суб'єкта у досягненні мети забезпечується узгодженістю між його діями та функціонуванням регуляторних процесів.

А. Бандура неодноразово наголошує на важливості таких компонентів саморегуляції як самооцінка та самоефективність – впевненість у своїх можливостях і вміння регулювати поведінку та діяльність [2].

Самоефективність пов'язана з усвідомленням людиною власної здатності будувати поведінку, діяльність відповідно до специфічної задачі або ситуації. Самоефективність вирішальна у розширенні чи обмеженні вибору діяльності та зусиль, необхідних для подолання перешкод та фрустрацій; наполегливість, із якою вона буде вирішувати певну життєву чи професійну задачу. Тобто, самооцінка ефективності впливає на стиль поведінки, діяльності, мотивацію, емоції. Висока самоефективність суттєво корелює із очікуваннями успіху, сприяє високим результатам у діяльності, розвитку самоповаги (Бандура, 2003). Таке тлумачення саморегуляції особистості свідчить про те, що цей процес стає чинником і засобом оптимального й ефективного конструювання життєдіяльності в цілому.

Список літератури

1. Абульханова-Славська К. О. Стратегія життя. <https://www.rulit.me/books/strategiya-zhizni-read-367529-1.html>.
2. Bandura A. Social Learning Theory and Personality Development, <https://www.semanticscholar.org/paper/Social-Learning-Theory-and-Personality-Development-Kelland/c72e803feba14d3bec7f9ee54f4aad55cebb1188>.
3. Осницький А. К. Роль осознанной саморегуляции в учебной деятельности подростков обучающихся в классах КРО. *Вопросы психологии*. 2007. № 3. С. 42 – 51.
4. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення у практичних психологів: монографія. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. 295 с.

УДК 159.923:613.86

Онуфрієва Л. А.

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної та практичної психології,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
Чайковська О. М.

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та практичної психології,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

У наш час проблема психологічного здоров'я набуває особливої актуальності та привертає увагу чималої кількості дослідників різних галузей науки і практики: психологів, філософів, медиків, педагогів, соціологів.

Актуальність феномену психологічного здоров'я в наукових колах української науки підтверджено дослідженнями М. Боришевського, Г. Костюка, Г. Ложкіна, С. Максименка, М. Мушкевич, Р. Сірко, Т. Піроженко та ін. Вітчизняними науковцями розкрито сутність психологічного здоров'я, його структуру та види, типологічні та динамічні характеристики, стратегії і тактики формування, методи дослідження.

Проблема психологічного здоров'я є доволі значущою, оскільки здорова особистість у період свого дорослішання впевненіше себе почуває в різних соціальних товариствах, гідно відстоює власні прагнення, можливості, вміло та довершено реалізує власні принципи, ідеї, починання тощо.

Грунтовний аналіз поглядів на психологічне здоров'я виявив, що у сучасній науці, незважаючи на широку поширеність терміна «психологічне здоров'я», не існує єдиного його визначення.

У дослідженнях О. Петрик поняття психологічного здоров'я співвідноситься з емоційним благополуччям, з особливим станом усвідомлення емоційного комфорту. Дослідниця ототожнювала це поняття з настроєм, емоційним самопочуттям і розуміла його як переживання людиною гедонічних почуттів (Петрик, 2003).

Сучасна дослідниця Н. Пов'якель пов'язувала психологічне здоров'я особистості з конструктивними, безконфліктними соціальними взаєминами, з психологічною готовністю їх учасників до партнерства та діалогу (Пов'якель, 2006). Український науковець О. Корнієнко констатує, що психологічне здоров'я особистості характеризується позитивним станом внутрішнього комфорту, що дозволяє актуалізувати індивідуальні та вікові можливості (Корнієнко, 2009).

На основі проведених досліджень Р. Сірко обґрунтувала два рівні психологічного здоров'я: високий та низький. Учена вважала, що людям із високим рівнем психічного здоров'я властиві емоційна стабільність, самодостатність, задоволеність діяльністю, яку вони виконують, відсутність акцентуацій та психопатологічних проявів. Люди, які мають низький рівень психічного здоров'я, відрізняються низькою здатністю до саморегуляції, схильністю до конфліктності та агресивності (Сірко, 2003).

У структурі психологічного здоров'я сучасна українська дослідниця І. Галецька виокремлює два рівні: структурно-процесуальне психічне здоров'я, яке характеризується властивостями когнітивної та емоційно-вольової сфери і психологічне здоров'я, що охоплює семантичні аспекти психічного здоров'я, духовну сферу й властивості власного «Я» особистості (Галецька, 2004).

Дослідницею В. Оржеховською пропонується чотирирівнева модель функціонування особистості: рівень психофізіологічної регуляції, соціоадаптивної регуляції, смислової регуляції, екзистенційний рівень. На останньому рівні, з точки зору вченої, особистість здійснює автономний вибір, виявляє надситуативну активність, стає суб'єктом змін власного життя (Оржеховська, 2008).

Психологічне здоров'я визначається як багатокomпонентне утворення – стан душевного благополуччя (комфорту), адекватного ставлення людини до навколишнього світу, відсутність хворобливих психічних явищ (фобій, неврозів), що є необхідною умовою її повноцінного особистісного розвитку.

Список літератури

1. Галецька І. І. Психологічне здоров'я як критерій внутрішньої свободи. *Психологічні студії Львівського університету*. Вип. 1. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. С. 79 – 85.
2. Корнієнко О. В. Підтримання психосоматичного здоров'я практично здорових людей: навчальний посібник. Київ : Вид. центр Київський університет, 2009. 126 с.
3. Оржеховська В. М. Педагогіка здорового способу життя. *Основи здоров'я та фізична культура*. № 3. 2008. С. 20 – 24.
4. Петрик О. І. Медико-біологічні та психолого-теоретичні основи здорового способу життя. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 118 с.
5. Пов'якель Н. І. Ціннісність у системі особистісних детермінант професійного розвитку саморегуляції мислення практичного психолога. *Психологія: зб. наукових праць*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2006. Випуск 26. С. 213 – 225.
6. Сірко Р. І. Психічне здоров'я у старшому юнацькому віці як предмет психологічного аналізу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2003. 17 с.

УДК 159.992.73 (043)

Столяренко О. Б.

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, психології
та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНOSTІ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Пошук шляхів психолого-педагогічного супроводу розвитку обдарованих дітей, створення умов для розкриття їх унікальних творчих можливостей є у наш час одним із основних напрямків модернізації системи освіти в Україні. Рання вияв, навчання та виховання обдарованих дітей стає одним із пріоритетних завдань національної освіти. Про це свідчить зміст Закону України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти» та інші державні документи, в яких розвиток творчих здібностей дитини розглядається як першочергове завдання.

Обдарованість у дошкільному віці вчені розглядають лише як потенційну можливість подальшого психічного розвитку зростаючої особистості [3, с. 64]. При відсутності належних педагогічних умов для розвитку розумових здібностей мислительні процеси дитини обмежуються, гальмується формування інтелектуальної гнучкості, бажання й уміння мислити самостійно. У дошкільному віці розвиток інтелектуальних і творчих здібностей відбувається інтенсивніше ніж у наступні роки, тому педагогічні помилки періоду дошкільного дитинства надалі складно виправити.

Методологічні основи дослідження проблеми та структурних компонентів обдарованості досить вичерпно розкриті у працях ряду вітчизняних (В. Кузьменко, О. Кульчицька, С. Максименко, В. Моляко) і зарубіжних дослідників (Ф. Баррон, Б. Блум, Дж. Гілфорд, Ч. Спірмен, Е. Торренс).

У наш час термін «обдаровані діти» став досить умовним і науковці частіше замінюють його синонімічними поняттями: «діти з прискореним розумовим розвитком», «діти з випереджувальним розвитком», «інтелектуально обдаровані діти», «діти з підвищеним рівнем пізнавальної активності» [6, с. 92].

Водночас, незважаючи на багатогранність вивчення проблеми розвитку обдарованості, вченими окреслено окремі складності у дослідженні цього питання:

по-перше, існує неоднозначність у виокремленні певних характеристик обдарованості, виявленні інтелектуального й творчого потенціалу особистості, вивченні взаємодії творчого потенціалу та його структурних компонентів в українських та зарубіжних концептуальних підходах;

по-друге, вчені по-різному окреслюють зміст освіти і визначають педагогічні умови розвитку обдарованості в різних видах діяльності, базуючись на здобутках класичної педагогічної думки, теорії й практики роботи з обдарованими дітьми в освітній системі власної держави.

Сучасний стан теоретичних досліджень проблеми обдарованості в Україні свідчить про певні зрушення в системі вітчизняної освіти щодо роботи з обдарованими дошкільниками. Проте, аналіз практичних програм роботи з обдарованими дітьми доводить, що найбільша увага приділяється дітям шкільного віку, а дошкільники загалом залишаються поза увагою науковців [1]. В освітніх програмах окреслено лише загальні напрямки роботи з даною категорією дітей. Тому актуальною є потреба у подальшій розробці та впровадженні програм розвитку обдарованих дітей в умовах ЗДО.

Обдаровані дошкільники відрізняються один від одного здібностями і сферою інтересів. Вітчизняні вчені однак не звертають уваги на те, що програми для них мають бути індивідуалізовані і враховувати такі чинники, як досвід, спеціальна підготовка, світогляд та інтереси дітей [2; 4; 6]. Створення програм для обдарованих дітей має бути спільною діяльністю педагогів, психологів і батьків. Підготовка та підвищення кваліфікації фахівців повинні посідати в програмах важливе місце.

Педагогічна практика свідчить, що більшість обдарованих дошкільників без відповідної підтримки, без стимулювання розвитку їх здібностей не зможуть досягти того високого рівня, на який вони потенційно здатні. Потрібні спеціальна допомога, підтримка та злагожденість у діях з боку педагогів, практичних психологів та науковців у розвитку обдарованої особистості. Оскільки обдарованим дітям (особливо у дошкільному віці) притаманна нерівномірність психічного розвитку, виникає нагальна потреба у створенні та використанні індивідуальних комплексних програм розвитку обдарованої дитини дошкільного віку, спрямованих на надання такому розвитку гармонійного характеру.

Список літератури

1. Волощук І. С. Обдарованість: сутність і типологія. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика* : збірник наукових праць. Випуск 2. Київ : Інститут обдарованої дитини АПН України, 2009. 276 с.
2. Довгань Н. Обдарованість дошкільників як предмет психологічного дослідження. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб.наук. пр. / Редколегія : І. Бех, Л. Хоружа. Київ : Університет, 2008. № 9. С. 114 – 120.
3. Загребельна В. Дослідження проявів інтелектуальної обдарованості: теоретичний аналіз. *Обдарована дитина*. 2008. № 8. С. 63 – 67.
4. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника. Системний підхід. Київ : Стилос, 2012. 336 с.
5. Кузьменко В. У. Індивідуальні освітні програми як засіб урахування відмінностей «нестандартної» дитини. *Дошкільне виховання*. 2003. № 6. С. 6 – 9.
6. Люблинська Г. О. Дитяча психологія. Київ : Вища школа, 2004. 354 с.

УДК 59.922.6: 314.5 (043)

Федоришин Г. М.

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології
Прикарпатського національного
університету ім. Василя Стефаника,
Михайлюк І. Б.
магістр психології,
Прикарпатського національного
університету ім. Василя Стефаника

**МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УСВІДОМЛЕНОГО ВИБОРУ
ЖІНКАМИ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА**

Перед психологами часто виникають питання про те, як можна допомогти людині виявити причини невдачі вибору шлюбного партнера, як саме відбувається вибір шлюбного партнера і які фактори впливають. В окремих розвідках ми можемо знайти відповіді на ці запитання. Так, В. М. Радчук розкриває проблему несвідомих механізмів вибору шлюбного партнера з позиції юнгіанського психоаналітичного дискурсу [1]. Г. Федоришин, Р. Северин емпірично визначили чинники, які впливають на формування образу шлюбного партнера [2]. О. Бондарчук, З. Кісарчук обґрунтували принципи та завдання консультування молодих людей на етапі дошлюбного спілкування, серед яких є формування образу шлюбного партнера та формування уявлень про чинники, які впливають на вибір партнера та побудову майбутньої сім'ї. О. Кляпець вивчали чинники укладання цивільного шлюбу [3].

Результати досліджень показують, що роль сім'ї у формуванні ставлення до самого шлюбу і бажаних форм взаємодії між чоловіком і дружиною дуже суперечлива. На вибір жінкою шлюбного партнера впливає цілий комплекс факторів, серед яких вагоме місце займають батьківські настанови щодо того яким має бути подружній партнер, якими мають бути кордони сім'ї, функціонально-рольовий розподіл. Вступаючи у шлюб, кожен із подружжя намагається втілити батьківську модель сім'ї і батьківські настанови допоки не виникне загроза стосункам. І чим суттєвіша відмінність батьківських моделей і сильніше бажання створити власну сім'ю нахталт батьківської, тим більша ймовірність розлучення

на етапі молодого сім'ї. Відтак постає необхідність у роз'ясненні та психологічного супроводу формування у молоді усвідомленого вибору шлюбного партнера й побудови взаємодії у сім'ї, відповідно до власних потреб, а не батьківських установок.

Психологічний супровід усвідомленого вибору шлюбного партнера особистості – це комплексний розвиток психологічних особливостей особистості, необхідних для здійснення свідомого життєвого вибору, у тому числі й оптимального вибору шлюбного партнера: рефлексії, локусу контролю, спрямованості на самоактуалізацію та її компонентів (орієнтації у часі, креативності, автономності, спонтанності і т. д.), ненасильницької комунікації, турботи про психічне здоров'я, а також отримання знань з основ шлюбно-сімейних стосунків. Модель психологічного супроводу зображено на рис. 1.

Рис. 1. Модель психологічного супроводу усвідомленого вибору подружнього партнера особистості

Перший блок моделі – самоактуалізація – включає тренінгову програму «Стань автором власного життя або три «С», яка стосується вибору справи життя, стилю життя і стилю шлюбу, розвитку соціальних навичок, необхідних для гармонійної взаємодії у сім'ї. Другий блок моделі передбачає розвиток критичного мислення й уміння ухвалювати рішення. Третій блок моделі включає розвиток компетентностей, необхідних кожному без виключення, умінь і навичок збереження психічного здоров'я. Наступний блок передбачає розширення сфери уявлень і знань молоді про сімейні стосунки, гендерні стереотипи, становлення батьківства, тренінг батьківської ефективності.

Ще один блок – психодіагностичний, який водночас виконує й психокорекційну функцію – це аналіз сімейної історії з допомогою методу генограми, що допомагає осмисленню паттернів поведінки минулих поколінь та їхній вплив на сьогодення, зокрема на вибори, побудову сімейної комунікації, порівняльний аналіз особливостей батьківської і власної сім'ї або власних уявлень про майбутню сім'ю з метою усвідомлення впливу з боку батьківської сім'ї. Модель включає також розвиток навичок ненасильницького спілкування (автор теорії американський психолог і психотерапевт Маршал Розенберг).

Упровадження моделі дасть змогу усвідомити вплив батьківських настанов на вибір подружнього партнера, що, своєю чергою, зумовить підвищення особистісної відповідальності за власні стосунки та вплине на їх покращення.

Список літератури

1. Радчук В. М. Механізми вибору шлюбного партнера. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 2 (23). С. 232 – 239.
2. Федоришин Г. М. Уявлення студентської молоді про функціонально-рольову структуру сучасної сім'ї. *Теоретико-методологічні проблеми сучасної психології особистості, 23 – 24 вересня 2021 р.*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Івано-Франківськ, 2021.
3. Кляпець О. Я. Психологічні чинники вибору молодою людиною цивільного шлюбу : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Інститут соціальної та політичної психології АПН України. К., 2004. 178 с.

Kozlovska I. M.

Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the
Department of Surgery No. 2,

Marusyk U. I.

PhD, Associate Professor,
As. Professor of the Department of Pediatrics
and Pediatric Infectious Diseases,
Bukovinian State Medical University

THE IMPORTANCE OF DESTROYING MICROBIAL BIOFILMS IN THE TREATMENT OF PURULENT WOUNDS

The problem of purulent-inflammatory complications of wounds is still relevant for modern surgery. Attention to this problem is explained by the protracted or severe course of the wound process in patients with diabetes, acute or chronic blood flow disorders manifested by long-term local infection, delayed healing or increase in the area of the wound, violation of general and local regulatory mechanisms, generalization of the process. [1, p. 10; 2. p. 71]. This eventually leads to unsatisfactory results of treatment, long-term loss of working capacity or disability of the patient [3, p. 10].

Since, mainly, chronic purulent-inflammatory processes are caused by microorganisms in the biofilm and traditional antibacterial therapy is ineffective, the treatment of such wounds should be aimed specifically at fighting biofilm forms of microflora [4, p. 37; 5, 374]. This is due to the fact that microorganisms formed in biofilms are 50 – 100 times more resistant to antibacterial therapy and immune protection factors than their planktonic forms [6, p. 526].

Aim: to investigate the sensitivity of bacteria isolated from chronic wounds in formed biofilms to antimicrobial therapy before and after intratissue electrophoresis.

Materials and methods. An analysis of the medical history and microbiological examination of 83 patients with chronic purulent-inflammatory wounds, who were treated in the surgical department No. 1 of the Emergency Medical Service Hospital in Chernivtsi from 2019 to 2021, was carried out. 39 patients had complications of diabetic foot syndrome, 11 – trophic ulcers, 33 – purulent-necrotic wounds against the background of chronic ischemia of the lower extremities. Determining the sensitivity of selected microorganisms to antibiotics was carried out by the classic Kirby-Bauer disk diffusion method.

Results It was proved that before intratissue electrophoresis, bacteria from purulent-necrotic wounds in the form of microbial associations formed, mainly biofilms of high density (from $64,9 \pm 2,3$ to $87,1 \pm 3,5\%$) and medium density (from $12,9 \pm 0,8$ to $35,2 \pm 1,7\%$), and the bacteria isolated in monoculture (*Escherichia coli*, *P. aeruginosa*, *S. Aureus*) in 100 % of cases formed only high-density biofilms. Accordingly, the sensitivity to the prescribed antibiotic therapy in those bacteria with a denser biofilm was significantly lower.

We also studied the amount and sensitivity to antibiotics of the cultured microflora before and after 5 days of complex intra-tissue electrophoresis sessions with the appointment of antibiotics, according to the recommendations of the bacteriological laboratory with the highest sensitivity of this microflora to the antibiotic. Thus, the number of viable microbial cells in the biofilm before the proposed treatment was $\lg 6,92 \pm 2,48$ CFU/cm², and after 5 days of treatment – $\lg 3,47 \pm 1,81$ CFU/cm² ($p > 0,05$), significantly less, than in controls before the start of treatment. Already after 3 sessions of intratissue electrophoresis, the density of biofilms was low in all bacteria from inoculated wounds in 100% of cases, and after 5 sessions – in $84,1 \pm 2,6\%$, the biofilm was completely absent. A decrease in the density of the biofilm and its destruction indicates a much higher sensitivity of the pathogenic microflora that contaminates purulent-necrotic wounds to antibiotic therapy, and this, accordingly, contributes to the rapid cleansing of the wound and its healing.

Conclusions. in chronic purulent-inflammatory wounds, the microorganisms that cause the inflammatory process are in a formed biofilm of high density, which prevents the action of antibacterial agents and increases the duration of the course of the inflammatory process. The action of intra-tissue electrophoresis significantly reduces the density of the biofilm, destroys it, which ensures better contact of antibiotics with the pathogenic microflora of chronic wounds. Therefore, in the complex therapy of treatment of purulent-necrotic wounds, along with antibacterial therapy, methods that destroy bacteria in the biofilm and promote rapid healing of wounds should be offered.

References

1. Amin Omar, J. Barry Wright, Gregory Schultz, Robert Burrell, Patricia Nadworny. Microbial Biofilms and Chronic Wounds. *Microorganisms*. 2017 Mar; 5 (1). P. 9 – 24.
2. Kim P. J., Steinberg, J.S. Wound care: Biofilm and its impact on the latest treatment modalities for ulcerations of the diabetic foot. *Semin. Vasc. Surg.* 2012. № 25. P. 70 – 74.
3. Недашківська В. В., Дронова М. Л., Вринчану Н. О. Біоплівки та їх роль в інфекційних захворюваннях. *Український науково-медичний молодіжний журнал*. 2016. № 4 (98). С. 10 – 19.
4. Козловська І. М., Іфтодій А. Г., Кухтин М. Д. Комплексний антибактеріальний вплив на біоплівки патогенних мікроорганізмів, ізольованих з хронічних ран. *Сучасні медичні технології*. 2018. № 2 (37). С. 37 – 42.
5. Percival S. L., McCarty S. M., Lipsky B. Biofilms and wounds: an overview of the evidence. *Advances in Wound Care*. 2015. № 7. Vol. 4. P. 373 – 381.
6. Aparna, Madhu Sharma, Sarita Yadav. Biofilms: Microbes and Disease. *The Brazilian Journal of Infectious Diseases*. 2008;12(6). P. 526 – 530.

УДК 616.36/37-002-072.1-089.819

Москалюк О. П.

к.мед.н., доцент кафедри хірургії № 2,
Буковинський державний медичний університет,

Шкварковський І. В.

д.мед.н., професор, зав. кафедри хірургії № 2,
Буковинський державний медичний університет

СУЧАСНІ ЕНДОСКОПІЧНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ЖОВЧНИХ НОРИЦЬ

Пацієнти з жовчнокам'яною хворобою (ЖКХ) складають від 10 % до 15 % дорослого населення і близько 30 % з них оперуються. Лапароскопічна холецистектомія, яка покращила результати лікування ЖКХ, супроводжується збільшенням частоти ранніх біліарних ускладнень, що визнає більшість дослідників. На даний час, не дивлячись на великий досвід виконання лапароскопічних холецистектомій та велику кількість публікацій, загальна частота малих та великих ятрогенних пошкоджень жовчних проток досягає 2 % [1, с. 9].

Жовчні нориці – одне з найбільш грізних ускладнень холецистектомії, частіше зустрічаються при лапароскопічній холецистектомії (частота від 0,5 % до 3 %) [2, с. 102].

Мета. Вивчити можливість ендоскопічних методів лікування хворих із жовчними норицями після холецистектомії.

Матеріали та методи. Проаналізовано результати ендоскопічного лікування 19 пацієнтів із жовчними норицями, які виникли після виконання холецистектомії. Всі пацієнти лікувалися в центрі ендоскопічної хірургії з 2016 р. по 2019 р. Жінок було 11 (57,9 %), чоловіків – 8 (42,1 %). Середній вік склав 63,2±11,28 років (від 38 до 84 років). Із загальної кількості операцій холецистектомію в класичному виконанні проведено у 9 (47,3 %) хворих, стандартну 4-ох портову ЛХЕ виконано у 10 (52,7 %) хворих.

Отримані результати. Всім хворим виконано ендоскопічну ретроградну холангіопанкреатографію (ЕРХПГ). Основним способом доступу до загальної жовчної протоки була її канюляція з використанням стандартного папілотому та введенням провідника. Найбільш частою причиною стала неспроможність культі міхурової протоки – 10 (52,7 %) хворих. На другому місці – пошкодження протоки ложа жовчного міхура – 4 (21,1 %) випадки. Причиною утворення жовчної нориці стала біліарна гіпертензія, що виникла на фоні резидуального холедохолітіазу в 14 (73,6 %) хворих. Для відновлення

вільного пасажу жовчі в дванадцятипалу кишку виконували ендоскопічну папілосфінктеротомію у всіх випадках.

Балонна літоекстракція проведена у 11 (57,9 %) хворих, ще у 3 (15,8 %) хворих застосовано кошикову літоекстракцію. В 5 (26,3 %) хворих для успішного виконання літоекстракції доводилося проводити балонну дилатацію сфінктера Одді та термінального відділу холедоха. Ще в 5 (26,3 %) хворих виконано ендобіліарне дренивання поліпропіленовим стентом діаметром 10 Fr. Забезпечення ендобіліарної декомпресії у всіх випадках жовчотеч типу А приводило до припинення або різкого зменшення вже на наступну добу після ЕРХПГ та загоєння нориці протягом кількох днів.

На жаль, при виявленні пошкоджень холедоха, та жовчотеч типу D (1 (5,3 %) хвора) ендоскопічні методи не ефективні, а пацієнт потребує складних реконструктивних операцій.

Таким чином, ЕРХПГ є високоефективним методом лікування жовчних нориць, що дозволяє оцінити цілісність магістральних жовчних проток, наявність біліарної гіпертензії та резидуальних конкрементів. ЕРХПГ ідентифікує місце жовчотечі, а виконання сфінктеротомії, дилатації, літоекстракції чи ендобіліарного дренивання спрямовує тік жовчі в ДПК та сприяє загоєнню нориці.

Список літератури

1. Огурцов О. В., Лукавський О. В. Візуалізація жовчних проток під час лапароскопії за допомогою HEV LapVision. *Klinichna khirurgiia*. 2018. № С. 9 – 11.

2. Тивончук О. С., Терешкевич І. С., Бабій І. В. Лапароскопічне видалення конкременту при синдромі Bouveret. *Клінічна хірургія*. 2020. № 4. С. 102 – 104.

УДК 616.24–002–036.11–06–02:576.858.74–073.756.8

Опімах С. Г.

к. м. н.

Ігнат'єва В. І.

к. м. н., старш. наук. співроб.

Чумак І. В.

лікар

Державна установа

«Національний інститут фтизіатрії і пульмонології

ім. Ф. Г. Яновського НАМН України», м. Київ

СТРУКТУРА УСКЛАДНЕНЬ СПРИЧИНЕНОЇ COVID-19 НЕГОСПІТАЛЬНОЇ ПНЕВМОНІЇ ЗА ДАНИМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТОМОГРАФІЇ ОРГАНІВ ГРУДНОЇ КЛІТКИ

З 2019 року перед науковцями та практикуючими лікарями постав новий виклик сьогодення – пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19). Коронавірусна хвороба, що викликається вірусом SARS-CoV-2 (severe acute respiratory syndrome coronavirus 2), вражає людей усіх вікових і етнічних груп, чоловіків і жінок та спричинює різноманітні розлади здоров'я від звичайної застуди до більш тяжких захворювань, таких як пневмонія, гострий респіраторний дистрес-синдром, поліорганна недостатність і навіть смерть. У пацієнтів із супутніми захворюваннями COVID-19 має більш швидке прогресування та тяжкий перебіг [1, с. 2].

Діагностика ускладненого перебігу негоспітальної пневмонії вірусної етіології (COVID 19) є актуальною. Для цього використовують різні методи візуалізації [2, с. 108], проте комп'ютерна томографія (КТ) органів грудної клітки (ОГК) є золотим стандартом діагностики такої патології [3, с. 2].

Мета роботи – вивчити структуру ускладнень спричиненої COVID-19 негоспітальної пневмонії за даними комп'ютерної томографії органів грудної клітки.

Матеріали та методи. Робота виконана за кошти державного бюджету України. Для участі у дослідженні відібрано 35 хворих, направлених на лікування в Державну установу «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського Національної академії медичних наук України» з ускладненнями перебігу пневмонії з інших лікувальних

закладів, де вони лікувались з приводу негоспітальної пневмонії вірусної етіології (COVID-19) 2–3 місяці тому. Всі обстеження були узгоджені з етичним комітетом, всі хворі були ознайомлені з протоколом дослідження та підписали форму інформованої згоди на участь в дослідженні. Усім пацієнтам проводилася комп'ютерної томографії органів грудної клітки. Проаналізовано КТ ОГК 35 хворих (23 чоловіків і 12 жінок, середній вік ($52,4 \pm 2,6$) років), які перехворіли на COVID-19.

Результати та їх обговорення. За даними КТ ОГК встановлено, що через 2-3 місяці від початку виникнення спричиненої COVID-19 пневмонії у 12 (34,3 %) хворих спостерігалася позитивна динаміка процесу, в 1 (2,9 %) хворого процес перебігав без суттєвої динаміки. Визначені типові ускладнення негоспітальної пневмонії вірусної етіології (COVID-19) за даними КТ: у 5 (14,3 %) хворих спостерігалось поступове прогресування вірусної пневмонії, що визначалося за численними ділянками зниженої пневматизації по типу та консолідації; у 8 (22,9 %) хворих виявлялися ознаки «зникнення» легеневої тканини у вигляді емфіземи та бульозних змін; у 7 (20,0 %) хворих мали місце фіброзоподібні зміни; у 3 (8,6 %) хворих виник тромбоз гілок легеневих артерій і в 1 (2,9 %) хворого знайдено бактеріальну деструкцію легень. При цьому у 2 (5,7 %) хворих тромботичні ускладнення поєднувались з процесом прогресування патологічних змін.

Найбільш частими ускладненнями спричиненої COVID-19 негоспітальної пневмонії є прогресування процесу, фіброзоподібні зміни та синдром зникнення легеневої тканини. Це свідчать про те, що запальний процес може тривати і після стаціонарного лікування, а пацієнти потребують подальшого ретельного спостереження та корекції лікування. КТ є об'єктивним та найбільш інформативним методом в діагностиці ускладненого перебігу спричиненої COVID-19 негоспітальної пневмонії.

Список літератури

1. Guidance COVID-19: epidemiology, virology and clinical features. URL : <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-therapeutics-2022.4> (дата звернення: 26.10.2022).
2. 2019 novel coronavirus (COVID-19) pneumonia complications: the importance of lung ultrasound / L. Consoli et al. // J. Ultrasound. 2022. Vol. 25, Issue 1. P. 107–110. doi: 10.1007/s40477-020-00494-3.
3. Chest computed tomography in COVID-19 pneumonia: a retrospective study of 155 patients at a university hospital in Rio de Janeiro, Brasil / R. Mogami et al. // Radiol. Bras. 2021. Vol. 54, Issue 1. P. 1–8. doi: 10.1590/0100-3984.2020.0133.

УДК 617.586–06:616.379-008.64-085

Москалюк О. П.

к.мед.н., доцент кафедри хірургії № 2,
Буковинський державний медичний університет

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ПЕРЕБІГУ СИНДРОМУ ДІАБЕТИЧНОЇ СТОПИ ПРИ ГОСПІТАЛІЗАЦІЇ

Цукровий діабет (ЦД) – одне з найпоширеніших ендокринних захворювань із стійкою тенденцією до зростання. Поряд з онкологічними та серцево-судинними захворюваннями ЦД це одна з найчастіших причин інвалідності та смертності хворих [1, с. 88]. Протягом останніх десяти років поширеність ЦД в Україні зросла в 1,5 рази та нараховує близько одного мільйона хворих. Тенденція до постійного зростання захворюваності, особливо серед осіб працездатного віку, переважно прогресуючий перебіг, часті ускладнення, висока інвалідність та смертність зумовлюють велике соціально-економічне значення цієї проблеми [2, с. 233].

Синдром діабетичної стопи (СДС) – одне з найважчих ускладнень цукрового діабету [3, с. 9]. СДС ускладнює перебіг ЦД в майже 25 % пацієнтів, а 40 – 50 % з них можуть бути віднесені до групи ризику. Частота виникнення гангрени нижніх кінцівок у цих хворих у 20 разів вища, ніж у загальній популяції [4, с. 153].

Метою даного дослідження став ретроспективний аналіз проведеного лікування хворих на синдром діабетичної стопи для визначення найважливіших проблем, з якими стикаються хірурги при лікуванні цієї категорії хворих на етапі госпіталізації.

Матеріал та методи дослідження. Проведено ретроспективний аналіз 65 історій хвороби хворих, які перебували на стаціонарному лікуванні у хірургічному відділенні № 1 ОКНП «Чернівецька лікарня швидкої медичної допомоги» у 2021 р. Вік хворих коливався від 24 до 86 р. Чоловіків було – 36 (55,4 %), жінок – 29 (44,6 %). Цукровий діабет 1 типу діагностовано у 6 (9,2 %), 2 типу – 59 (90,8 %) хворих.

Отримані результати. Більшість пацієнтів раніше не отримували раціональну терапію цукрового діабету. У 5 (7,7 %) хворих цукровий діабет виявлено при госпіталізації з приводу гнійно-некротичного ураження стопи. Поряд з повною непоінформованістю про необхідність дотримання раціональної дієти, фізичної активності, догляду за стопами, хворі знали про своє захворювання на цукровий діабет, але не вживали гіпоглікемічних засобів – 5 (7,7 %) осіб, нерегулярно вживали пероральні гіпоглікемічні препарати – 9 (13,8 %). Лише 22 (33,9 %) хворих постійно вживали пероральні гіпоглікемічні препарати, причому 10 (15,4 %) – понад 10 років. 29 (44,5 %) пацієнтів отримували ін'єкції інсуліну, причому у 5 (7,7 %) хворих виявлена підвищена доза пролонгованого інсуліну в комбінації із простим.

У 59 (87,7 %) хворих вдалося з'ясувати характер безпосередніх факторів розвитку гнійно-некротичних уражень стопи: забій, порізи, проколи – у 21 (32,3 %), стиснення стопи незручним взуттям – у 11 (16,9 %), опіки від грілки – у 6 (9,2 %), спроби видалення гіперкератозів, мозолів, підрізування нігтів – у 5 (7,7 %). Привертає увагу частота госпіталізації щодо незалікованої операційної рани – 14 (21,6 %) хворих.

Аналізуючи показники глікемії крові виявлено його високий рівень при надходженні хворих – $10,9 \pm 3,82$ ммоль/л, що в процесі лікування зменшувався до $9,5 \pm 2,13$ ммоль/л на 7 добу та $8,4 \pm 1,92$ ммоль/л – на 14 добу стаціонарного лікування. Майже у половини хворих (32 (49,2 %)) виявлено глюкозурію при госпіталізації, яка в середньому становила – $7,2 \pm 1,14$ ммоль/л. Лише у 10 (15,4 %) хворих під час виписки з лікарні виявлена глюкозурія, яка в середньому становила – $4,4 \pm 0,94$ ммоль/л. У 7 (10,8 %) хворих при госпіталізації виявлено кетоацидурию, чого не було у хворих при виписці.

Отже, показники глікемії крові, глюкозурії та кетоацидурії при надходженні хворих свідчать про декомпенсацію цукрового діабету на тлі відсутності належного лікування та розвитку гнійно-некротичних уражень нижніх кінцівок. У процесі лікування ці показники підлягали корекції.

Аналіз ефективності лікування цукрового діабету та характеру безпосередніх факторів розвитку гнійно-некротичних уражень стоп свідчать про погану поінформованість хворих, незнання та невиконання ними елементарних правил догляду за стопами, що на тлі зниження больової чутливості зумовило пізні звернення за медичною допомогою – термін коливався від 2 до 90 діб та в середньому становив – $15,5 \pm 2,34$ діб. У термін до 5 діб звернулися лише 20 (30,8 %) хворих, від 6 до 10 діб – 26 (40,0 %), від 11 до 21 доби – 7 (10,8 %), від 22 до 30 діб – 6 (9,2 %), більше місяця – 6 (9,2 %).

На підставі наведених даних можна стверджувати про низьку «діабетичну» поінформованість, відсутність елементів самоконтролю за перебігом цукрового діабету, низьку якість життя, незадовільну гіпоглікемічну терапію, порушення дієти обстежених хворих при госпіталізації з приводу СДС.

Список літератури

1. Edmonds M, Manu C, Vas P. The current burden of diabetic foot disease. *J. Clin. Orthop. Trauma*. 2021. № 8. P. 88 – 93. doi: 10.1016/j.jcot.2021.01.017.
2. Kryzhevskiy Y., Bilyayeva O., Rykov S. Study of new pathogenetic mechanisms of diabetic retinopathy development in patients with diabetic foot syndrome. *J. Educat. Health Sport*. 2021. № 11. P. 233 – 246. doi: 10.12775/JEHS.2021.11.04.024.
3. Іванова Ю. В., Климова Е. М., Криворучко І. А., Прасол В. А. Тактика лікування ішемічної форми синдрому діабетичної стопи. *Фотобіологія та фотомедицина*. 2019. № 26. С. 9 – 15.
4. Польовий В. П., Кхоршані Білел, Сидорчук І. Й., Кнут Р. П. Патогенетичне значення окремих збудників та їх асоціацій у гнійно-некротичних процесах при синдромі стопи діабетика. *Вісник проблем біології і медицини*. 2019. № 1. С. 153 – 156.

УДК 373

Проняєв Д. В.
професор кафедри анатомії людини імені М. Г. Туркевича,
Буковинський державний медичний університет,
Мельник В. В.
студентка 5-го курсу,
Івано-Франківський національний медичний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Прогнозування надзвичайно важливе для планування відповідної стратегії лікування та подальшого спостереження. Точна ідентифікація пацієнтів з високим ризиком може сприяти цільовому обстеженню, агресивній допоміжній терапії, яка може допомогтивилікувати захворювання і подовжити виживання. Штучні нейронні мережі (ШНМ) з їхньою здатністю до експлуатації нелінійних відносини між змінними особливо підходять для аналізу комплексних даних про онкологічні захворювання. Було продемонстровано, що нейронні мережі можуть передбачати виживання у хворих на рак молочної залози та колоректальний раку. Результати роботи ШНМ також показали, кращі результати ніж лікарі у прогнозуванні результатів лікування пацієнтів з колоректальним раком. Було продемонстровано можливість узагальнення ШНМ даних після навчання, що дало змогу передбачити результат лікування пацієнтів. ШНМ також використовувалися для прогнозування результату лікування онкологічних захворювань легень та передміхурової залози. Вони були застосовані для передбачення результату у відділенні інтенсивної терапії та показали кращі результати ніж система оцінки тяжкості захворювання APACHE II [1, 2].

Основним засобом функціонування ШНМ є нечітка логіка. Нечітка логіка – роз діл математики, який є узагальненням класичної логіки і теорії множин. Уперше введений Лотфі Заде в 1965 році як розділ, що вивчає об'єкти з функцією належності елемента до множини, який приймає значення у інтервалі, а не тільки 0 або 1. На основі цього поняття вводяться логічні операції над нечіткими множинами, і формулюється поняття лінгвістичної змінної, якою виступають нечіткі множини. Предметом нечіткої логіки вважається дослідження суджень в умовах нечіткості, які схожі з судженнями у звичайному сенсі, та їх застосування у обчислювальних системах. Можна сказати що це наука про міркування, мислення і висновки, які розпізнає і використовує реальний світ у вигляді феномену – що все є питанням ступеня. Замість припущення, що все чорно-біле (звичайна логіка), нечітка логіка визнає, що насправді більшість речей посідає місце десь посередині, тобто має різні відтінки сірого. Цей термін популяризував інженер Лофті Заде (1965). з Каліфорнійського університету. Він використовував безперервний набір показників від 0 до 1 на відміну від звичайної логіки, яка використовує різкі відмінності, тобто 0 для «не вірно» і 1 для «вірно». По суті більшість медичних даних за є неточними. Нечітка логіка – це методологія обробки даних, яка дозволяє двозначність і, отже, особливо підходить для медицини. Заде писав у 1969 році що: «найімовірніша область застосування цієї теорії полягає в медичній діагностиці і, меншою мірою, в описі біологічних систем». Нечіткі експертні системи мають структуру серії правил моделювання «якщо – то». Прийоми нечіткої логіки були досліджені в багатьох клінічних випадках. Шнайдер та ін. показав що нечітка логіка працює краще, ніж логістичний регресійний аналіз при діагностиці раку легень за використовуючи пухлинні маркерні профілі. Подібним чином має місце застосування нечіткої логіки при діагностиці гострої лейкемії, раку грудної та підшлункової залози. Вона також була застосована для характеристики ультразвукових зображень молочної залози. УЗД та КТ зображення уражень печінки та МРТ зображення пухлин головного мозку. До можливостей нечіткої логіки також належить прогнозування виживання у пацієнтів з раком молочної залози. Контролери нечіткої логіки були розроблені для спостереження за функцією судинорозширювальних засобів для контролю артеріального тиску в передопераційний період. Вони також використовувалися для дозування анестетиків в операційній [1, 3, 4].

Список літератури

1. Jassar S, Adams SJ, Zarzeczny A, Burbridge BE. The future of artificial intelligence in medicine: Medical-legal considerations for health leaders. *Healthc Manage Forum*. 2022 May;35(3):185-189. doi: 10.1177/08404704221082069.
2. Ramesh AN, Kambhampati C, Monson JRT, PJ Drew Artificial intelligence in medicine *Ann R Coll Surg Engl* 2004; 86: 334-8. doi 10.1308/147870804290.
3. Arnold MH. Teasing out Artificial Intelligence in Medicine: An Ethical Critique of Artificial Intelligence and Machine Learning in Medicine. *J Bioeth Inq*. 2021 Mar;18(1):121-139. doi: 10.1007/s11673-020-10080-1.
4. Hazarika I. Artificial intelligence: opportunities and implications for the health workforce. *Int Health*. 2020 Jul 1;12(4):241-245. doi: 10.1093/inthealth/ihaa007.

УДК 373

Проняєв Д. В.

професор кафедри анатомії людини імені М. Г. Туркевича,
Буковинський державний медичний університет

Мельник В. В.

студентка 5-го курсу,

Івано-Франківський національний медичний університет

ЗАСОБИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК СКЛАДОВОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Еволюційні обчислення є загальним терміном для кількох обчислювальних методів, заснованих на природній еволюції – процесу, що імітує механізм природного відбору і виживання найсильніших у вирішенні реальних проблем. Найбільш широко застосовується форма еволюційних обчислень для медицини – «генетичні алгоритми», запропоновані Джоном Холландом (1975), вони є класом алгоритмів стохастичного пошуку та оптимізації на основі природної біологічної еволюції. Вони функціонують, створюючи багато випадкових поставленої проблеми. Це множина багатьох рішень буде розвиватися від покоління до покоління, зрештою прийшовши до задовільного рішення проблем. Найкращі рішення додаються до множини, а сумнівні знищуються. За повторення цього процесу серед кращих елементів, неодноразові покращення стануть у популяції, виживати та створювати нові рішення. Більшість медичних рішень можна сформулювати як пошук у дуже великому та складному просторі. Наприклад: цитолог аналізує цитологічний зразок, щоб прийняти рішення чи є на ньому ознаки злоякісного росту, виокремлює серед усіх можливих ознак, ознаки злоякісного росту клітини які дозволять йому поставити чіткий діагноз. Генетичні алгоритми використовують як механізм природної еволюції для ефективного пошуку у заданому просторі. Він застосовується для виконання кількох типів завдань, як-от: діагностика та прогноз за «медичним» зображенням, обробка сигналів, планування та створення розкладу. Принципи генетичних алгоритмів були використані для критичного прогнозування результатів хвороби пацієнтів на рак легенів, меланому, відповідь на варфарин. Вони також використовувалися в комп'ютеризованих аналізах мамографічного мікрокальцину, МРТ сегментації пухлин головного мозку для вимірювання ефективності стратегії лікування та для аналізу комп'ютеризованого 2-D зображення для діагностики злоякісної меланоми.

Безсумнівно, штучний інтелект (ШІ) має невикористаний потенціал у сфері охорони здоров'я. У разі успішного впровадження ШІ міг би зменшити навантаження на медичних працівників і підвищити якість роботи за рахунок зменшення помилок і підвищення точності. Це могло б надати пацієнтам більше відповідальності в спостереженні за своїм здоров'ям і зменшити кількість хибних госпіталізацій. Це також могло б розширити сферу медичних знань, покращуючи поточні клінічні рекомендації. Проте супутні проблеми є значними. Отримання достатньої кількості даних для навчання точних алгоритмів є постійним процесом, який вимагає зміни мислення в бік обміну даними, що підтримує

технологічний розвиток. Потрібні чіткі вказівки щодо того, як безпечно впроваджувати та оцінювати технологію ШІ, а також дослідження можливостей та обмежень ШІ. Також необхідне ретельне дослідження, щоб емпірично довести переваги використання ШІ в реальному світі. Хоча оптимальні умови для успішного впровадження штучного інтелекту ще не досягнуті, все ще є простір для розвитку ШІ в охороні здоров'я. З огляду на відсутність консенсусу в управлінні ШІ, наразі неможливо розробити системи на основі ШІ, алгоритми яких можуть бути узагальнені для різних медичних закладів. Таким чином, може бути доцільним зосередитися на системах, які можна впровадити та ефективно використовувати в установах, в яких вони були розроблені. По суті, догляд за пацієнтами має бути пріоритетним перед захопленням передовими технологіями. Безпека та компетентність штучної системи повинні бути зважені так, щоб її використання було лише там, де це доцільно та вигідно для пацієнтів.

Список літератури

1. Topol EJ. High-performance medicine: the convergence of human and artificial intelligence. *Nat Med.* 2019;25:44–56. doi: 10.1038
2. Ramesh AN, Kambhampati C, Monson JRT, PJ Drew Artificial intelligence in medicine *Ann R Coll Surg Engl* 2004; 86: 334-8. doi 10.1308/147870804290.
3. Yuri Y M Aung, David C S Wong, Daniel S W Ting. The promise of artificial intelligence: a review of the opportunities and challenges of artificial intelligence in healthcare. *British Medical Bulletin.* 2021; 139(1):4-15. doi.org/10.1093/bmb/ldab016
4. Hazarika I. Artificial intelligence: opportunities and implications for the health workforce. *Int Health.* 2020 Jul 1;12(4):241-245. doi: 10.1093/inthealth/ihaa007.

УДК 001.18

Чернишева І. Е.

К.М.Н.,

кафедра оториноларингології,

Одеський національний медичний університет

НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Сучасна система вишів в нашій країні повинна відповідати вимогам європейської освіти.

В усіх сферах людської діяльності істотно зростається роль системних, міждисциплінарних знань людини, які необхідні для оперування потоками інформації.

Педагог вищої школи повинен вміти розшукати необхідну інформацію, вміти розшукати необхідну інформацію, вміти розв'язати нестандартну міждисциплінарну проблему.

Сучасний фахівець повинен мати цілісні знання про інноваційні механізми і вміти їх застосовувати у своїй практичній діяльності.

Подібні підходи зумовлюють необхідність випровадження в освітню практику сучасних інноваційних технологій передачі знань, основою яких є оволодіння студентами творчого підходу для використання знань, а не просто вивчення матеріалу.

Для вирішення питання євроінтеграції у вищій школі необхідно підвищити якість вищої освіти, для цього потрібно мати науково-педагогічні школи, проводити наукові дослідження, для чого мати відповідну матеріальну базу та умови навчання. Не виконання своєчасно поставлених задач може призвести до зниження якості навчання і призвести до невизначення європейською спільнотою дипломів, що знизить мобільність на європейському просторі українських студентів та випускників [1, с. 582]. знання про інноваційні механізми й вміти їх застосовувати у своїй практичній діяльності.

Подібні підходи зумовлюють необхідність впровадження в освітню практику сучасних і інноваційних технологій передачі знань, основою яких є оволодіння студентами творчого підходу для використання знань, не просто вивчення матеріалу.

Список літератури

1. Антонюк В. П. Інтеграція вищої освіти України в європейській освітній простір для розвитку людського капіталу. *Журнал європейської економіки*. 2021. Т. 20. № 3. С. 573 – 595.

Тулянцева Є. О.

аспірантка кафедри сімейної медицини
та поліклінічної терапії,

Одеський національний медичний університет,

Величко В. І.

д. мед. н., професорка,

завідувачка кафедри сімейної медицини

та поліклінічної терапії,

Одеський національний медичний університет,

Данильчук Г. О.

к. мед. н., доцентка кафедри сімейної медицини

та поліклінічної терапії,

Одеський національний медичний університет

ВИЯВЛЕННЯ ЕПІЗODІВ НІЧНОЇ ГІПОГЛІКЕМІЇ У ПАЦІЄНТІВ З ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ 2-ГО ТИПУ ЗА ДОПОМОГОЮ БЕЗПЕРЕРВНОГО МОНІТОРИНГУ ГЛЮКОЗИ КРОВІ

Проблема цукрового діабету (ЦД) 2-го типу набула характеру пандемії, поширеність якої збільшується щороку. Діабет не лише погіршує якість життя пацієнтів, але і обтяжує систему охорони здоров'я. Також він призводить до пошкодження, дисфункції та недостатності різних органів з розвитком ускладнень та ранньої інвалідизації [1, с. 11].

Інтенсивний контроль глікемії може знизити ризик розвитку ускладнень діабету. Проте при досягненні цільових показників глікемії є підвищений ризик розвитку гіпоглікемії, яка може виникнути в результаті суворішого контролю рівня глюкози крові.

Клінічні дослідження показали, що пацієнти з ЦД 2-го типу, які перенесли важкі епізоди гіпоглікемії мають приблизно у 2 рази вищий ризик розвитку когнітивних порушень та деменції. Також було виявлено збільшення ризику серцево-судинних захворювань та смертності у пацієнтів з важкою гіпоглікемією та ЦД 2-го типу [2, с. 4]. Особливу загрозу становлять епізоди нічної гіпоглікемії, які не викликають суб'єктивних симптомів та зазвичай залишаються непоміченими.

Глікований гемоглобін (HbA1c) залишається важливим діагностичним тестом, що дозволяє прогнозувати ризик розвитку хронічних ускладнень ЦД. Однак HbA1c має ряд недоліків, адже показує лише середнє значення рівня глюкози за попередні 2–3 місяці, не відображаючи щоденних коливань рівня глюкози крові, не дає інформацію про епізоди гіпоглікемії та гіперглікемії. Більш того HbA1c є ненадійним показником у пацієнтів з анемією, гемоглобінопатіями, дефіцитом заліза, а також під час вагітності. Для отримання повної картини рівня глюкози крові у пацієнтів з діабетом протягом дня і ночі, включаючи не лише середнє значення, а й ступінь варіабельності глікемії, доцільно використовувати безперервний моніторинг глюкози (БМГ) крові [3, с. 2].

На сьогоднішній день є багато робіт, в яких показана ефективність та переваги використання БМГ крові у пацієнтів з ЦД 1-го типу, в той час як у пацієнтів із ЦД 2-го типу вони залишаються не до кінця вивченими, хоча епізоди нічної гіпоглікемії можуть виникати при всіх типах діабету [4, с. 2].

Мета дослідження. Дослідити варіабельність глікемії протягом доби у пацієнтів з ЦД 2-го типу за допомогою БМГ крові.

Матеріали та методи дослідження. Було обстежено 15 пацієнтів з ЦД 2-го типу, яким був встановлений пристрій для БМГ крові на 14 днів. Всі пацієнти підписали інформовану згоду на участь у дослідженні та прослухали інструктаж по використанню БМГ. Всі учасники дослідження знаходилися на цукрознижувачій терапії без інсулінотерапії.

Результати та обговорення. При зборі анамнезу було встановлено, що середній вік пацієнтів становив $49,93 \pm 0,99$ років, з них було 7 жінок та 8 чоловіків, середня тривалість діабету склала $3,07 \pm 0,38$ років, а середній рівень HbA1c – $7,38 \pm 0,09$ %. При антропометричному обстеженні встановлено, що середні показники індексу маси тіла (ІМТ) становили $27,52 \pm 0,69$ кг/м². При цьому у 3-х пацієнтів виявлена нормальна маса тіла з середнім ІМТ $23,87 \pm 0,18$ кг/м², у 9-ти – надмірна маса тіла з середнім ІМТ $27,68 \pm 0,60$ кг/м², та 3 пацієнта мали ожиріння I ступеню з середнім ІМТ $30,70 \pm 0,31$ кг/м².

Також під час дослідження пацієнтам пропонували вести журнали харчування, фізичної активності та терапії, які в подальшому були необхідні при інтерпретації відхилень рівня глюкози.

Аналізуючи звіти пацієнтів з ЦД 2-го типу через 2 тижні носіння пристрою БМГ крові було встановлено, що від 60 до 83 % часу, що в середньому склало $72,33 \pm 1,53$ %, всі пацієнти перебували в цільовому діапазоні рівня глюкози крові (3,9–10,0 ммоль/л). Також 60 % (n=9) пацієнтів більше 25 % часу перебували в діапазоні $\geq 10,0$ ммоль/л (включаючи частку значень $>13,9$ ммоль/л), 40 % (n=6) перебували в цьому діапазоні менше 25 % часу. Епізоди нічної гіпоглікемії були виявлені у 33,3 % (n=5) пацієнтів з ЦД 2-го типу, що при аналізі журналів було розцінено як надлишок цукрознижуючих препаратів на ніч. Тому цим пацієнтам була проведена корекція терапії з подальшим контролем рівня глюкози крові.

Система БМГ крові безперечно корисна для пацієнтів з ЦД 2-го типу для визначення епізодів безсимптомної нічної гіпоглікемії та варіабельності глікемії протягом доби для досягнення індивідуальних цільових показників глікемічного контролю та індивідуального підбору терапії.

Список літератури

1. Bhupathiraju SN, Hu FB. Epidemiology of Obesity and Diabetes and Their Cardiovascular Complications. *Circulation research*. 2016. Vol. 118 (11). P. 1723 – 1735.
2. Nakhleh, A., Shehadeh, N. Hypoglycemia in diabetes: An update on pathophysiology, treatment, and prevention. *World journal of diabetes*. 2021. Vol. 12 (12). P. 2036 – 2049.
3. Steven V. Edelman, Nicholas B. Argento, Jeremy Pettus, Irl B. Hirsch. Clinical Implications of Real-time and Intermittently Scanned Continuous Glucose Monitoring. *Diabetes Care*. 2018. Vol. 41 (11). P. 2265 – 2274.
4. Baretic M., Bralic Lang V. Hypoglycemia in patients with type 2 diabetes treated with oral antihyperglycemic agents detected by continuous glucose monitoring: a multi-center prospective observational study in Croatia. *BMC endocrine disorders*. 2020. Vol. 20 (1). P. 35.

УДК 616.8-092:616-094

Трясак Н. С.

к.мед.н., доцент кафедри патологічної фізіології,
Дніпровський державний медичний університет,

Башмаков І. Д.

студент IV курсу медичного факультету,
Дніпровський державний медичний університет

МЕХАНІЗМИ ПРОНИКНЕННЯ БАКТЕРІЙ У ТКАНИНИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ

Інфекції головного мозку нерідко супроводжуються важкими ускладненнями зі смертельним наслідком або інвалідизацією хворого. Водночас, доволі часто інфікування людини збудником такого інфекційного процесу не призводить до розвитку енцефаліту або менінгіту. Даний факт спеціалісти пояснюють не стільки важкістю потрапляння мікроорганізму у кровоносне русло, скільки складністю реалізації механізмів проникнення через гематоенцефалічний бар'єр (ГЕБ). З огляду на відсутність ефективних методів специфічної профілактики певних інфекцій центральної нервової системи (ЦНС), зокрема викликаних представниками роду *Streptococcus*, потенційно перспективним є дослідження шляхів запобігання потраплянню інфекційного збудника безпосередньо у нервову тканину, що потребує вивчення механізмів, які лежать в основі даного процесу.

Метою роботи було встановлення механізмів проникнення бактерій у тканини головного мозку.

Дослідження інфекційних процесів ЦНС показують різноманітність механізмів потрапляння збудників з кровоносного русла до тканини головного мозку. Даний процес є доволі складним і принципово важливим для успішного розвитку інфекції у конкретного хазяїна. Цікавими є результати дослідження, коли внаслідок об'єднання капілярів миші з капілярами людини, було отримано штучну систему мікроциркуляції [1, с. 280]. При додаванні культури *Neisseria meningitidis* у таку систему кровообігу спостерігали колонізацію ендотеліоцитів капілярів людини на фоні інтактних капілярів миші. Результати описаного експерименту показали, що можливість збудника викликати інфекцію ЦНС принципово залежить від його здатності взаємодіяти з ендотеліальними клітинами, а потрапляння мікроорганізму до кровоносного русла недостатньо для успішного розвитку інфекційного процесу у нервовій тканині.

Одним з найбільш поширених збудників бактеріального менінгіту є *Neisseria meningitidis* [1, с. 286]. Проникнення даних агентів через ГЕБ починається із взаємодії менінгококових пілей 4 типу (П4Т) з рецепторами CD 147 та бета-2 андренорецепторами ендотеліоцитів. В результаті такої взаємодії у клітинах ендотелію запускаються процеси перебудови цитоскелету з утворенням випинань на люменіальній поверхні плазматичної мембрани клітин, що створює оптимальні умови для надійної фіксації та колонізації капіляра. Надалі *Neisseria meningitidis* активно розмножуються й виділяють продукти життєдіяльності, які піддають деградації молекули адгезії латеральної поверхні ендотеліоцитів, зокрема VE-кадгерин, що призводить до порушення структури міжклітинних зв'язків і появи дефектів ендотелію. Зв'язування П4Т з вищезгаданими рецепторами також запускає процеси синтезу та екскреції клітинами ендотелію матричної металопротеїнази-8. Даний ензим розщеплює інтегрини гемідесмосом, які забезпечують зв'язок ендотеліальних клітин з базальною мембраною, що супроводжується злушенням ендотелію. Таким чином, у стінці капілярів головного мозку формуються дефекти, через які менінгококи потрапляють до тканини головного мозку.

Іншим збудником менінгіту є *Streptococcus pneumoniae* [2, с. 732]. У процесі проникнення даного агента крізь ендотеліальний шар беруть участь: холін-зв'язуючий білок А (ХЗБА) і фосфорилхолін (ФХ) пневмокока, та ламінін-зв'язуючий інтегрин (ЛЗІ) й рецептор до тромбоцит-активуючого фактора (ТАФ) апікальної поверхні плазмалемі ендотеліальних клітин. Шляхом зв'язування ХЗБА з ЛЗІ і ФХ з ТАФ відбувається адгезія мікроорганізму, що надалі супроводжується ініціацією клатрин-опосередкованого ендцитозу бактерії. Водночас, фіксовані на поверхні ендотелію пневмококи, що гинуть під дією неспецифічних факторів імунітету плазми крові, виділяють пневмолізін. Даний фактор патогенності ушкоджує ендотеліоцити, тим самим порушуючи цілісність ендотелію. Описані механізми забезпечують як трансцелюлярний, так і парацелюлярний шляхи проникнення збудника у ЦНС.

Принципово інший механізм властивий такому представнику, як *Listeria monocytogenes* [3, с. 1408]. Бактерія є факультативним внутрішньоклітинним паразитом і, піддаючись фагоцитозу моноцитами за рахунок факторів патогенності – лістеролізину О та фосфоліпаз PlcA and PlcB, – гідролізує стінки фагосом, потрапляючи у цитоплазму клітини-хазяїна. Надалі діapedез зараженого моноцита через ГЕБ дозволяє *Listeria monocytogenes* потрапити у ЦНС, що отримало в літературі назву «механізм Троянського коня».

Таким чином, процес подолання бактеріями ендотеліального шару капілярів головного мозку є різноманітним відносно механізмів реалізації і вирішальним у здатності розвитку інфекції ЦНС. Розробка шляхів впливу на вищезгадані поверхневі молекули ендотеліоцитів – таких, як моноклональні антитіла, – може слугувати основою нових методів профілактики інфекційних процесів головного мозку.

Список літератури

1. Fabrice Chretien, Kum Thong Wong, Leroy R. Sharer. Infections of the Central Nervous System: Pathology and Genetics. Institut Pasteur, 2020. 532 p.
2. Michael H. Ross, Wojciech Pawlina. Histology: a text and atlas: with correlated cell and molecular biology – 7th edition. 2016. 984 p.
3. Ireton K., Mortuza R., Gyanwali G.C. Role of internalin proteins in the pathogenesis of *Listeria monocytogenes*. *Molecular Microbiology*. 2021. № 116 (6). 1407 – 1419 p.

ЕПІЛЕПСІЯ В ХІРУРГІЇ ТА АНЕСТЕЗИОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД

Епідеміологія епілепсії є середні показники захворюваності на епілепсію наприкінці ХХ сторіччя становили 47,4 на 100 тис. населення і складали у країнах Європи та США – 40 – 70 випадків на 100 тис. населення. Середня захворюваність у чоловіків та жінок 50,7 та 46,2 на 100 тис. населення. В Україні на 2018 рік було зареєстровано 52483 хворих на епілепсію (0,12 % від загальної кількості населення), що відповідає рівню захворюваності 123,7 на 100 тис. населення. А у 2020 році вже 100000 людей із цією хворобою. З майже 810 млн. людей, що живуть у Європі – 6 млн. страждають на епілепсію, з них 2 млн. – діти. В НДСЛ «ОХМАТДИТ» проводиться до 10000 оперативних втручати на рік, із них не менше ніж 5 – 7 % дітей перенесли судомні пароксизми в анамнезі [1, 2].

Мета. Практичне застосування знань етіології та патогенезу епілепсії при наданні клініко – діагностичної допомоги дітям і дорослим.

Матеріали і методи. В Давній Греції була заборона на аутопсію, в зв'язку з чим лікарі мали доволі поверхневе уявлення з анатомії і фізіології людини. Також в ті часи існували дві різні між собою школи – кооська та кнідська. Кнідська – мала на меті вилікувати той чи інший симптом. Кооська школа, до якої належав Гіппократ, намагалися знайти причину захворювання. Лікування складалося із спостереження за хворим, створення такого режиму, при якому організм сам би здолав захворювання. Звідси і один із основоположних принципів навчання «Не нашкодуй» (лат. *Noli nocere*). Історично вивчення судом бере свій початок з часів великого лікаря, великого хірурга Гіппократа (д.н. 460 рр. до н.ст. – біля 370 р. до н. ст.). Він писав: «Фебрильні судоми найбільш часто виникають у дітей перших 7 років життя і рідше – у дітей більш старшого віку». [3]. Причини епілепсії та епілептичних нападів: це можуть бути гострі і хронічні інтоксикації; судинні мальформації, осередки ішемії; інфекції (герпетична інфекція у недоношених дітей); травми мозку (особливо на інекційному фоні), гематоми, пухлини; пошкодження плоду у внутрішньоутробному періоді і під час пологів, патологічна спадковість, спадкова схильність, метаболічні імунні розлади.

Етіопатогенез епілептичних нападів (ЕН) встановлено, що в основі виникнення епілептичних нападів лежить механізм, носієм якого є популяція нейронів, що володіють особливими патофізіологічними властивостями. Це так звані епілептичні нейрони, які в своїй сукупності утворюють епілептичний осередок. Основною властивістю цих нейронів є пароксизмально деполаризаційне зрушення мембранного потенціалу і пов'язана з цим тенденція їх до спонтанного збудження. В генерації і поширенні збудження грають роль і нейротрансмітери: глутаматергічні – збуджуючі і ГАМКергічні інгібуючі системи.

Епілепсія – це захворювання нейрональної мережі, що характеризується повторюваними нападами, і визначається наявністю будь – якого з таких станів: 1) не менше двох неспровокованих (або рефлексорних) нападів, які відбуваються з інтервалом більш ніж 24 годин; 2) один неспровокований (або рефлексорний) напад і ймовірність наступних відповідно до загального ризику рецидиву (принаймні 60%) після двох неспровокованих приступів протягом подальших 10 років; 3) діагноз синдрому епілепсії.

У 2005 році розроблено так звану п'ятивимірну, орієнтовану на пацієнта, класифікацію епілепсії, де діагностика ґрунтувалась на визначенні: 1) епілептогенного осередку; 2) типу нападу; 3) етіології; 4) частоти нападів; 5) супутньої патології або даних додаткових методів дослідження.

Класифікація: А. По локалізації. 1. Локалізаційно – обумовлена (фокальна) епілепсія і епілептичні синдроми. 2. Генералізована епілепсія та епілептичні синдроми. Б. За походженням. 1. Ідіопатичні (спадково детерміновані). 2. Симптоматичні (вторинні, коли точно відома причина появи). 3. Кріптогенні (на тлі органічного ураження мозку, але причина точно не відома).

Базова класифікація епілептичних нападів ІЛАЕ, 2017 (базова версія): 1. Вогнищевий початок; а) з усвідомленням; б) з порушенням усвідомлення; в) моторний початок; г) немоторний початок; д) від вогнищевих до білатеральних тоніко – клонічних; 2. Генералізований початок; І) моторні; а) тоніко – клонічні; б) інші моторні; ІІ) немоторні (абсанс); 3. Невідомий початок; І) моторні; а) тоніко – клонічні; б) інші моторні; ІІ) немоторні (абсанс); ІІІ) некваліфіковані.

Розширена класифікація епілептичних нападів ІЛАЕ, 2017 (розширена версія): 1. Вогнищевий початок; а) з усвідомленням; б) з порушенням усвідомлення; в) моторний початок (автоматизми, атонічні, клонічні, епілептичні спазми, гіперкінетичні, міоклонічні, тонічні; г) немоторний початок (вегетативні, припинення діяльності, когнітивні, емоційні, сенсорні); д) від вогнищевих до білатеральних тоніко – клонічних; 2. Генералізований початок; І) моторні (тоніко – клонічні, клонічні, тонічні, міоклонічні, міоклоно – тоніко – клонічні, міоклоно – атонічні, атонічні, епілептичні спазми); ІІ) немоторні (абсанс) (типові, атипові, міоклонічні, міоклонія повік); 3. Невідомий початок; І) моторні; а) тоніко – клонічні; б) інші моторні; ІІ) немоторні (абсанс); ІІІ) некласифіковані.

Для коректної класифікації епілепсії клініцист має починати з класифікації типу ЕН. Наступний крок – визначення типу епілепсії, здебільшого на цьому етапі може бути встановлений діагноз специфічного епілептичного синдрому. Виглядає це так; тип епілептичного нападу, визначення типу епілепсії та епілептичні синдроми.

Рамкова класифікація епілепсій. Коморбідність. Тип нападу; І) З вогнищевим початком; ІІ) З генералізованим початком; ІІІ) З невідомим початком. Етіологія; а) структурна; б) генетична; в) інфекційна; г) метаболічна; д) імунна; е) невідома. Тип епілепсії; І) вогнищевий; ІІ) генералізований; ІІІ) поєднаний (генералізований і вогнищевий); ІV) невідомий. Епілептичний синдром [4].

Генетична епілепсія. Концепція генетичної епілепсії полягає в тому, що вона є безпосереднім результатом відомого або ймовірного генетичного дефекту, при якому напади – ядро хвороби. Епілепсії з генетичною етіологією дуже різноманітні, здебільшого основні гени ще не ідентифіковані. Адже генетичний дефект не виключає впливу зовнішніх чинників. Поняття «генетичний» не завжди означає «спадковий», оскільки часто виникають мутації *de novo*. В групі генералізованих епілепсій добре відома підгрупа ідіопатичних генералізованих епілепсій (ІГЕ). ІЛАЕ вирішила залишити цю назву (ІГЕ) для чотирьох синдромів – дитяча абсансна епілепсія, юнацька абсансна епілепсія, юнацька міоклонічна епілепсія та епілепсія з ізольованими генералізованими тоніко – клонічними нападами.

Інфекційна епілепсія. Одна з найпоширеніших за етіологією у світі епілепсій, виникає через дію відомої інфекції, при якій ЕН є ядром захворювання – менінгіту, енцефаліту (герпес 1-го і 6-го типів, цитомегаловірус, кір, паротит, краснуха та ін.), малярії, туберкульозу, СНІДу, нейроцистоцеркозу, токсоплазмозу, нейробореліозу, під гострого склерозуючого пан енцефаліту). Часом такі інфекції мають структурне підтвердження. Відокремлення етіології вкрай важливе для етіотропного лікування, тому що напади в гострому періоді інфекцій не вважають епілепсією.

Метаболічна епілепсія. В разі її виникнення наявний чіткий метаболічний стан, генетично зумовлений (дефіцит транспортера глюкози 1 з абсансами (GLUT – 1), міоклонічними, міоклонічно – атонічними і фокальними нападами, мітохондріальні розлади – MELAS, MERRF та ін.).

Імунна епілепсія. Результат імунного захворювання з ознаками запалення центральної нервової системи, при якому ЕН є ядром хвороби, наприклад, синдром Расмуссена, енцефаліт з антитілами до NDMA – рецепторів, лімбічний енцефаліт з антитілами до потенціал залежних калієвих каналів.

Епілепсія невідомої етіології. Ступінь виявлення причини хвороби залежить від рівня обстеження доступного пацієнту, що, своєю чергою, пов'язане з рівнем надання медичної допомоги в різних країнах.

Коморбідність. Натепер маємо великий масив інформації про супутні розлади при епілепсії, такі як проблеми навчання, поведінки і психологічні розлади. Згадані порушення, суттєво відрізняються за ступенем тяжкості від незначних складнощів у навчанні та психологічних змін до тяжких психіатричних захворювань, а саме розладів аутистичного спектра і депресії, що призводять до психосоціальних проблем. У разі тяжких форм епілепсії може виникати складний діапазон супутніх захворювань; моторні порушення (церебральний параліч), порушення функції ходи і координації рухів, розлади сну, захворювання системи травлення та ін. На кожному етапі діагностики епілепсії та розвитку захворювання, крім етіології, треба брати до уваги наявність супутньої патології, що дасть змогу запропонувати адекватну корекцію.

Відповідність старих і нових термінів в описі нападів. Старі терміни (класифікація ІЛАЕ, 1981) та нові терміни (класифікація ІЛАЕ, 2017); абсанс – генералізований абсанс; атонічний – генералізований/фокальний/із невідомим початком атонічний; аура – фокальний без порушення усвідомлення; вторинно – генералізований – фокальний із переходом у двобічний тоніко – клонічний; геластичний – фокальний (без порушення усвідомлення або з порушенням усвідомлення) емоційний; Джексонівський – фокальний моторний з усвідомленням; діалектичний – фокальний із порушенням усвідомлення; інфантильні спазми – генералізовані/фокальні/з невідомим початком епілептичні спазми; міоклонічний – генералізований/фокальний/міоклонічний; скроневий, лобовий та інші напади – фокальний; психомоторний – фокальний із порушенням усвідомлення; простий парціальний – фокальний з усвідомленням; складний парціальний – фокальний з порушенням усвідомлення; Grand mal – генералізований тоніко – клонічний/фокальний з еволюцією в білатеральний тоніко – клонічний/тоніко – клонічний із невідомим початком; Petit mal – генералізований абсанс.

Епілептична реакція – пароксизмальний стан, що виникає у відповідь на екзогенний вплив (сильний больовий подразник, висока температура, алкогольна інтоксикація або абстиненція, гіпоксія, електросудомна або інсулінокоматозна терапія та ін.), при відсутності патологічних змін в неврологічному статусі і на ЕЕГ в спокої. Особливу увагу серед епілептичних реакцій вимагають фебрильні судоми – генералізовані тоніко – клонічні або тонічні напади, що розвиваються на тлі підвищеної температури, у дітей від 3 – місячного до 5 – річного віку. Частота народження фебрильних судом в різних популяціях людей становить від 3 – 5 % до 8 – 14 %. Виділяють прості і складні фебрильні судоми. Прості фебрильні судоми – це поодинокі епізоди генералізованих тоніко – клонічних пароксизмів, тривалістю не більше 15 хвилин. Складні фебрильні судоми – це фокальні (вогнищеві) напади тривалістю понад 15 хвилин, що повторюються протягом доби. Переважаючими є прості – складають 80 – 90 % з усіх фебрильних судом. Фебрильні судоми в 95 – 96 % випадків самостійно, без лікування, зникають після 5 років. З решти 4 – 5 % випадків найбільш часто в епілепсію трансформуються складні фебрильні судоми.

Лікування. Як надавати домедичну допомогу в разі епілептичного нападу: 1. Підтримайте хворого при падінні й опустіть його на підлогу; 2. Аби уникнути травмувань хворого, приберіть предмети довкола нього; 3. Не намагайтеся силоміць припинити судомні рухи хворого, щоб не травмувати його. Сядьте поряд із хворим, підтримуючи його голову; 5. Якщо рот хворого трохи відкритий, спробуйте покласти йому між зубами шматок тканини (хустка, светер тощо). Якщо щелепи стиснуті, намагайтеся відкрити хворому рот; 6. Після завершення судом поверніть хворого на бік, щоб уникнути западання язика; 7. Якщо одразу після припинення нападу хворий намагається встати й почати ходити, дозвольте йому самостійно підвестися та міцно притримуючи хворого (якщо тривають нечасті судоми), пройдіться з ним.

Показання для госпіталізації: тривалість нападу більше ніж 10 хвилин, серійні напади, повторення епілептичних нападів протягом доби, порушення вітальних функцій під час нападу або травмування пацієнта, тривале (більше 10 хвилин) порушення психічних

функцій або вогнищева неврологічна симптоматика після нападу, вагітність, епілептичний статус.

Лікувальні дії. З'ясування обставин виникнення нападу чи епілептичного статусу. Фіксація тривалості нападу. Анамнез захворювання (наявність попередніх нападів, історія епілепсії, попередній прийом протиепілептичних препаратів (ПЕП) [2, 5].

Фізикальне обстеження пацієнта: 1. Оцінка кардіореспіраторної функції. 2. Визначення рівня глюкози у крові експрес – методом. 3. ЕКГ – для діагностики значимих порушень ритму серця.

Бригада невідкладної допомоги проводить лише заходи спрямовані на переривання актуального нападу та загальні реанімаційні заходи (за потребою). Лікування при епілепсії (призначення ПЕП) проводять лише за призначенням спеціаліста або у спеціалізованих ЗОЗ.

Медикаментозне лікування. Забезпечення прохідності дихальних шляхів. Призначення кисню (за потребою). Проведення загальних реанімаційних заходів (за потребою).

У разі тривалості нападу до 10 хвилин вводять: I етап. 1. Діазепам: дорослим внутрішньовенно у дозі 5 – 10 мг на 1 кг ваги; дітям – доза 0,3 мг на 1 кг ваги (у дітей досить ефективною є ректальна форма препарату). 2. Замість діазепаму використовують «Лоразепам» у дозі 2 мг внутрішньовенно (дорослі: 0,05 – 0,1 мг/кг; діти – по 4 мг одноразово). 3. Одразу після діазепаму або «Лоразепаму» внутрішньовенно вводиться «Фенітоїн»: дорослим 18 мг/кг ваги; дітям 10 – 15 мг/кг ваги (максимальний ефект настає через 20 – 30 хвилин після введення). II етап. «Фенобарбітал»: дорослим внутрішньовенно у дозі 10 мг на 1 кг ваги; дітям 4 – 6 мг/кг на 1 кг ваги. При цьому слід враховувати можливий розвиток депресії дихання, седативного ефекту, аритмії, падіння артеріального тиску, швидку дію препарату та тривалий період напіввиведення із організму. III етап. У випадку продовження нападів в умовах відділення інтенсивної терапії необхідна інтубація хворого, проведення штучної вентиляції легень та введення внутрішньовенно тіопенталу натрію у дозі 2 мг/кг/год інфузоматом або 7 мг/кг болюсно.

Основні принципи лікування епілепсії. До основних принципів лікування епілепсії й епілептичних синдромів відносять: індивідуальність, комплексність, безперервність, тривалість, спадкоємність. До основних груп ПЕП належать: 1. Карбамазепіни – доза 10 – 20 мг/кг/добу; 2. Вальпроати – доза 20 – 30 мг/кг/добу; 3. Сукциніміди – доза 15 – 20 мг/кг/добу; 4. Топірамат – доза 3 – 6 мг/кг/добу; 5. Ламотриджин – доза 1 – 5 мг/кг/добу; 6. Габапентин – доза 5 – 10 – 30 мг/кг/добу; 7. Бензодіазепіни – доза 0,03 – 0,1 мг/кг/добу; 8. Барбітурати – доза 2 – 4 мг/кг/добу; 9. Гідантоїни – доза 5 – 7 мг/кг/добу.

Підводячи підсумок, беручи до уваги високі ризики для життя пацієнтів у яких виникли судоми, треба вчасно і вміло надавати їм кваліфіковану допомогу на місцях, чи це на вулиці, чи це хірургічне відділення. Долучати до пошуку етіології сучасний діагностичний спектр. Активно застосовувати ад'ювантне лікування, для досягнення максимального протисудомного ефекту. Використання в сучасному медичному світі агресивних методів хірургії (трансплантологія, онкологія, торако – абдомінальна та реконструктивна хірургія, пластична хірургія, гінекологія, ортопедія, хірургія новонароджених, методи лікування важких пацієнтів в інтенсивній терапії тощо) потребує високого рівня не тільки знеболення, а також реверберацію патологічного збудження в пред – інтра – постопераційному періоді.

Список літератури

1. Белебєзєв Г. І., Біляєв А. В., Дмитрієва М. Б., Кривченя Д. Ю., Левицький А. Ф., Чухрай Т. Г. Інтенсивна терапія в педіатрії. К. 2008. С. 386 – 404.
2. Ghosh, Shampa; Sinha, Jitendra Kuumar; Khan, Tarab; Devaraju, Kuramkote Shivanna; Singh, Prabhakar, Vaibhav, Kumar; Gaur, Pankaj. Pharmacological and Therapeutic Approaches in the Treatment of Epilepsy. Biomedicines. 2021. V. 9 (5). P. 470.
3. Magiorkinis E., Sidiropoulou K., Diamantantis A. Hallmarks in the history of epilepsy: epilepsy in antiquity. Epilepsy & Behavior. 2010. V. 17 (1). P.103 – 108.
4. R.S. Fisher et al. Operational classification of seizure types by the International League Against Epilepsy: Position Paper of the ILAE Commission for Classification and Terminology. Epilepsia. 2017. V. 58 (4). P. 522 – 530.
5. National Clinical Guideline Centre. The Epilepsies: The diagnosis and management of the epilepsies in adults and children in primary and secondary care. 2013. P. 21 – 28.

Чепелев О. В.

студент

Одеській національний університет ім. І. І. Мечникова

Кулигіна К. Ю.

к.х.н., с.н.с.,

Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України

СИНТЕЗ ГАМК ТА ГЛУТАМІН-ЗАМІЩЕНИХ БЕНЗОАЗА-15-КРАУН-5-ЕТЕРІВ

В літературі представлено великий об'єм інформації щодо проведення досліджень, які спрямовані на вивчення медико-біологічних властивостей синтетичних рецепторів, які створені на основі макроциклічних сполук. Їхня біологічна активність обумовлена як здатністю розпізнавати іони металів та деякі органічні молекули, транспортувати їх крізь ліпідні мембрани, так і особливостями їхньої хімічної структури.

Завдяки здатності похідних макроциклічних сполук проникати крізь фосфоліпідні мембрани, створення супрамолекулярних ансамблів на їх основі, які містять в якості «гостей» чи замісників молекули біологічно активних речовин, призведе до підвищення biodostupnosti, концентрування, а також пролонгування дії таких препаратів. Дуже цікавими для нас виявилися сполуки краун-етерів з амінокислотними залишками, тому нашою метою став синтез та аналіз ГАМК- та глутамін-похідних бензоаза-15-краун-5 з метою подальшого вивчення їх антиамнестичної та антигіпоксичної дії.

Раніше показано (ссылка), що ГАМК-заміщений аза-15-краун-5 має високу антиамнестичну та антигіпоксичну активність і представляє інтерес як потенційний ноотропний засіб, Крім того відомо, що глутамінова кислота є одним з нейромедіаторів ЦНС. У зв'язку з цим, нам здавалося цікавим синтезувати ГАМК- та глутамінвмістні бензоазакраун-етери з метою вивчення їх впливу на ЦНС.

Синтез необхідного бензо-азакраун етеру (1) здійснювали за наступною схемою (рис. 1). Реакцію проводили в суміші сухих трет-бутанолу та діоксану в присутності трет-бутилату натрію при температурі 40-50 °С, використовуючи синтезований дитозлат та свіжоперегнаний діетаноламін. Цільовий продукт виділяли кристалізацією із суміші ацетон / гексан 1:1.

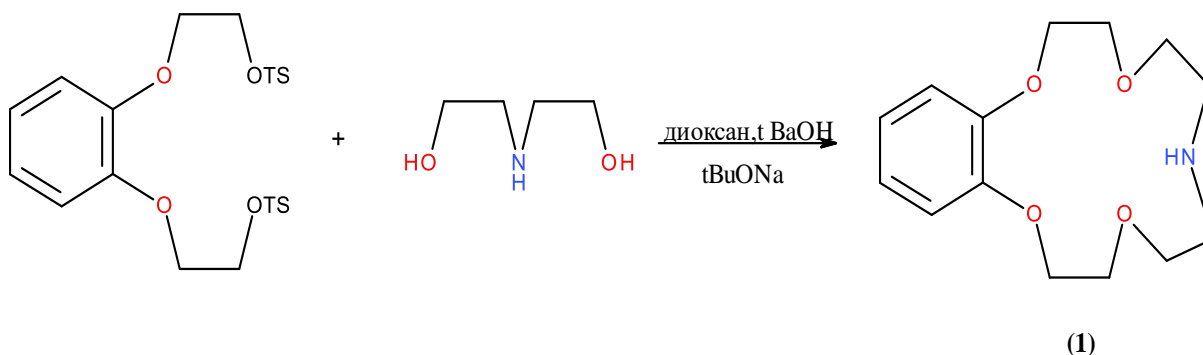

Рис. 1. Схема синтезу бензоаза-15-краун-5

Амінокислотозаміщені азакраун-етери отримували за наступною схемою (рис. 2).

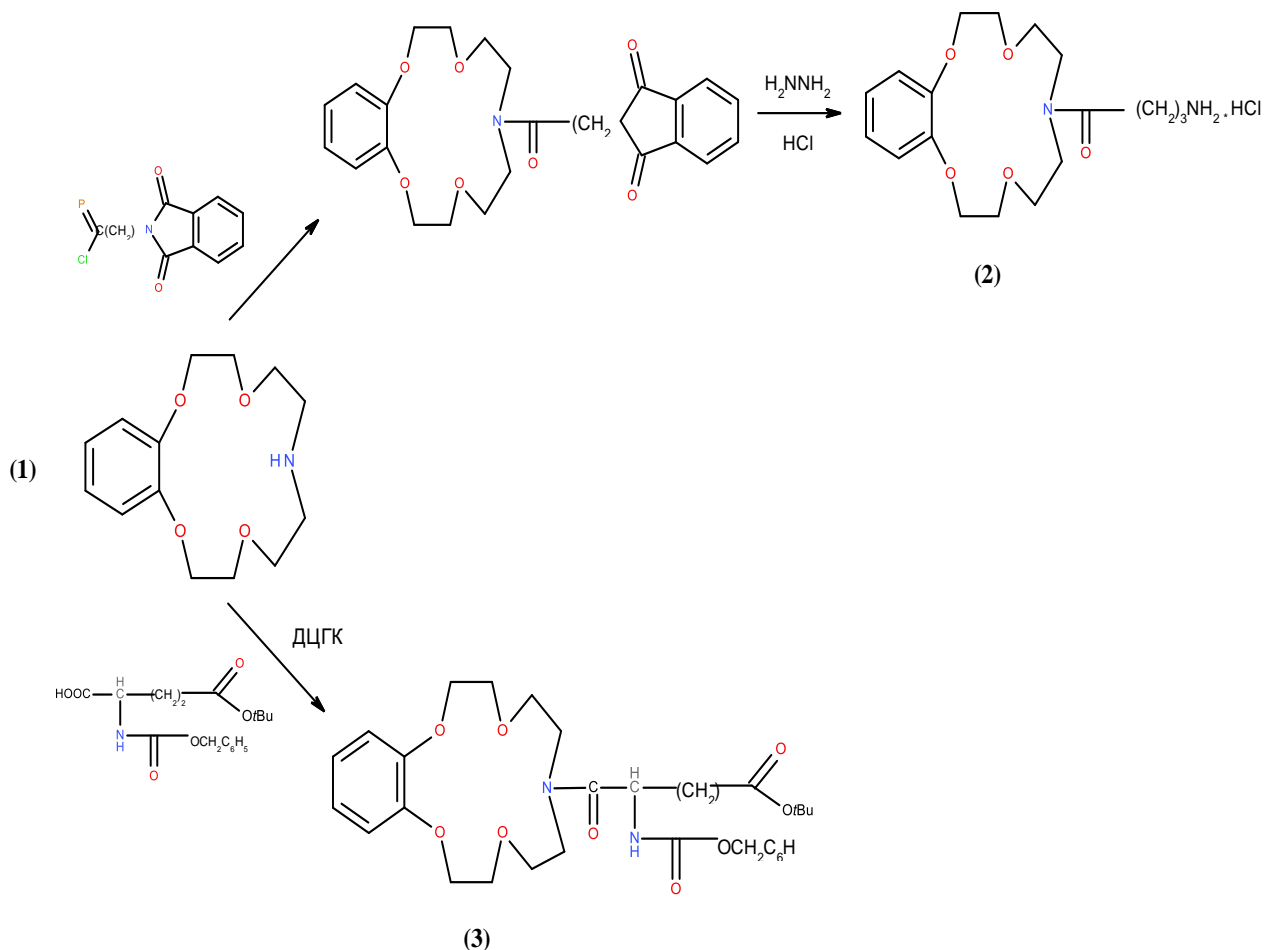

Рис. 2. Схема синтезу N-ГАМК-бензоаза-15-краун-5 та γ -третбутилового естеру N-(N-карбоксибензоксіглутаміл)-бензоаза-15-краун-5

У випадку синтезу ГАМК-похідного (2) ацилювання бензоаза-15-краун-5 проводили синтезованим фталіл-ГАМК хлорангідридом в безводному хлороформі в присутності триетиламіну. Видалення захисної групи здійснювали дією гідрзингідрату в етанолі. Цільовий N-(γ -амінобутирил)-бензоаза-15-краун-5 виділяли у вигляді гідрохлориду.

У випадку глутамін-похідного (3) для ацилювання азакраун-естеру використовували товарний γ -третбутиловий естер N-карбокси-L-глутамінової кислоти. Реакцію проводили карбодіїмідним методом, в присутності діциклогексилкарбодіїміду в безводному хлороформі при температурі $-5-0$ °C.

Структура отриманих сполук була підтверджена методами мас-спектрометрії та ЯМР спектроскопії.

Таким чином було синтезовано γ -амінобутирил похідне бензоаза-15-краун-5, яке мало нижчу гігроскопічність ніж аналогічна сполука на основі аза-15-краун-5 а також γ -третбутиловий естер N-(N-карбоксибензоксіглутаміл)-бензоаза-15-краун-5, які у подальшому буде досліджено на антиамнестичну та антигіпоксичну дії.

Список літератури

1. Лук'яненко Н. Г. Макрогетероцикли. XXIII. Антигіпоксичні та антиамнестичні властивості азакраун-естерів з фармакоформними групами / Н. Г. Лук'яненко, А. В. Богатський, Т. А. Вороніна та ін. *Хім. фарм. ж.* 1985. № 6. С. 691 – 693.

Горкава І. М.

аспірантка кафедри хірургії і патофізіології ім. акад. І. О. Поваженка
Національного університету біоресурсів і природокористування України,

Малюк М. О.

доктор ветеринарних наук, професор,
завідувач кафедри хірургії і патофізіології ім. акад. І. О. Поваженка
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ВИВЧЕННЯ ЗМІН ЛЕЙКОЦИТІВ ТА ЇХ СУБПОПУЛЯЦІЙ В КРОВІ КРОЛІВ ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ОСТЕОАРТРОЗУ КОЛІННОГО СУГЛОБУ

Остеоартроз – прогресуюче захворювання, яке викликає запалення, скутість і біль у суглобах і може мати значний вплив на рухливість. На відміну від собак і кішок, кролі часто приховують біль, поки він не стане непереборним, в результаті цього остеоартроз у кролів часто діагностується із запізненням [4].

Остеоартроз (ОА) є поширеним дегенеративним захворюванням суглобів, основним проявом якого є ураження внутрішньосуглобового хряща. Тобто за остеоартрозу виникають зміни в структурі хряща [5].

Мета дослідження. Провести аналіз змін кількості лейкоцитів та їх субпопуляцій у крові кролів за експериментального остеоартрозу колінного суглобу.

Матеріал і методи. Матеріалом дослідження слугували 24 клінічно здорові кролі-самці з масою тіла від 2.5 до 2.8 кг. Вони були розділені на дві групи: контрольну і дослідну по 12 тварин у кожній. Тваринам контрольної групи внутрішньосуглобово вводили ізотонічний (0,9 %) розчин NaCl в дозі 0.7 мл. Тваринам дослідної групи моделювали експериментальний розвиток остеоартрозу, шляхом внутрішньосуглобового введення 4 % розчину ретинолу ацетату і коєвої кислоти (препарат Yellow peel, Medicare, Німеччина) в дозі 0,7 мл. Внутрішньосуглобові введення проводили за допомогою голки 23 G (0.6*32 мм) з інтервалом 7 діб, дворазово.

Кількість лейкоцитів та їх субпопуляції у крові дослідних тварин досліджували за допомогою автоматичного гематологічного аналізатора BC-2800Vet, впродовж трьох годин після відбору [6].

Результати дослідження. Нами встановлено, що на 7 добу дослідження відмічали такі зміни кількості лейкоцитів та їх субпопуляцій у крові експериментальних груп тварин: підвищення кількості лейкоцитів у 2,3 рази, підвищення кількості еозинофілів у 8 разів, підвищення рівня моноцитів у 15 разів, зниження кількості лімфоцитів у 2,2 рази. Ці зміни свідчать про запальний процес, викликаний у відповідь на введення препарату у тварин дослідної групи. У контрольній групі показники відповідають межах референтних значень.

На 14 добу дослідження відмічали такі зміни кількості лейкоцитів та їх субпопуляції в крові тварин дослідної групи: підвищення рівня лейкоцитів у 2.2 рази, зниження рівня еозинофілів у 1.1 рази відносно показників сьомої доби, підвищення рівня моноцитів залишається досить високим, рівень лімфоцитів збільшився та наблизився до фізіологічних норм. Такі зміни лейкоцитів свідчать про активізацію специфічних факторів імунної системи на чотирнадцяту добу у тварин дослідної групи (в нашому дослідженні це відповідь на введення препарату), але концентрація його знижується. У контрольній групі тварин показники відповідають межах референтних значень.

На 21 добу дослідження відмічали такі зміни морфологічних показників крові в дослідній групі: підвищення рівня лейкоцитів у 2 рази, відсоток еозинофілів в межах фізіологічної норми, відсоток моноцитів також знаходився в межах референтних значень, рівень лімфоцитів мав тенденцію до зниження. При цьому було відмічено зниження показників нижче меж референтних значень. Ці зміни свідчать про запальний процес, викликаний чужорідним агентом (в нашому дослідженні це відповідь на введення препарату), але концентрація його

знижується. У контрольній групі показники відповідають межах референтних значень, що вказує на відсутність запального процесу в організмі тварин.

На 28 добу дослідження відмічали такі зміни морфологічних показників крові в дослідній групі: кількість лейкоцитів відносно контрольної групи достовірно збільшилась у 2,1 рази. Ці зміни свідчать про запальний процес в організмі тварин, але чим більше часу проходить від дати введення останньої ін'єкції подразнюючої речовини, тим менш вираженим цей запальний процес стає. У контрольній групі показники відповідають межах референтних значень.

Отже, лейкоцитоз і збільшення швидкості осідання еритроцитів є достовірною ознакою наявності в організмі запального процесу.

Встановлено, що у кролів за експериментального остеоартрозу колінного суглобу спостерігається лейкоцитоз відносно тварин контрольної групи. Слід відмітити, що лейкоцитоз особливо прослідковується на 7 і 14 доби експерименту. Отже, експериментальний остеоартроз колінного суглобу в кролів розглядається не тільки як місцевий запальний процес, але і загальний запальний процес, оскільки на нього активно реагує імунна система тварин у вигляді лейкоцитозу.

Список літератури

1. Nagy E. E Nagy-Finna C., Popoviciu H., Kovács B. Soluble Biomarkers of Osteoporosis and Osteoarthritis, from Pathway Mapping to Clinical Trials: An Update. *PubMed Central* / ред. Walker Dr Richard. 2 March 2020. cc. Pages 501 – 518.

2. Nikolaus Huels Oliver Harms, Dana Keim, Karl Rohn, Michael Fehr Treatment of the Clinical Symptoms of Osteoarthritis in the Elbow Joints of Dogs Using Nuclear Magnetic Resonance Therapy: A Randomized, Double-Blinded Trial. *Front Vet Sci.* 2020 Nov 13 p. 7: 500278.

3. Qinglu Luo Xi Qin, Yaxian Qiu, Lingying Hou and Ning Yang The change of synovial fluid proteome in rabbit surgery-induced model of knee osteoarthritis. *Am J Transl Res.* 15 Jul 2018 p. 10 (7). cc. 2087-2101. PMID: 30093946; PMCID: PMC6079142.

4. Rabbit Welfare Association and Fund (RWF) Arthritis in Rabbits [Онлайнвий]. *Rabbit Welfare Association and Fund (RWF)*. URL: <https://rabbitwelfare.co.uk/rabbit-health/illness/rabbit-arthritis/>.

5. Wang L Zhao L, Shen L, Fang Q, Yang Z, Wang R, Wu Q and Xie Y Comparison of the effects of autologous and allogeneic purified platelet-rich plasma on cartilage damage in a rabbit model of knee osteoarthritis [Журнал] // *Orthopedic Surgery*. [місце видання невідоме] : This article was submitted to Orthopedic Surgery, a section of the journal *Frontiers in Surgery*, 15 July 2022 p.

6. Автоматичний гематологічний аналізатор BC-2800Vet. Технічні характеристики. Київ: [автор невідомий].

УДК 636.09:616.3-071:617.55

Коваленко Д. О.

аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування

ХІРУРГІЧНІ ПАТОЛОГІЇ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ, АКТУАЛЬНІСТЬ ТА МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ХІРУРГІЧНИХ ПАТОЛОГІЙ ШКТ

В нашій країні як і у всіх інших країнах Європейського союзу медицина стрімко розвивається, покращуються методи діагностики, схеми лікування, проводяться мало травматичні оперативні втручання у ветеринарній медицині, покращення загоєння та відновлення функцій тканин та органів. Це особливо важливо враховуючи статистику потреби проведення оперативних втручань різного типу та їх складності. В даному випадку ми розглянемо статистику патологій шлунково-кишкового тракту, які потребують оперативного втручання, та загальну частоту звернень до клініки з патологіями, та методи діагностики на базі клініки Зоолюкс.

Ціль дослідження визначити актуальність даної проблематики враховуючи статистику на базі клініки Зоолюкс за 2020 рік з використанням всіх доступних методів діагностики, на базі клініки, та необхідність проведення оперативного втручання на шлунково-кишковому тракті.

В дослідженні вибрано проміжок часу строком 1 рік, для розуміння актуальності загальної проблематики по питанню частоти виникнення проблем зі шлунково-кишковим

трактом у різних видів дрібних домашніх тварин (собак та котів). Та методи діагностики тих чи інших патологічних станів шлунково-кишкового тракту тварин що потребують допомоги. Але важливо розуміти що не в усіх випадках звернень в клініку з проблемою шлунково-кишкового тракту потрібна хірургічна допомога. На це питання нам відповідають проведенні дослідження, збір анамнезу, пальпація та клінічний огляд тварини.

До спеціальних методів діагностики шлунково-кишкового тракту ми відносимо ультразвукову діагностику, рентгенологічну діагностику, та ендоскопію шлунково-кишкового тракту.

В залежності від важкості випадку буде вибрано більш інформативний метод дослідження, або проведено декілька видів спеціальної діагностики, оскільки ці дослідження доповнюють один одного. В залежності від виду патології ми можемо відштовхуватись в потребі оперативного втручання чи консервативному медикаментозному лікуванні. Також важливо розуміти тривалість періоду з проявлення перших клінічних симптомів, а також необхідність діагностики крові. Оскільки виникнення патології шлунково-кишкового тракту може бути наслідком або симптомом іншої більш глобальної проблеми.

В сучасному світі ветеринарії нам потрібно вміти діагностувати причину патології, та вилікувати тварину при можливості, або хоча б покращити її якість життя, та інформувати про все власника тварини.

Це все свідчить про актуальність проблем зі шлунково-кишковим трактом та стрімким розвитком ветеринарної медицини, а також вимагає від лікарів притримуватись темпів розвитку для поліпшення своїх знань та навичок, опановування нових методів діагностики та лікування патологій ШКТ згідно заданого рівня в світі.

УДК 636.09:616.3-071:617.55

Коваленко Д. О.

аспірант 2-го року навчання

Національний університет біоресурсів і природокористування

Науковий керівник:

Малюк М. О.

доктор ветеринарних наук, професор,

завідувач кафедри хірургії і патофізіології ім. акад. І. О. Поваженка

Національний університет біоресурсів і природокористування

ПОШИРЕННЯ ХІРУРГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ ТРАВНОГО ТРАКТУ ТВАРИН ТА МЕТОДИ ЇХ ДІАГНОСТИКИ

Дослідження проводилось для визначення поширеності проблематики, а також для ознайомлення з новітніми методами діагностики патологій травного каналу.

Для діагностики використовувались різноманітні методи, а саме, ультразвукова діагностика, ендоскопія травного каналу, рентгенологічне дослідження, також проведено оцінку можливостей цього обладнання, тобто визначено плюси та мінуси описаних вище діагностичних методів, показання та протипоказання.

Згідно досліджень ми виявили велику кількість звернень з різними проблемами травного каналу. Ми визначили що в умовах нашої ветеринарної медицини можливе консервативне рішення окремого відсотку патологій за умов повної діагностики та усвідомлення ризиків.

Ми поставили запитання яким чином можна покращити післяопераційний період пацієнтів яким потрібні були оперативні втручання, та яким чином мінімізувати травматизацію, а також покращити регенераторну здатність тканин організму після оперативних втручань на шлунку.

Патології травного каналу досить розповсюджені в наш час, тому потрібно знати на що необхідно звертати увагу у діагностиці та які методи спеціальної діагностики слід використовувати в залежності від випадку. Використання новітніх методів діагностики за патології травного каналу у собак і котів (ультразвукова, рентгенологічна діагностики, езофагогастродуоденоскопія), в більшості випадків, дає можливість швидкого встановлення

чіткого діагнозу, а також інколи вирішення проблеми без оперативного втручання на шлунку і кишківнику, або проведення у випадку необхідності максимально ефективно з мінімальними ускладненнями.

Подальшою перспективою наших досліджень є використання клітинно-регенеративної терапії з метою активації процесу репаративної регенерації і формування повноцінного рубця на шлунку, для зменшення післяопераційних ускладнень, та ефективність клітинної терапії.

УДК 636.09:614.31:637.14.053/.054

Півень О. Т.

к.в.н., доцент,

доцент кафедри ветеринарної гігієни, санітарії і експертизи,
Одеський державний аграрний університет

МОНІТОРИНГ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПИТНОГО МОЛОКА ТРИВАЛОГО ЗБЕРІГАННЯ

Коров'яче молоко є цінним харчовим продуктом, який є відмінним джерелом кальцію, фосфору, вітамінів, макро- та мікроелементів, білків тощо [8, с. 295]. Воно є незамінним складником раціону за патологій травного каналу, захворювань серцево-судинної системи, печінки, нирок, цукрового діабету [7, с. 166].

Однак, молоко є дуже добрим живильним середовищем для росту і розвитку ряду мікроорганізмів і тому є швидкопсуваним продуктом.

Молоко, яке отримують від здорових тварин за відмінних санітарних умов є майже вільним від бактеріального забруднення, а його бактерицидні властивості дозволяють зберігати такий стан ще протягом деякого часу. Проте, саме під час первинної обробки молока, у більшості випадків, відбувається його забруднення мікроорганізмами [4, с. 108].

На сьогоднішній день увага багатьох вчених приділена розробці способів і методів подовження тривалості зберігання питного молока [1, с. 206; 2, с. 46; 3, с. 45; 10, с. 151].

Незважаючи на те, що діяльність вітчизняних молокопереробних підприємств спрямована на виробництво продуктів, що відповідають міжнародним стандартам, на сьогоднішній день існують повідомлення про випадки якісної, кількісної та інформаційної фальсифікації [6, с. 294].

Фальсифікація молока різними фальсифікуючими речовинами змінює фізико-хімічні параметри сировини [9, с. 207]. Окрім того, на фізико-хімічні показники молока впливає і теплова обробка сировини [5, с. 17].

Метою роботи було провести моніторинг фізико-хімічних показників (жирність, СЗМЗ, щільність, протеїн, лактоза, сіль, вода, температура замерзання, рН, провідність) питного молока тривалого зберігання відомих виробників та порівняти їх із зазначеними на маркуванні відомостями.

Дослідження проводили за використання аналізатора молока Milkotester Master Pro Touch на базі багатопрофільної лабораторії ветеринарної медицини Одеського державного аграрного університету. Усього проаналізовано 9 зразків питного молока тривалого зберігання відомих вітчизняних виробників.

Проведене дослідження дозволило виявити, що у всіх зразках наявна невідповідність жирності фактичної тій, яка зазначена на маркуванні. Лише у зразку №4 вона була дещо вищою. У всіх інших пробах жирність була нижче показника, зазначеного виробниками на маркуванні. СЗМЗ у всі пробах був нижчим за нормативне значення та коливався у межах $7,80 \pm 0,32 - 8,49 \pm 0,24$ %. Уміст протеїну у всіх дослідних зразках був вищим за зазначені на маркуванні дані, у той час як вміст лактози був меншим. Лише у пробі № 2 не виявлено домішок води, тоді як у інших зразках її вміст коливався у межах $2,05 \pm 0,10 - 7,76 \pm 0,34$ %. Найвищий вміст води зафіксовано у пробах № 7 та № 8 – відповідно $7,41 \pm 0,55$ та $7,76 \pm 0,34$ %.

Таким чином, визначення фізико-хімічних показників молока дозволило виявити невідповідність даних між зазначеними на упаковці, та встановленими фактично, що вказує на факт інформаційної фальсифікації окремих зразків.

Список літератури

1. Анненкова Н. Б. Експертиза молока довготривалого зберігання. *Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава: ПУЕТ, 2015. С. 206 – 211.
2. Берник І. Інноваційний підхід до одержання високоякісного молока-сировини. *Техніка, енергетика, транспорт АПК*. 2019. № 3 (106). С. 46 – 55.
3. Берник І. М. Розробка технології питного молока за використання ультразвукової кавітації. *Sciences of Europe*. 2020. № 51. С. 45 – 56.
4. Зажарська Н. М. Бактеріальне забруднення молока за різних температур і термінів зберігання. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Veterinary Sciences*. 2016. Вип. 18.3 (70). С. 108 – 111.
5. Кічула Д., Кухтин М. Д. Вплив теплової обробки молока на фізико-хімічні показники молочних продуктів. Тези доповідей IV Міжнародної науково-технічної конференції «Стан і перспективи харчової науки та промисловості». 2017. С. 17.
6. Лимаренко А. О., Усатюк С. І. Виявлення фальсифікації молока питного. *Якість і безпека харчових продуктів* : тези доп. III міжнар. наук.-практ. конф., 16 – 17 листопада 2017 р. Київ : НУХТ, 2017. С. 294 – 295.
7. Стуканова Є. М. Поживна цінність молока питного. *Аграрна галузь сучасної України: проблеми та перспективи розвитку*: Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (14 травня 2021 р). С. 166 – 168.
8. Федоренко Л. І. Проблеми реалізації і споживання молока в умовах ринку. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. 2012. Вип. 2 (20). С. 295 – 298.
9. Шутько І. Вплив фальсифікації на фізико-хімічні показники молока. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2015»*. Том I «Юридичні науки»; «Біологічні науки»; «Історичні науки»; «Фізичні науки». Запоріжжя, 2015. С. 207 – 209.
10. Lu M., Wang N. S. Spoilage of milk and dairy products. *The microbiological quality of food*. Woodhead Publishing. 2017. P. 151 – 178.

**СЕКЦІЯ 15
SECTION 15**
УДК 504.73:502.72

**БІОЛОГІЧНІ НАУКИ
BIOLOGICAL SCIENCES**

Вакал А. П.
к.б.н., доцент,
доцент кафедри біології та методики навчання біології,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Косека А. В.
магістрант,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

РОСЛИННІСТЬ ГІДРОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ВОРОЖБЯНСЬКИЙ»

Гідрологічний заказник місцевого значення «Ворожбянський» площею 2948,1 га, як об'єкт природно заповідного фонду створений 25.12.1979 року [2, с. 55].

Згідно геоботанічного районування України це територія Лебединського підрайону Краснопільсько-Тростянецького геоботанічного району Сумського геоботанічного округу Середньоросійської лісостепової підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області, для природної рослинності якого характерні дубово-соснові ліси на терасах річок, дубові, липово-дубові та кленово-липово-дубові ліси, а також лучні степи [1, с. 181].

Гідрологічний заказник місцевого значення «Ворожбянський» знаходиться в долині р. Псел, включає русло річки, заплаву, першу надзаплавну терасу та частину другої надзаплавної тераси на лівобережжі.

Понад 90 % (2689,7 га) площі заказника знаходиться під лісами, 6 % (176,8 га) – під луками, 2 % (58,4 га) – під болотами, 1 % – під чагарниками. 36,5 га території займають водойми (русло річки та озера).

Лісова рослинність заказника представлена угрупованнями формацій сосни звичайної – *Pineta sylvestris* (субформації чисті соснові та дубово-соснові ліси, або субори), дуба звичайного – *Querceta roboris* (субформації чисті дубові та липово-дубові ліси), берези бородавчастої – *Betuleta pendulae*, вільхи клейкої – *Alneta glutinosae*, тополі білої – *Populeta albae*, осики – *Populeta tremulae*, верби білої – *Saliceta albae*.

Серед лісів за зайнятими площами переважають чисті соснові ліси з монодомінантним однарусним деревостаном. Нині переважають сосняки злакові та різнотравні, поширені також сосняки зеленомохові. Соснові ліси на території заказника представлені такими угрупованнями: *Pinetum festucosum (ovinae)*, *P. festrucosum (rubrae)* *P. calamagrostidosum (epigeioris)*, *P. pleuroziosum*, *P. varioherboso-hylocomiosum*, *P. graminoso-hylocomiosum*. Рідко збереглися угруповання сухих сосняків *Pinetum cladinosum*, *P. graminoso-cladinosum*.

На невеликих площах зустрічаються угруповання корінних дубово-соснових лісів. Субори представлені такими угрупованнями: *Querceto-Pinetum caricosum (pilosae)*, *Q.-P. pteridiosum (aquilae)*, *Q.-P. coryloso (avellanae)-pteridiosum-herbosum*, *Q.-P. coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae)*.

Ліси формації дуба звичайного представлені здебільшого субформацією чистих дубових лісів, з однарусним деревостаном із дуба звичайного. Дані ліси на території заказника представлені угрупованнями дубняків зірчаних, яглицевих, волосистоосокових, різнотравних, орлякових (*Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagraria)*, *Q. caricosum (pilosae)*, *Q. stellariosum (pilosae)*).

У заплаві р. Псел поширені липово-дубові та кленово-липово-дубові ліси, які представлені здебільшого такими угрупованнями: *Tilieto (cordatae) – Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*, *T.-Q. caricosum (pilosae)*, *T.-Q. stellariosum (holosteae)*, *T.-Q. coryloso (avellanae)-aegopodiosum (podagrariae)*, *Acereto-Tilieto-Quercetum aegopodiosum (podagrariae)*, *A.-T.-Q. asaroso-aegopodiosum*, *A.-T.-Q. urticoso-aegopodiosum*.

Березові ліси на території заказника є похідними. Приурочені вони здебільшого до понижених ділянок рельєфу з помірно зволженими та вологими умовами місцезростань. Їх деревостан із берези повислої, однарусний. Представлені вони угрупованнями *Betuletum calamagrostidosum (epigeioris)*, *B. molinoso (caeruleae)*, *B. pteridiosum (aquilini)*.

Вільхові ліси поширені на торф'янистих ґрунтах у вологих і сирих місцезростаннях надзаплавних терас та притерасного зниження заплави р. Псел. Вільшняки в заказнику представлені здебільшого угрупованнями *Alnetum urticosum (galeopsifoliae)*, *A. urticosum (dioici)*, *A. filipendulosum (ulmariae)*.

У прирусловій частині заплави поширені переліски із верби білої, тополі білої, осики, а також прируслові захисні смуги із тополі чорної.

Чагарникову рослинність у заплаві представляють угруповання верб попелястої – *Saliceta cinerea (Salicetum caricosum (acutae), S. caricosum (acutiformis), S. filipendulosum (ulmariae) і ін.)* та тритичинкової – *Saliceta triandrae (Salicetum agrostidosum (stoloniferae), S. rubosum (caesi))*.

Лучна рослинність представлена угрупованнями заплавної луки і материкових (галявини та узлісся), які відносяться до класів формацій остепнених, справжніх, болотистих і торф'янистих лук.

Болотна рослинність представлена евтрофними трав'яними (осоковими та високотравними формацій очерету звичайного, рогозу широколистого, рогозу вузьколистого, лепешняка великого), лісовими (формації вільхи клейкої) та чагарниковими (формація верби попелястої) болотами.

Водна рослинність поширена по руслу р. Псел, в озерах і старицях заплави та в озерах на надзаплавних терасах. Найбільше поширеними угрупованнями справжню водну рослинність формують угруповання кушира темно-зеленого, ряски малої, триборозенчастої, латаття білого та сніжно-білого, глечиків жовтих, рдесника гребінчастого,

Список літератури

1. Геоботанічне районування Української РСР / [Т. Л. Андрієнко, Г. І. Білик, Є. М. Брадїс та ін.]. Київ : Наук. думка, 1977. 302 с.
2. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / [Р. В. Бойченко, В. В. Вертель, О. Ю. Карлюкова та ін.]. Київ : ТОВ «Українська Картографічна група», 2019. 96 с.

Носко О. А.

к.т.н., доцент,
декан факультету Якості та інженерії матеріалів,
доцент кафедри покриттів, композиційних матеріалів і захисту металів,
Український державний університет науки і технологій,

Аюпова Т. А.

к.т.н., доцент,
доцент кафедри матеріалознавства та термічної обробки металів
Український державний університет науки і технологій

Біла О. В.

к.т.н., доцент
доцент кафедри покриттів, композиційних матеріалів і захисту металів,
Український державний університет науки і технологій

СТРУКТУРОУТВОРЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСУ ВЛАСТИВОСТЕЙ Cz-Si ПРИ КОМПЛЕКСНОМУ ВПЛИВІ ЛЕГУВАННЯ Na I W ТА ТЕРМІЧНОЇ ОБРОБКИ

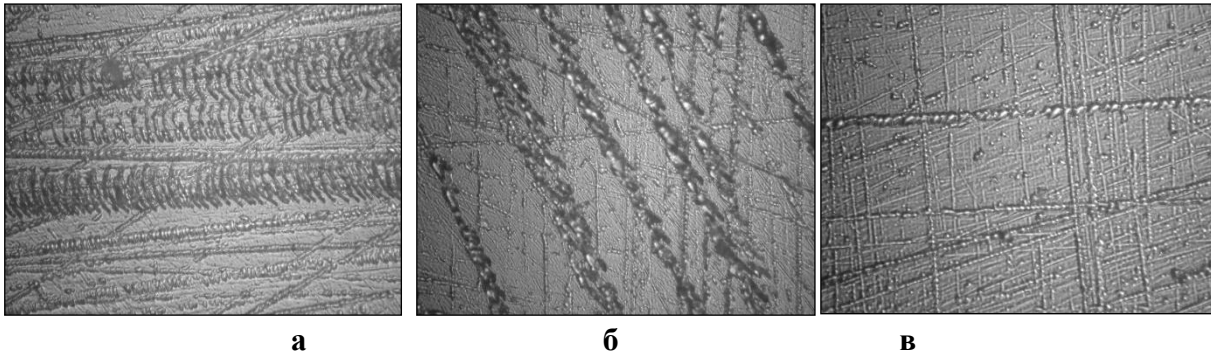
Якість монокристалічного кремнію, що на даний час вирощується за технологічними режимами, які не враховують структурні і фазові перетворення в твердому стані, не задовольняє вимогам провідних підприємств електронної промисловості. За наявності низького рівня дефектності і вмісту небажаних домішок в монокристалах кремнію присутня велика кількість мікро- і макрообластей, що мають високий рівень напружень кристалічних решіток, які здійснюють істотний негативний вплив на характеристики приладів, що виготовляються [1, 2]. Ці напруження розвиваються в результаті незавершеності поліморфних і структурних перетворень, які реалізуються при досить високих швидкостях зміни температури в процесі вирощування монокристалів.

Але основною та найактуальнішою проблемою залишається структурна стабілізація кремнію під час експлуатації для запобігання реалізації небажаних фазових перетворень при збереженні високого комплексу електрофізичних властивостей.

Мета дослідження полягає в забезпеченні структурної стабільності напівпровідникового кремнію з високими електрофізичними характеристиками за рахунок легування і наступної термічної обробки.

В роботі вивчали вплив легуючих елементів, які як значно знижують енергію взаємодії атомів кремнію (Na), так і підвищують її (W), а також комплексу (Na+W), на структуроутворення та формування комплексу електрофізичних властивостей Cz-Si. Досліджували зразки Cz-Si вихідного складу, а також Cz-Si, легованого натрієм, вольфрамом та комплексом вольфрам+натрій. Мікроструктуру вивчали на оптичному мікроскопі «Neophot-21». Мікротвердість вимірювали на твердомірі ПМТ-3 за ДСТУ ISO 6507-1:2007 при навантаженні 20 г. Ідентифікацію фаз проводили методом фазового рентгеноструктурного аналізу на дифрактометрі ДРОН – 3М у $\text{CoK}\alpha$ фільтрованому випромінюванні. Виміри питомого електроопору легованого Cz-Si проводили 4-зондовим методом. Виміри часу життя неосновних носіїв заряду проводили на оригінальній установці по вимірюванню кінетики теплового випромінювання конструкції Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України (м. Київ).

Вивчена мікроструктура і дефекти по перетину і висоті зразків кремнію кремнію легованого Na та W окремо та легованого комплексом (Na+W) (рис. 1). Показано, що структура характеризується високою щільністю дислокацій, що робить вплив на електрофізичні властивості матеріалу. Також в структурі кремнію легованого Na та W окремо виявлено свірл-дефекти, утворення яких пов'язане з нерівномірним розподілом дислокацій і легуючого елементу (рис. 1, а, б). Мікроструктура Cz-Si, легованого відсутність ділянок свірл-дефектів, що може свідчити на користь більш рівномірного розподілу легуючих елементів та домішок, ніж в Cz-Si, що легований Na та W окремо.

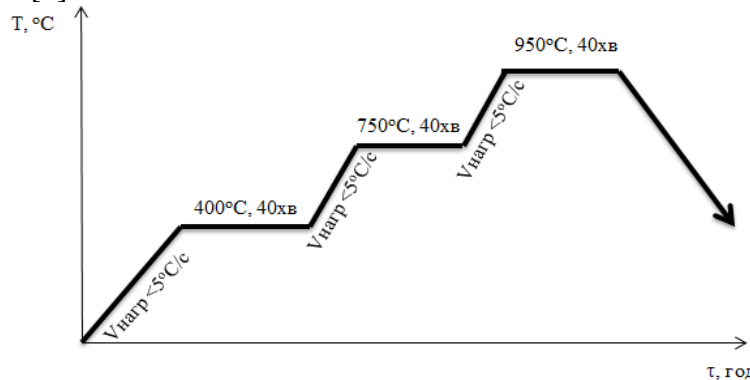

Рис. 1. Мікроструктура кремнію, легованого:
а - Na, б - W, в - комплексом Na +W; x500

Також у мікроструктурі Cz-Si-Na + W (рис. 1, в) спостерігаються дислокації, як окремо розташовані, так і їхні скупчення.

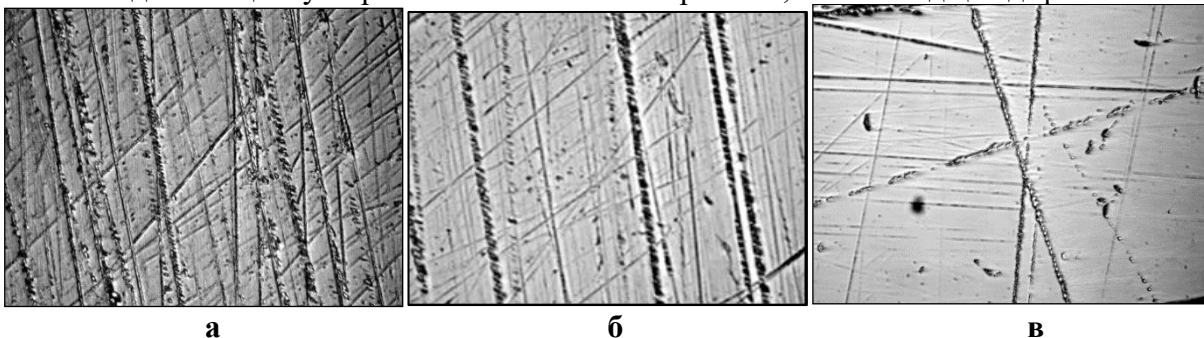
Дослідили вплив легування Na, W та комплексу (Na+W) на мікротвердість Cz-Si. Встановили, що середнє загальне значення мікротвердості кремнію легованого Na та W окремо складає 4250 МПа, що значно нижче, ніж у кремнію легованого комплексом (Na+W), мікротвердість якого складає 4760 МПа.

Провели термічну обробку зразків Cz-Si, легованих Na, W та комплексом Na+W, за режимом, приведеним на рисунку 2. Режим термічної обробки обирали виходячи з основних експериментальних даних щодо температурних інтервалів фазових перетворень в кремнії при нагріві [3].

Рис. 2. Графік режиму термічної обробки сплавів Cz-Si,
легованих Na, W та комплексом Na+W

Мікроструктурний аналіз термічно оброблених зразків Cz-Si –Na (рис. 3, а), Cz-Si –W (рис. 3, б), демонструє, що термообробка приводить до істотного зниження щільності дислокацій, розташованих переважно у вигляді ланцюжків. Спостерігається наявність двійників, які виконують роль стоків дислокацій, що, у свою чергу, також приводить до зниження середньої щільності дислокацій і утворення великих об'ємів кристала, вільних від цих дефектів.

Рис. 3. Мікроструктура кремнію після термічної обробки: а - Cz-Si –Na, б - Cz-Si –W,
в - Cz-Si – (Na+W), x400

В результаті термічної обробки Cz-Si – (Na+W) (рис.3,в) кількість дефектів дещо зменшилася, двійники і ямки травлення в структурі відсутні, що має сприятливо позначитися на його електрофізичних характеристиках.

Результати вимірювання мікротвердості після термічної обробки свідчать про підвищення значень мікротвердості всіх дослідних зразків. Так, середнє значення мікротвердості Cz-Si –Na та Cz-Si –W складає 5510 МПа, Cz-Si – (Na+W) - 6860 МПа.

Методом фазового рентгеноструктурного аналізу зразків Cz-Si –Na, Cz-Si –W та Cz-Si – (Na+W) окрім ліній, відповідних Si_{ГЦК} АЛМАЗ, зареєстровані максимуми, що відповідають новим фазам кремнію з ромбічною та ОЦК III решіткою. Дифрактограми Cz-Si –Na, Cz-Si –W та Cz-Si – (Na+W) свідчать про стабілізацію високотемпературної фази кремнію при кімнатній температурі. Спостерігаються максимуми, що відповідають ромбічній фазі, а також викривленої (типа β-Sn) високотемпературної фази Si_{ОЦКIII}.

Провели дослідження впливу легуючих елементів на електрофізичні властивості сплавів Cz-Si, легованих Na, W та комплексом Na+W. Результати наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Електрофізичні властивості легованого напівпровідникового кремнію

	Зразок	Тип провідності	Питомий електроопір, ρ, Ом*см	Час життя неосновних носіїв заряду, τ _{ннз} , мкс
Вихідний стан	Si нелегований	p	80-100	574
	Si-Na	p	78	16.5
	Si-W	n	38	194
	Si-Na+W	n	100-150	131
Після термічної обробки	Si нелегований	p	88,0-96,2	124-136
	Si-Na	p	3,7	26.6-27.4
	Si-W	n	6,45	209-249
	Si-Na+W	n	48	270-294

Аналіз таблиці 1 свідчить, що високі показники електрофізичних властивостей властиві нелегованому Cz-Si, а також в Cz-Si –W та Cz-Si – (Na+W). Термічна обробка призводить до зниження питомого електроопору та підвищення часу життя неосновних носіїв заряду для усіх видів легування кремнію, причому максимальний ефект спостерігається для Cz-Si – (Na+W).

Таким чином необхідно рекомендувати легування Cz-Si – (Na+W) з наступною термообробкою за зазначеним режимом, що забезпечить підвищення термічної стабільності напівпровідникового кремнію та формування високих електрофізичних властивостей.

Список літератури

1. Полупроводниковый кремний: теория и технология производства. Монография. Таран Ю. Н. та ін. Запорожье: ЗГИА, 2004. 344 с.
2. Напівпровідниковий кремній: теорія і технологія виробництва / Червоний та ін. Запоріжжя: ЗДІА, 2009. 485 с.
3. Куцова В. З., Носко О. А. Вплив легування на структуру кремнію та фазові переходи напівпровідник-метал. *Металознавство та обробка металів*. 2005. № 4. С. 7 – 13.

УДК 622.271

Bondarenko A.

D.Sc.Tech, prof.

Professor of the Department of engineering
and design in machinery industry,
Dnipro University of Technology,

Svystun M.

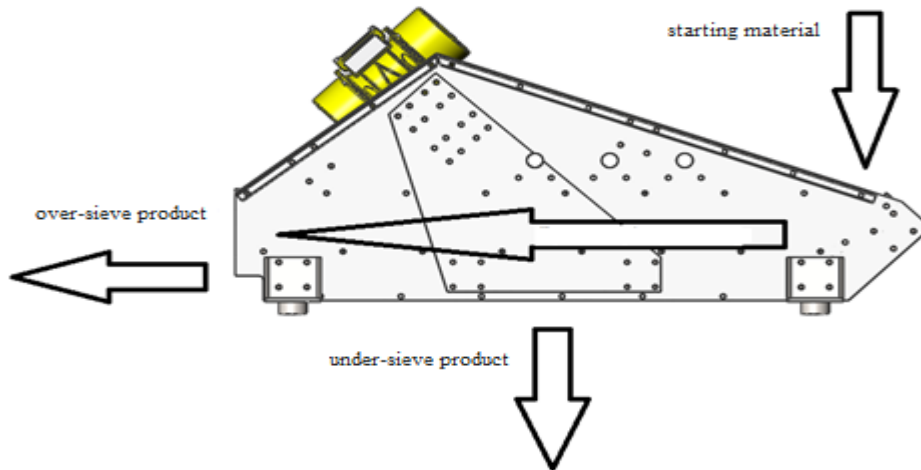
student 133-20ск-1,

Dnipro University of Technology

FEATURES OF THE DEWATERING HIGH-FREQUENCY SCREEN MODELING

Screening is the process of separating minerals into size classes by sifting them through one or more sieves. The material entering the sieve is called the starting material, and the products of the

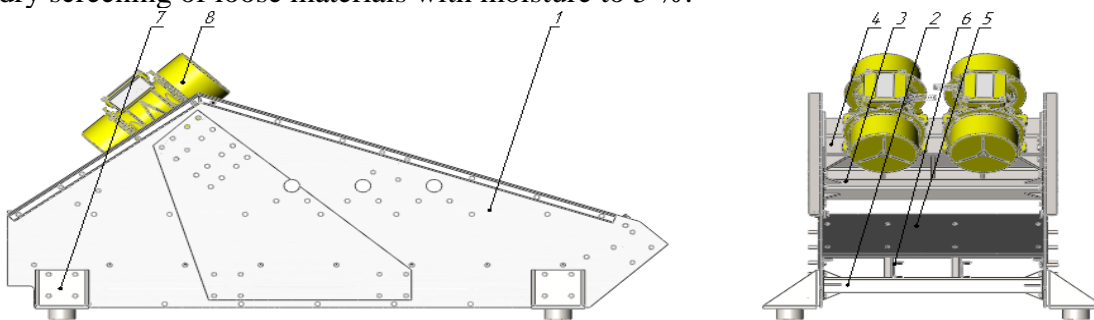
sieve are called size classes. The material that remained on the sieve is called the over-sieve product, and the material that fell through the sieve holes is called the under-sieve product (Fig. 1) [1 – 3]. The class that is used in the national economy as a finished product is called a variety. Figure 1 shows the classification scheme of granular materials on the screen SDHF 0.6.

Fig. 1. Scheme of classification of granular materials on the screen SDHF 0.6

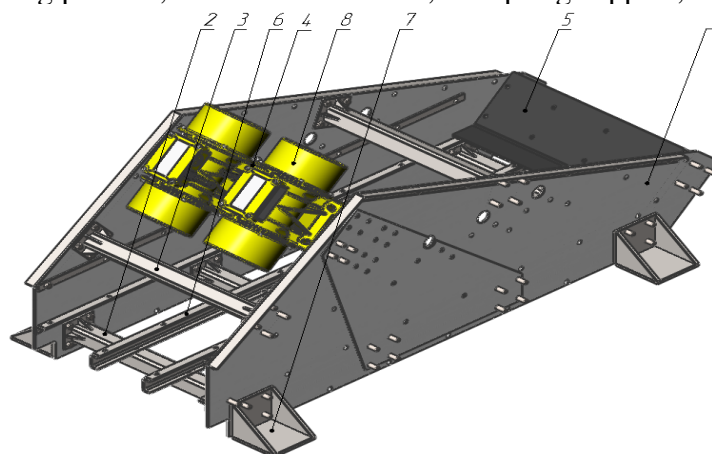
The screen SDHF 0.6 (Fig. 2) designed for screening bulk materials with a volumetric mass of bulk cargo up to 2.8 t/m^3 , at an angle of inclination of the sieving surface of 0-5 degrees, with a grain size of feed pieces no more than 50 mm in operations:

- dehydration, desludging and washing of suspension from enrichment products;
- wet classification;
- dry screening of loose materials with moisture to 5 %.

Fig. 2. The screen SDHF 0.6.

Figures 2 and 3 show the appearance of the screen SDHF 0.6. The screen consists of the following components: 1 – the side of the screen; 2 - sieve beam; 3 – screen beam; 4 – drive beam; 5- bumper of the starting product; 6- undersieve beam; 7 – spring support; 8- vibration motor.

Рис. 3. The screen SDHF 0.6.

The design of the vibrator ensures the adjustment of the amplitude of vibrations of the box for the rational use of the screen in various screen operations.

The screen SDHF 0.6 is equipped with sieves:

- metal sheets made of wear-resistant steel;
- slotted;
- wire sieves with a spherical sieve installation to eliminate deflection, increase rigidity and improve screening efficiency;
- at the request of the customer, the screen can be equipped with a support frame and an spray system.

The screen SDHF 0.6 was designed by solid-state modeling using specialized software SolidWorks, which significantly accelerated and simplified the process of project development and design documentation.

Список літератури

1. Бондаренко А. О. Гірничі машини для відкритих гірничих робіт: навч. посібник. Дніпро: ДВНЗ «Національний гірничий університет», 2017. 123 с.
2. Бондаренко А. О. Виробничі машини та комплекси. Частина 2. Виробничі машини та комплекси для видобувних і землерийно-будівельних робіт: навч. посібник / Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка». Д.: НТУ «ДП», 2019. 126 с.
3. Бондаренко А. О. Технологічні умови використання виробів машинобудування. Частина 1. Технологічні умови використання виробничих машин та комплексів : конспект лекцій / Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка». Д. : НТУ «ДП», 2019. 25 с.

УДК 004.056, 004.75

Гой В. Т.

магістрант кафедри інформаційних технологій,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ВЕБ-СЕРВІСУ ДЛЯ АНАЛІЗУ, ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ВИТРАТ

Управління витратами відноситься до систем для обробки, оплати та аудиту витрат, ініційованих користувачами. Ці витрати включають, але не обмежуються ними, витрати на поїздки та розваги. Управління витратами включає політику та процедури, що регулюють такі витрати, а також технології та послуги, що використовуються для обробки та аналізу даних, пов'язаних з ними.

Менеджмент особистих фінансів – це фінансовий менеджмент, який здійснює фізична особа чи сімейний підрозділ для бюджетування, заощадження та витрачання грошових ресурсів з часом урахування різних фінансових ризиків та майбутніх життєвих подій. Плануючи особисті фінанси, особа враховує придатність для своїх потреб низки банківських продуктів (чеки, ощадні рахунки, кредитні картки та споживчі позики) або інвестицій у приватний капітал (фондовий ринок, облігації), продукти страхування (страхування життя, медичне страхування, страхування на випадок втрати працездатності).

Ключовою складовою особистих фінансів є фінансове планування, яке є динамічним процесом, що вимагає регулярного моніторингу та переоцінки. Загалом, це передбачає п'ять етапів: 1) оцінка: фінансовий стан людини оцінюється шляхом складання спрощених версій фінансової звітності, включаючи баланси та звіти про прибутки та збитки. В особистому балансі перераховуються значення особистих активів (наприклад, автомобіля, будинку, одягу, запасів, банківського рахунку); 2) постановка цілей: спільне використання кількох цілей, включаючи поєднання коротко та довгострокових цілей. Постановка фінансових цілей допомагає спрямувати фінансове планування, вона здійснюється з метою досягнення конкретних фінансових вимог; 3) створення плану: фінансовий план детально описує спосіб

досягнення цілей. Це може включати, наприклад, зменшення зайвих витрат, збільшення доходу від зайнятості або інвестування на фондовому ринку; 4) виконання: виконання фінансового плану часто вимагає дисципліни та наполегливості. Багато людей отримують допомогу від професіоналів, таких як бухгалтери, фінансові планувальники, інвестиційні консультанти та юристи; 5) моніторинг та переоцінка: з плином часу фінансовий план контролюється на предмет можливих коригувань або переоцінок.

Моделювання архітектури програмного продукту є одним із найважливіших етапів життя ПЗ, оскільки вона впливає на швидкодію, безпеку даних та швидкість розробки.

Розроблений проєкт – це RESTful інтерфейс для взаємодії із сервером та даним, асинхронної черги, serverless сервісу для доступу до навченої моделі машинного навчання та інших сервісів [1].

Використання розподіленої черги завдань дозволяє певному запиту, який приймає кінцева точка REST, публікувати його в RabbitMQ, а сам працівник Celery споживає повідомлення та запускає необхідне завдання [2].

Celery також може обробляти періодичні завдання, наприклад створювати щоденні звіти або очищати дані про закінчені сеанси [3].

Слід зауважити, що інфраструктура проєкту є повністю контейнеризована. Також в проєкті передбачена реалізація періодичних завдань, які виконують неодноразово через певні інтервали часу у фоновому режимі (наприклад для звітності).

Проектування та програмна реалізація системи, орієнтованої на облік особистих витрат, та їх прогнозування, має вагомое значення для планування персональних витрат. Під час розробки системи була досліджена предметна область, технологічні засоби реалізації та на їх основі спроектовано архітектуру необхідних сервісів системи. Дослідження предметної області, технологічних засобів реалізації забезпечило можливість проектування архітектури необхідних сервісів системи та проведення порівняльної характеристики на основі визначеного функціоналу.

На рис. 1 зображено архітектурну діаграму створеного проєкту.

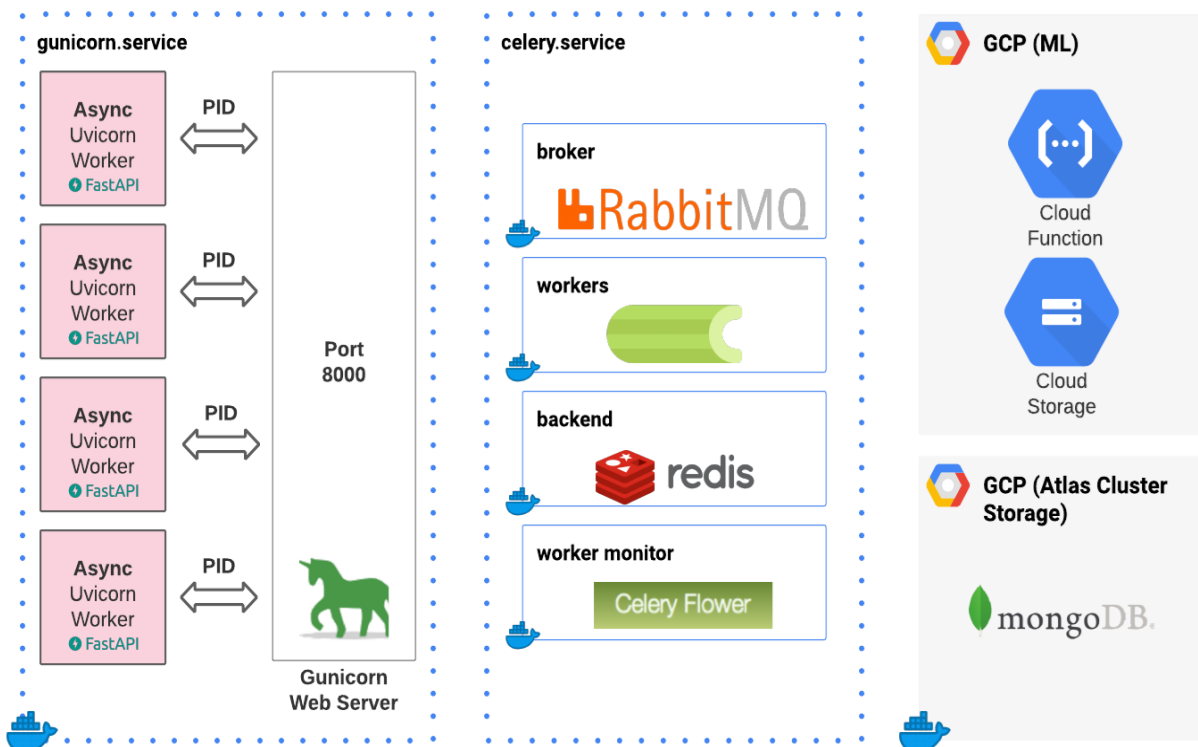

Рис. 1. Архітектурна діаграма проєкту

Список літератури

1. Percival H.J.W., Gregory B. Architecture Patterns with Python: Enabling Test-Driven Development, Domain-Driven Design, and Event-Driven Microservices. O'Reilly Media, 2020. 304 p.
2. Ramalho L. Fluent Python: Clear, Concise, and Effective Programming. O'Reilly Media, 2015. 790 p.
3. Документація фреймворку FastAPI. URL: <https://fastapi.tiangolo.com>
4. Percival H.J.W. Test-Driven Development with Python: Obey the Testing Goat: Using Django, Selenium, and JavaScript. O'Reilly Media, 2017. 624 p.

УДК 631.372:629.35.621.43:001.63:001.24

Шуляр І. О.

к.т.н., доцент кафедри комп'ютеризованого машинобудування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

Кустов В. В.

к.т.н, викладач кафедри агрономії,
ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування,

Вихованець В. Я.

к.с/г.н, викладач кафедри агрономії,
ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування

**ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ ШЛЯХОМ
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ІГРОВОГО ПРОЕКТУВАННЯ**

Роботоздатність автотракторної техніки в значній мірі залежить від якості виконання тягово-динамічних розрахунків тракторів і автомобілів та теплових і динамічних розрахунків двигунів внутрішнього згорання. Методикою їх проведення студенти оволодівають виконуючи курсові роботи. Одним із засобів інтенсифікації навчання при цьому може виступати ігрове проектування, яке використовується для реалізації спрямованої взаємодії учасників і збільшення інформативності творчого процесу шляхом багатоваріантності з різними учасниками [1, с. 8]. Застосування цієї форми навчання дозволяє розвинути конкуренцію студентів між собою по горизонталі. Викладач здійснює запуск механізму гри і виконує під час неї функцію арбітра. Індивідуальність роботи виконавців досягається за рахунок відмінності в запропонованих для проектування прототипах. Завдання містить загальні ознаки, по яких іде конкуренція, та розрізнявальні ознаки для забезпечення індивідуальності завдання і відмінності варіантів.

Виконується співставлення робіт по етапах, а не тільки за кінцевим результатом, що важливо для контролю і спрямування ходу проектування. Оцінюється вплив на кінцевий результат взаємодії між учасниками. Для успішного функціонування ігрового проектування розробляються системи штрафних та заохочувальних балів, регламентні інструкції замовнику, арбітражу, керівнику групи, виконавцю. Вводяться коректуючі умови, міроприємства із стимулювання творчих взаємовідносин в групі, форми розрахунку балів. Порядок проектування здійснюється таким чином: створення творчих груп з вибором їх керівників; видача завдання замовником; конкретизація завдань в творчих групах, засідання арбітражу; проведення розрахунків окремих розділів, наприклад, визначення основних технічних параметрів та конструктивних елементів машин – трактора або автомобіля, підбір двигуна внутрішнього згорання (ДВЗ), засідання арбітражу, тепловий розрахунок (ДВЗ), засідання арбітражу; динамічний розрахунок ДВЗ, засідання арбітражу; побудова зовнішньої швидкісної характеристики, засідання арбітражу; визначення основних параметрів трактора або автомобіля, засідання арбітражу. Такий порядок дій передбачено і

для всіх інших розділів роботи. Наступні етапи – рецензування, технічна рада, доробка проекту, публічний захист, обрахунок балів.

Під час проектування організується взаємодія учасників, яка повинна забезпечувати контроль за індивідуальним внеском і стимулювати якість розробок. Роль замовника і арбітра виконує викладач. Керівників груп зацікавлюють в якості розробок та їх індивідуальності спеціальними балами. Також в їх функції входять і узгоджувані дії. Всі дії і взаємодії учасників оцінюються в балах [2, с. 25]. Введення коректуючих умов імітує виробничі ситуації, наприклад, як дефіцит матеріалів і комплектуючих, тощо. Певну цікавість має таблиця ймовірностей, яка ставить якість рішень в залежність від кількості прототипів, які було використано в розробках. При проектуванні заповнюється форма розрахунку балів, в якій враховується внесок кожного учасника процесу із виставленням конкретної оцінки.

Список літератури

1. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри в вищих навчальних закладах: навч. посіб. К.: Вища ШК; 2004. 207 с.
2. Памфилова А. П. Игровое моделирование в деятельности педагога: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под. общ. ред. В. А. Сластенина, И. А. Колесниковой. М: Издательский центр «Академия», 2008. 368 с.

УДК 621.311.243

Тимків А. Р.

студент,

Прикарпатський університет імені Василя Стефаника,

Дзундза Б. С.

к. ф.-м. н., с.н.с.,

доцент кафедри комп'ютерної інженерії та електроніки,

Прикарпатський університет імені Василя Стефаника

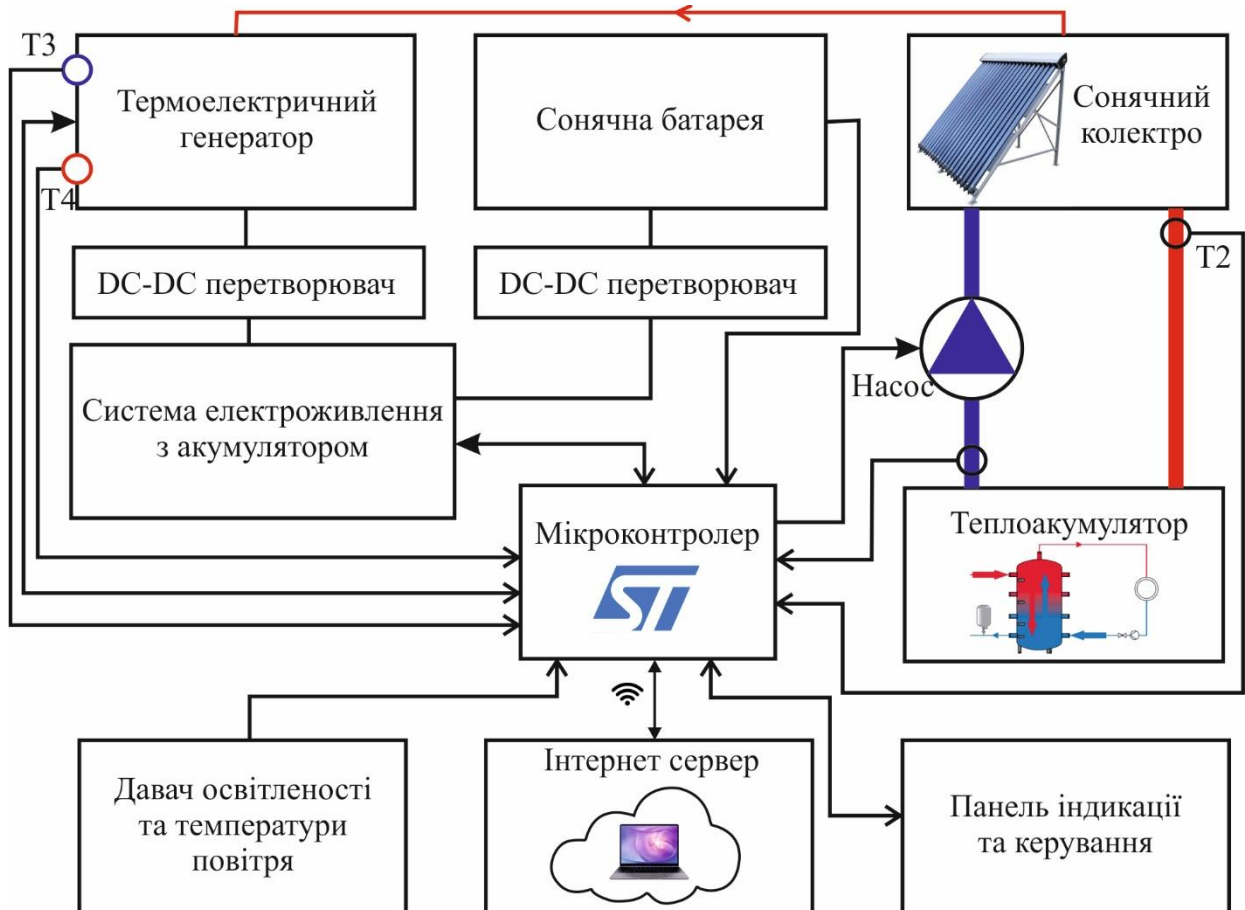
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО МОНІТОРИНГУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ СОНЯЧНОГО ТЕПЛООВОГО КОЛЕКТОРА

Потенціал сонячної енергії в Україні є досить високим для широкого впровадження теплоенергетичного обладнання практично в усіх областях [1]. В кліматично-метеорологічних умовах України для сонячного теплопостачання ефективним є застосування плоских сонячних колекторів, які використовують як пряму, так і розсіяну сонячну радіацію, що робить використання відновлювальних джерел енергії все більш популярними [2]. Зокрема відновлювальні джерела енергії все активніше впроваджуються у використання як комерційними та і не комерційними установами, та відповідають стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки України [3]. Актуальними є поєднання сонячних колекторів з фотоелектричними та термоелектричними перетворювачами енергії. Таке поєднання забезпечує автономність роботи сонячного колектора завдяки генерації електричної енергії необхідної для роботи автоматики.

У роботі розглянуто можливості поєднання фотоелектричних та термоелектричних перетворювачів енергії, та розроблено автоматизовану систему, яка забезпечує як стабільну автономну роботу сонячного колектора, так і неперервний віддалений моніторинг його параметрів, блок схема якої представлена на рис. 1.

Розроблена система забезпечує автономну роботу завдяки перетворенню сонячної і частини теплової енергії в електричну, накопичення електричної енергії та контроль теплового колектора, включаючи циркуляцію теплоносія коли температура в колекторі вища за температуру в теплоаккумуляторі. Система моніторингу дає можливість відстежувати обсяги отриманої теплової енергії, згенерованої сонячної та термоелектричної

енергій, електричну потужність що споживається, контролювати заряд вбудованого акумулятора, струми, напруги та температури. Також ведеться неперервний моніторинг зовнішньої освітленості та температури повітря, що дає можливість досліджувати ефективність таких систем в залежності від регіону, пори року та погодних умов. Дані відображаються як на вбудованому рідкокристалічному дисплеї так і передаються на інтернет сервер, для подальшої обробки та візуалізації.

Рис. 1. Схема сонячного термоелектричного генератора

Завдяки системі автономного електроживлення яка має виходи напругою 12 В і 5 В розроблена система може працювати автономно в місцях з відсутнім енергопостачанням, наявність бездротового зв'язку з мобільним пристроєм дає можливість використання його для передачі даних на сервер.

Проведені дослідження показали високу ефективність подібних систем, а впровадження теплових колекторів з системами автономного контролю та неперервного моніторингу значно розширює сферу їх можливого застосування, а також можливості підвищення їх коефіцієнта корисної дії, і є актуальним та своєчасним рішенням в умовах екологічних та енергетичних проблем.

Список літератури

1. SDG Investment Trends Monitor. UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaemisc2020d3_en.pdf.
2. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова. Київ: Заповіт, 2019. 316 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

УДК 911.3.33

Сосницька Я. С.

кандидат географічних наук,
доцент кафедри економічної та соціальної географії
Волинського національного університету імені Лесі Українки

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ

Світовий ринок продукції задовольняє споживчий попит населення на продукти харчування рослинного, тваринного, морського та океанічного походження, забезпечує людство корисними речовинами, а галузі промисловості сировиною. Світовий ринок сільськогосподарської продукції належить до найменш прогнозованих світових ринків і характеризується низькими темпами зростання товарообігу, різкими коливаннями експорту-імпорту, нестабільною кон'юнктурою та величиною цін.

Місце України на світовому ринку сільськогосподарських товарів визначається сприятливим агроресурсним, виробничим і науково-технічним потенціалом, наявністю кваліфікованих трудових ресурсів, зручним економіко-географічним положенням і геополітичним розташуванням.

Україна впевнено входить в десятку найбільших виробників основних видів продукції агропромислового сектору, як за валовим обсягом виробництва, так і за обсягом задіяних посівних площ. Так за величиною експорту соняшника та ячменю Україна посідає перше місце, за зерновими культурами та ріпаком – друге, курятиною – восьме, та за обсягом сої – дев'яте [1, с. 13].

У 2020 р. Україна експортувала на світовий ринок продукції агропромислового комплексу на суму 22200,8 млн дол., що становить 45 % від загального обсягу експорту товарів та імпортувала даного товару на суму 6218 млн дол. Сальдо зовнішньоторгового балансу становить 12600,3 млн дол. відповідно Україна експортує у тричі більше продукції АПК ніж імпортує.

У структурі експорту значну питому вагу займають зернові культури – 51,2 %, а саме 59869,4 тис. т на суму 9410,7 млн. дол. Імпортує Україна зернові культури на суму 178,9 млн. дол. Питома вага у структурі експорту зернових культур належить пшениці, кукурудзі та ячменю, 38 %, 52 % та 10 % відповідно. Основними споживачами зерна залишаються країни Азіатсько-тихоокеанського регіону, такі, як Китай, Японія, Корея, Індонезія й Філіппіни.

Україна має працювати з усіма країнами, не треба концентруватися на одному чи двох напрямках. Перспективним для нас, у першу чергу, є ринок Китаю, потім йдуть Європа та США.

Важливою статтею експорту є олійні культури та продукти їх переробки. Першочергово це ріпак та соняшник. У 2020 році українськими підприємствами

експортовано ріпаку 2,4 млн. т. Основними країнами-імпортерами українського ріпаку є Німеччина (31 % українського експорту), Бельгія (24 %) та Нідерланди (14 %).

За обсягами експорту соняшника та соняшникової олії Україна займає 1 місце у світі, конкуруючи лише з Аргентиною У 2020 році, згідно статистичних даних, Україна експортувала соняшникової олії 6795,4 тис. т, що у вартісному показнику становить 5271,3 млн. дол. Головними експортерами даного товару є країни ЄС, Китай, країни СНД та країни Близького Сходу.

Окрім товарів рослинного походження, Україна є експортером і продукції тваринництва. У 2020 р. Україною на світовий ринок експортовано продукції тваринництва на суму 1188,2 млн. дол. Питома вага у експорті продукції тваринництва належить м'ясу та м'ясним продуктам – 55 % (652,1 млн. дол.) та молочним продуктам – 36 % (426,5 млн. дол.) [1, с. 67 – 69].

Питома вага України на світовому ринку продукції тваринництва залишається незначною, та по основних його сегментах не перевищує 0,06-0,52 %. Недостатня конкурентоспроможність вітчизняної продукції тваринництва на світовому ринку зумовлена проблемами, які мають системний характер, а саме: незадовільний рівень логістики, низька якість продукції, порівняно висока собівартість виробництва та низька концентрація виробництва. Вирішення виявлених проблем має знаходитися в площині: підвищення ефективності використання ресурсів, забезпечення фінансової стабілізації, посилення ділової активності, забезпечення високої якості виробленої продукції з урахуванням світових стандартів, розвитку та удосконалення логічної інфраструктури, підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності шляхом пропагування продуктів українського виробництва на світових ринках, захисту інтересів вітчизняних товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, а також запровадження механізмів держаної підтримки конкурентоспроможної продукції тваринництва на внутрішньому та зовнішньому ринках [3, с. 77 – 86.].

Перешкоди експорту українськими підприємствами агросектору своєї продукції на зовнішній ринок включають такі елементи: невідповідність продукції міжнародним стандартам; відсутність міжнародних сертифікатів якості; невідповідність санітарним вимогам через недостатність матеріально-технічної бази для моніторингу якості в Україні; різні методи і, відповідно, різні результати оцінки технічних вимог на внутрішньому та зовнішньому ринках; недостатньо допрацьована нормативно-правова база; недостатнє державне фінансування в агросферу; відсутність достатніх інвестицій на агропроекти, включаючи інноваційні; зростання ризиків для агропромислових підприємств; відсутність якісних трудових ресурсів для створення замовлень для зарубіжних покупців та загалом просування на зовнішньому ринку; недостатність ресурсів для проведення та підтримки логістичних операцій [2, с. 31 – 34].

Таким чином, найближчим часом пріоритетними напрямками виходу продовольчої продукції України на світовий ринок товарів мають стати:

– адаптація українського агропромислового виробництва до вимог світового ринку, основних стандартів і правил міжнародної торгівлі, що передбачає перетворення відповідних економічних механізмів та налагодження стабільних зовнішньоекономічних зв'язків з різними країнами світу;

– активізація інвестиційної діяльності, зокрема залучення іноземного капіталу для розширення експортно орієнтованих виробництв і зменшення імпортозалежності агропромислового комплексу України;

– докорінне переоснащення виробничо-технічної бази підприємств агропромислового комплексу, впровадження нових прогресивних технологій, автоматизації виробничих процесів, поліпшення організації виробництва;

– вдосконалення експортного виробництва з метою підвищення його концентрації, поліпшення якості та оформлення продукції, впровадження сучасної системи стандартизації і сертифікації продукції, увідповіднення національних стандартів міжнародним;

– зміна структури експорту в бік збільшення поставок товарів з високим ступенем переробки, цілеспрямований вибір ринків з особливо сприятливими умовами кон'юнктури (наприклад, ринок екологічно чистих продуктів харчування);

– визначення пріоритетних напрямків експортної спеціалізації регіонів України з огляду на їхній природний і праце ресурсний потенціал, рівень розвитку агропромислового виробництва, інфраструктура тощо [2].

Список літератури

1. Зовнішня торгівля України 2020: Статистичний збірник / за ред. В. Кругляк. Київ: Державна служба статистики України, 2021. 133 с.

2. Ляшевська В.І. Сквіра І. О., Бойко Ю. А. Конкурентоспроможність підприємств аграрного сектору на зовнішньому ринку. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 28-1. 2018. С. 31 – 34.

3. Патица Н. І. Конкурентоспроможність та позиціонування України на світовому ринку молочної продукції. *Економіка АПК*. № 5. 2019. С. 77 – 86.

УДК 338.488.2:640.4(477.82-72)

Єрко І. В.

к. геогр. н., доцент,
доцент кафедри туризму та готельного господарства,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЕКОВІДПОВІДАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ ГОТЕЛІВ ЛУЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У період, коли питання екологічності та раціонального використання природних ресурсів постає досить гостро, важливим є провадження екологічних ініціатив та підтримка сталого розвитку туризму. До найбільш поширених екологічних ініціатив можемо віднести: використання тільки екологічних матеріалів від будівництва до інтер'єру, меблів; скорочення відходів, дбайливе споживання води та заощадження електроенергії; впровадження екологічної косметичної продукції; відповідальне ставлення до якості їжі та її відповідна утилізація; практика «безпаперового гостя» – скорочення використання паперу на гостя шляхом впровадження електронних підписів на реєстраційних картках, надсилання рахунків на електронну пошту замість друкованого екземпляру та надання всієї необхідної інформації через мобільні додатки, сайти та електронну пошту [1]. В табл. 1 відображено перелік готелів Луцької територіальної громади, що приєдналися до даної концепції та основні їхні інновації.

Таблиця 1

Ековідповідальні ініціативи готелів Луцької територіальної громади [1]

Готель	Ековідповідальні інновації
1	2
Готель «Noble»	– кулер/диспенсер для води; – можливість відмовитися від щоденного прибирання номера; – можливість використовувати рушники повторно; – електрика вмикається за допомогою ключа-картки або сенсора руху.
Готель «Україна»	– відмова від одноразових пластикових розмішувачів; – відмова від одноразових пластикових склянок; – водозберігальні туалети; – можливість відмовитися від щоденного прибирання номера; – більшість харчових продуктів у помешканні – місцевого походження; – у більшості освітлювальних приладів помешкання використовуються енергозберігальні світлодіодні лампи; – більшість вікон із подвійними рамами; – у помешканні виступають місцеві митці; – на території помешкання не тримають на показ диких (неодомашнених) тварин, з якими можна контактувати; їх тут не утримують / не вбивають з метою отримання продуктів їхньої життєдіяльності, не споживають і не продають.
Готель «Золота Підкова»	– оренда велосипедів
Готель «Makis»	– можливість відмовитися від щоденного прибирання номера; – можливість використовувати рушники повторно; – у більшості освітлювальних приладів помешкання використовуються енергозберігальні світлодіодні лампи; – оренда велосипедів; – велопарковка.
Готель «Моjo»	– можливість відмовитися від щоденного прибирання номера; – можливість використовувати рушники повторно; – електрика вмикається за допомогою ключа-картки або сенсора руху; – велопарковка.
Готель «Версаль»	– є зарядна станція для електромобілів.

Продовж. табл. 1

1	2
Готель «Patio di Fiori»	– можливість використовувати рушники повторно; – є зарядна станція для електромобілів.
Готель «Срібні лелеки»	– можливість використовувати рушники повторно; – є зарядна станція для електромобілів.
Готель «Ромбус»	– кулер/диспенсер для води; – є зарядна станція для електромобілів.
Готель «Колобок»	– можливість відмовитися від щоденного прибирання номера; – більшість вікон із подвійними рамами; – електрика вмикається за допомогою ключа-картки або сенсора руху; – є зарядна станція для електромобілів.
Готель «Адреналін»	– є зарядна станція для електромобілів.

*Розроблено автором за даними сайту бронювання Booking.com

Таким чином, заклади готельного господарства Луцької територіальної громади намагаються підтримувати концепцію екологічності, і вживають заходів, щоб зробити подорожі безпечними для довкілля з урахуванням принципів сталого розвитку. Відповідно даних сайту бронювання Booking.com, цю ідею на даний момент підтримують майже половина готелів, які складають 11 одиниць.

Список літератури

1. ТОП еко-ініціатив, які українські готелі можуть використовувати вже сьогодні URL: <https://rubryka.com/article/eco-hotels/> (дата звернення: 25.10.2022)
2. Booking.com Офіційний сайт. URL: <https://www.booking.com/> (дата звернення: 20.10.2022).

УДК 553.04 (477)

Стельмах В. Ю.

к. геогр. н., ст. викл. кафедри фізичної географії,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОГО ПОШИРЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД В УКРАЇНІ

В умовах сучасного емоційного та психологічного навантаження, особливо гостро постають питання відновлення фізичного та морального здоров'я людини. Розмаїття ландшафтів України та наявність потужних запасів природних ресурсів створюють потенційні можливості для лікування та профілактики хвороб. Особлива роль в цьому аспекті відводиться власне природно-лікувальним ресурсам, а саме мінеральним водам.

Мінеральні лікувальні води – природні підземні води, що мають важливу лікувальну і профілактичну дію на організм людини, характеризуються мінералізацією більше ніж 8 г/дм³ або меншою з вмістом у них біологічно активних компонентів та сполук не нижче прийнятих бальнеологічних прийнятих норм, відповідно до кондиції установлених для кожного об'єкта (родовища), воду яких без додаткової обробки тільки для лікування за призначенням лікаря відповідно до медичних показів. Гідромінеральні ресурси України характеризуються різноманіттям своїх властивостей, що обумовлено особливостями їх формування та просторового поширення [1].

На території України наявні такі групи мінеральних вод, як вуглекислі, сульфідні, радонові, залістисті й миш'яковисті, йодні, бромні та йодно-бромні, борні, кременисті та води з підвищеним вмістом органічних речовин і води без специфічних компонентів і властивостей.

Вуглекислі мінеральні води мають особливу лікувальну цінність за умов внутрішнього споживання та відзначаються високим вмістом вуглекислоти (навіть до 8 г/дм³). У

просторовому відношенні вони приурочені до районів нещодавнього вулканізму, а отже на території України знаходяться в Карпатському регіоні. Ефективними є при лікуванні органів травлення та ендокринної системи [2].

Сірководневі мінеральні води характеризуються значним вмістом сірководню (більше ніж 10 – 11 г/дм³) та приурочені до нафтогазоносних провінцій. Мають лікувальних ефект при захворюваннях опорно-рухового апарату та нервової системи.

Залістисті мінеральні води відзначаються високим вмістом марганцю, алюмінію, міді, цинку та інших металів, концентрація яких повинна перевищувати 20 мг/дм³. Серед таких вод на території України зустрічаються лише азотні (єдине родовище на Донбасі) та вуглекислі залістисті води, що обумовлено особливостями тектонічної будови. Води другої групи територіально поширені в Карпатському регіоні.

Коли у мінеральних водах наявним миш'як у концентрації більше ніж 0,7 мг/дм³, їх відносять до миш'яковистих. В Україні вони представлені на Закарпатті. Особлива їх цінність проявляється при лікуванні залізодефіцитних анемії та при наявності захворювань органів кровотворення.

Кремністі мінеральні води відзначаються високими температурами, тому їх ще називають термами ($t \geq 35^\circ\text{C}$) та місять понад 50 мг/дм³ кремнієвої кислоти. В Україні приурочені до Закарпатського прогину та сприяють нормалізації обміну речовин й використовуються у лікуванні органів травлення, печінки тощо [4].

Бромні, йодні, йодно-бромні мінеральні води повинні містити більше ніж 25 мг/дм³ бромну та понад 5 мг/дм³ йоду відповідно. Просторово вони зосереджені в Закарпатському прогині, а також на території Запорізької області (м. Бердянськ). Ними лікують захворювання кістково-м'язової та нервової системи, периферичних судин, системи кровообігу.

Формування радонових вод (містять більше 185 Бк/дм³ радону) пов'язано з Українським кристалічним щитом. Вважається, що радіація в малих кількостях сприяє підвищенню імунітету, чинить протиалергійну, судинорозширювальну, протизапальну дію, знижує ризик виникнення інфекційних і навіть онкологічних хвороб [3].

До *мінеральних вод з підвищеним вмістом органічних речовини* належать численні родовища Прикарпаття, серед яких найбільш відомою є «Нафтуся». Ефективними такі води є при лікуванні захворювань жовчного міхура та печінки.

Мінеральні води без специфічних компонентів і властивостей поширенні по всій території України. Як правило характеризуються як хлоридні та сульфатні мінеральні води, які використовуються не лише з лікувальною метою, але й у якості столових вод [4].

Отож, варто відзначити, що Україна багата на природно-лікувальні мінеральні води та має перспективи для розвитку бальнеологічної справи.

Список літератури

1. Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку здійснення медико-біологічної оцінки якості та цінності природних лікувальних ресурсів, визначення методів їх використання», затв. МОЗ України 02.06.2003 № 243, зареєст. у Мін'юсті України 29.08.2003 за № 752/8073.
2. Нетробчук І. М., Самолюк І. В. Поширення мінеральних лікувальних вод в Україні. *Географія та туризм*. 2017. Вип. 41. С. 190 – 200.
3. Огняник М. С. Мінеральні води України : підручник. Київ : Київський університет, 2000. 216 с.
4. Фісенко Л. І., Ковальська В. В. Природні лікувальні ресурси України та їх використання в санаторно-курортній практиці. *Медична гідрологія та реабілітація*. 2005. Т. 3, № 3. С. 55 – 60.

Власюк О. О.

к.фіз.вих., доцент, доцент кафедри гімнастики,
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту,

Борисова Ю. Ю.

к.фіз.вих., доцент, завідувач кафедри гімнастики,
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту,

Федоряка А. В.

старший викладач кафедри гімнастики,
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

РОЗВИТОК РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ

Сучасні соціально-економічні умови життя висувають високі умови до рівня фізичного розвитку, роботоздатності та функціонального стану організму дітей. Саме тому вдосконалення відомих і створення нових ефективних методів, що підвищують резервні можливості організму дитини, є досить актуальним [2, 11, 12, 13]. Пошуку шляхів підвищення ефективності фізичного виховання дітей і підлітків присвячена значна кількість досліджень. Особливу значущість набувають питання підбору засобів та методів фізичного виховання, які спрямовані на здобуття максимального оздоровчого ефекту під час занять фізичною культурою у молодшому шкільному віці, що було висвітлено у дослідженнях О. Д. Дубогай [4], Н. В. Москаленко [8], Пангелова Н. [7]. Особливої гостроти набуває необхідність оптимізації фізкультурно-оздоровчої роботи у закладах загальної середньої освіти у зв'язку із збільшенням кількості учнів з низьким рівнем фізичного здоров'я, яке прогресує [9, 10]. Тому перед діячами в галузі фізичного виховання актуальною є проблема пошуку форм збільшення фізичної активності дітей молодшого шкільного віку. Однією з таких форм є організація самостійних занять фізичними вправами. Проблема дослідження полягає у необхідності створення системи організації самостійної фізкультурно-оздоровчої роботи, яка забезпечить покращення здоров'я та фізичного стану дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження – визначити вплив авторської системи самостійних занять фізичними вправами на розвиток рухових якостей дітей молодшого шкільного віку, в залежності від рівня їхньої фізичної підготовленості.

Розробка експериментальної системи ґрунтувалась на основних положеннях програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти, де зазначається, що головною метою в роботі вчителя фізичної культури в початкових класах є виховання бажання займатися фізичними вправами та навчити дітей самостійно виконувати найпростіші рухові дії, ігрові вправи; правила безпеки.

З врахуванням цих аспектів ми розробили систему занять, що включає комплекси фізичних вправ з оздоровчою спрямованістю. Вона передбачає використання зошитів «Вперед, до джерела здоров'я!» з сюжетними пригодами, де вправи імітують дію у сюжеті [2, 3]. Рекомендується щоденне виконання вправ. В основу формування експериментальної системи нами були покладені такі педагогічні положення:

1. Комплексний підхід до розвитку фізичних якостей.
2. Раціональна побудова комплексів вправ, яка дозволяє всебічно впливати на організм дитини.
3. Використання ігрового методу для підвищення мотивації дитини до занять фізичними вправами.
4. Використання системи самоконтролю при визначенні приросту показників фізичних якостей.

5. Тісний зв'язок програми самостійних занять з програмним матеріалом фізичного виховання школярів.

Аналіз показників фізичної підготовленості школярів показав, що в експериментальній групі після експерименту більша кількість показників має статистично значущі ($p < 0,05$; $p < 0,01$) зміни порівняно з показниками контрольної групи.

Для того, щоб визначити вплив експериментальної системи самостійних занять фізичними вправами на організм дітей, в залежності від рівня фізичної підготовленості, ми поділили експериментальну групу на 3 підгрупи, в залежності від фізичного стану досліджуваних. ЕГ-1 склали діти, які за результатами тестування мали високий та вище за середній рівень фізичної підготовленості – 25 % хлопчиків і 11 % дівчат. До ЕГ-2 були включені діти з середнім рівнем фізичної підготовленості – 36 % хлопчиків і 42 % дівчат. ЕГ-3 склали діти з нижчим за середній та низьким рівнем фізичної підготовленості – 39 % хлопчиків і 47 % дівчат. Всі діти до експерименту мали нижче за середній та низький рівні здоров'я.

Аналіз показав, що найбільші зміни в результатах випробувань фізичної підготовленості відбулися в групах ЕГ-2 і ЕГ-3. В обох групах як у хлопчиків, так і у дівчат, спостерігається вірогідний приріст результатів практично всіх тестів ($p < 0,01$).

Таким чином, з врахуванням основних положень програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти ми розробили систему самостійних занять, яка включає комплекси фізичних вправ з оздоровчою спрямованістю. Вона передбачає використання зошитів «Вперед, до джерела здоров'я!» з сюжетними пригодами, де вправи імітують дію у сюжеті. Експериментальна система самостійних занять фізичними вправами має найбільший вплив на зміни в результатах випробувань фізичної підготовленості підгрупи дітей з середнім рівнем фізичної підготовленості та підгрупи дітей з нижчим за середній та низьким рівнями фізичної підготовленості. Тому можна стверджувати, що запропонована система самостійних занять з урахуванням індивідуальних особливостей організму дитини є ефективною, і її можна рекомендувати як один з варіантів збільшення рухової активності і підвищення рівня фізичної підготовленості учнів молодших класів.

Список літератури

1. Власова С. В. Організаційно-методичні засади використання засобів катання на роликів ковзанах у фізкультурно-оздоровчих заняттях з учнями 5-6 класів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: [спец.] 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Придніпр. держ. ак-я фіз. культури і спорту. Дніпро, 2019. 19 с.

2. Власюк О. О. Обґрунтування методики самостійних занять фізичними вправами оздоровчої спрямованості дітей молодшого шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2005. № 2. С. 99 – 102.

3. Власюк О. О. Самостійні заняття фізичними вправами як спосіб покращення здоров'я дітей молодшого шкільного віку. *Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту*. Вип. 7: У 3 т. Л., 2003. Т. 2. С. 44 – 46

4. Дубогай О. Д. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. К.: Вид. дім «Шкільний світ», 2006. 128 с.

5. Круцевич Т. Двигательная активность и качество жизни человека в современном обществе. *Фізичне виховання різних груп населення*. 2018. С. 175 – 185.

6. Костенко Л. Д. Теорія і практика розвитку позашкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, Кропивницький, 2021. 567 с.

7. Москаленко Н., Круцевич Т., Пангелова Н. Теоретичні аспекти проблеми контролю та оцінки навчальних досягнень школярів з фізичної культури. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2021. № 2. С. 101 – 110.

8. Москаленко Н. Організаційно-методичні аспекти сучасного уроку фізичної культури. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 1. С. 196 – 201.

9. Рубан В. В. Організаційно-методичні засади оптимізації процесу фізичного виховання учнів початкових класів в умовах сільської загальноосвітньої школи: дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту: спец. 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення, Переяслав-Хмельницький, 2021. 391 с.

10. Юзковець І. О. Комплексний розвиток фізичних здібностей учнів молодших класів засобами міні-баскетболу: дис. ... ступеня доктора філософії: спец. 017 Фізична культура і спорт. Переяслав, 2020. 278 с.

11. Foster D. Physical education and sport in schools. Briefing Paper. 2018. Oct 10. № 6836. P. 34.

12. Physical Education (HKDSE). Part I: Physical Education, Sport, Recreation, Leisure and Wellness: History and Recent Development. The Government of the Hong Kong Special Administrative Region. 2018. 35 p.

13. Zhu Z., Yang Y., Kong Z., Zhang Y., Zhuang J. Prevalence of physical fitness in Chinese schooled children: Findings from the 2016 Physical Activity and Fitness in China – The Youth Study. *Journal of Sport Health and Science*. 2017. № 6 (4). P. 395 – 403.

УДК 37.016.796.011.61

Філатова З. І.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання і спорту,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,

Свтушок М. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання і здоров'я,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ПРИЙНЯТТЯ ВОДНОГО СЕРЕДОВИЩА СТУДЕНТАМИ ЗВО СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ В ХОДІ ЗАНЯТЬ З НАВЧАННЯ ПЛАВАННЯ

Студенти ЗВО, яких за станом здоров'я віднесено до спеціальної медичної групи, та, до сьогодні, не навчилися плавати, із побоюванням та часто небажанням ставляться до занять із навчання плавання [3, с. 57]. В роботі висвітлено сучасні тенденції та переваги успішності отримання навички плавати такими студентами на основі особистісного прийняття водного середовища.

Методи дослідження. В ході дослідження узагальнено методичні засади навчання плавання студентської молоді, визначено важливість запобігання виникнення небезпечних ситуацій у процесі навчання їх плавання, можливість передбачення та своєчасного їх подолання. Оптимальне навантаження, частота та тривалість занять розраховується на основі особистісних показників. Засвоєння навички плавати студентами спеціальної медичної групи буде найбільш успішною за умови формування в них особистісного прийняття водного середовища складовими якого є:

- взаємодія викладач – студент – басейн – обслуговуючий персонал – водне середовище;
- особистісне подолання страху води; – прийняття студентом водного середовища загалом;
- взаємодія студент – студент.

Результати дослідження. За основу побудови моделі формування прийняття водного середовища студентами спеціальної медичної групи ЗВО покладено істотні педагогічні ознаки: – умови формування на основі педагогічної взаємодії – «студент – викладач»; – миттєве усунення небезпеки у разі її виникнення; особистісна реакція студента на виникнення небезпеки [2, с. 6].

Особливістю методичних підходів до формування прийняття водного середовища студентською молоддю є застосування ігрового методу. В ході дослідження доведено, що його впровадження психологічно пристосовує до розкнутості та сприяє позбавленню страху води, що є першочерговою умовою для прийняття студентами водного середовища. Під час гри відбувається багаторазове повторювання предметного матеріалу в його різних виявах і формах. Впровадження елементів гри під час вивчення плавальних рухів, умінь, спеціальних навичок робить процес навчання плавання захопливим, позбавляючи його від одноманітності та монотонності, сприяє формуванню особистісного прийняття водного середовища.

Відмічено, що ігри у воді створюють атмосферу свідомого змагання, що вимагає не просто механічного виконання відомих рухів, а й мобілізації отриманого рухового досвіду, свідомого осмислення дій, оцінювання студентами в ході отримання навички плавати власних сил [1, с. 4].

Упроваджена методика навчання плавання студентів ЗВО спеціальної медичної групи на основі формування особистісного прийняття водного середовища відрізняється від чинної специфікою застосування загальновідомих засобів. Визначальною особливістю підходу є гнучкість його побудови з огляду на особистісне захворювання студента; позбавлення страху води шляхом впровадження ігрового методу, що сприяє створенню динамічного стереотипу рухів, прийняттю водного середовища та, як слідство, засвоєнню навички плавати.

Список літератури

1. Архипов О. А., Філатова З. І., Євтушок М. В. Ігровий метод навчання плавання студентів ВНЗ: методичні рекомендації. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 60 с.
2. Архипов О. А., Філатова З. І., Євтушок М. В. Підвищення рухової активності студентів ЗВО педагогічного профілю засобами плавання. *Вісник Національного університету Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 2019. № 3. С. 3 – 11.
3. Філатова З. І., Щербак Л. М., Євтушок М. В. Методика оцінки прояву критичних ситуацій та ступеню їх сприймання студентами спеціальних медичних груп при початковому навчанні плаванню. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2005. №. 6. С. 56 – 61.

УДК 378.147.016:[796.011.1:614-051]

Цаподой С. В.

керівник фізичного виховання,
Державний навчальний заклад «Смілянський центр
підготовки і перепідготовки робітничих кадрів»

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

На сучасному етапі відродження національно-культурного життя України в умовах складної екологічної ситуації викликає все більшу занепокоєність стан здоров'я і фізичної підготовленості молоді. Важливими стають запровадження і здійснення на належному рівні викладання спеціальних предметів, призначених задля реалізації здоров'язбережувальних технологій в професійно-технічному навчальному закладі.

В умовах глобальної духовно-екологічної кризи, одним з проявів якої є продовження погіршення здоров'я людства педагоги-науковці, викладачі-методисти та фахівці з фізичної культури ведуть інтенсивні пошуки нового змісту, форм і методів підвищення якості підготовки вчительських кадрів з фізичного виховання, діяльність яких плідно впливає на забезпечення й розвиток фізичного, психічного і духовного здоров'я учнів.

Держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність і зобов'язана ефективно розв'язувати завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить соціально-економічний розвиток суспільства і країни в цілому.

Посилення вимог до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури має на меті модернізацію навчально-педагогічного процесу з одночасним використанням здоров'язберігаючих технологій для його активації, зміни структури його організації.

В. М. Оржеховська відзначає, що в пошуках більш адекватних до вимог сучасного життя і форм організації навчально-виховного процесу в Україні з урахуванням міжнародного досвіду вирішення завдань збереження і зміцнення здоров'я дітей, формування духовно, психічно, фізично здорових особистостей, розширення демократичних начал взаємодії дорослих та молоді у професійно-технічних навчальних закладах, використовуються різні педагогічні технології, які є найбільш оптимальними для

здоров'язбережувального та здоров'яформуючого навчання і виховання учнів, зокрема медико-біологічні технології, фізкультурно-оздоровчі технології [1, с. 29].

Л. П. Сущенко наголошує, що «проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в сучасних умовах зумовлені необхідністю подолання суперечностей, які виникають між вимогами інформаційного суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту і їх кваліфікацією відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня [2, с. 10].

В процесі підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання, на думку деяких вчених, слід враховувати три аспекти: соціальний, психологічний і педагогічний.

Сучасна система професійної підготовки фахівців з фізичної культури в системі професійної освіти розглядається науковцями, як цілеспрямований, організований педагогічний процес, що гармонійно поєднує отримання фундаментальних знань в галузі фізичної культури.

Таким чином, професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури є складною багатогранною системою, яка спрямована на здобуття та розвиток достатнього для ефективної професійної діяльності рівня компетентності у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

На думку Б. М. Шияна, «високий рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури досягається за умов: наукового обґрунтування і впровадження його в процес фахової підготовки теоретико-методичних елементів (знань, умінь, навичок), орієнтованих на формування фізичної культури школярів; переорієнтації системи фізичного виховання з консервативно-нормативної моделі, що суперечить вимогам шкільної фізкультурної освіти, на інноваційну педагогічну діяльність, складовими якої є конструктивний, організаційний та дослідницький компоненти» [3, с. 372].

Вважаємо, що професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури передбачає не тільки формування фахівця, здатного до виконання певної соціальної ролі, але і його готовність до організації здоров'язбережувальних технологій щодо формування індивідуального і колективного здоров'я учнів.

Отже, аналіз педагогічної літератури свідчить, що проблемі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувальних технологій в загальноосвітньому навчальному закладі приділяється значна увага. Процес постійного оновлення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури зумовлений розвитком сучасної фізкультурної науки, зміною соціального замовлення на підготовку мобільного та кваліфікованого учителя фізичної культури, яка здійснюється в умовах вищого навчального закладу.

Список літератури

1. Оржеховська В. М. Педагогіка здорового способу життя. *Шлях освіти*. № 4. 2006. С. 29 – 30.
2. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2003. 45 с.
3. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 1997. 50 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ, ОСВІТИ І
СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції**

**м. Умань,
28 жовтня 2022 р.**

частина 2

Українською та англійською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 28.10.2022 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 5,9
Гарнітура Times New Roman.
Наклад 500 примірників. Зам. № 18697

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.
Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364
від 07.01.2007 р., м. Полтава, вул. Дмитра Коряка, 3

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

